I. PELTZ

FAUNA BURZULUIŢILOR

Coperta și ilustrațiile de *Tia Peltz*

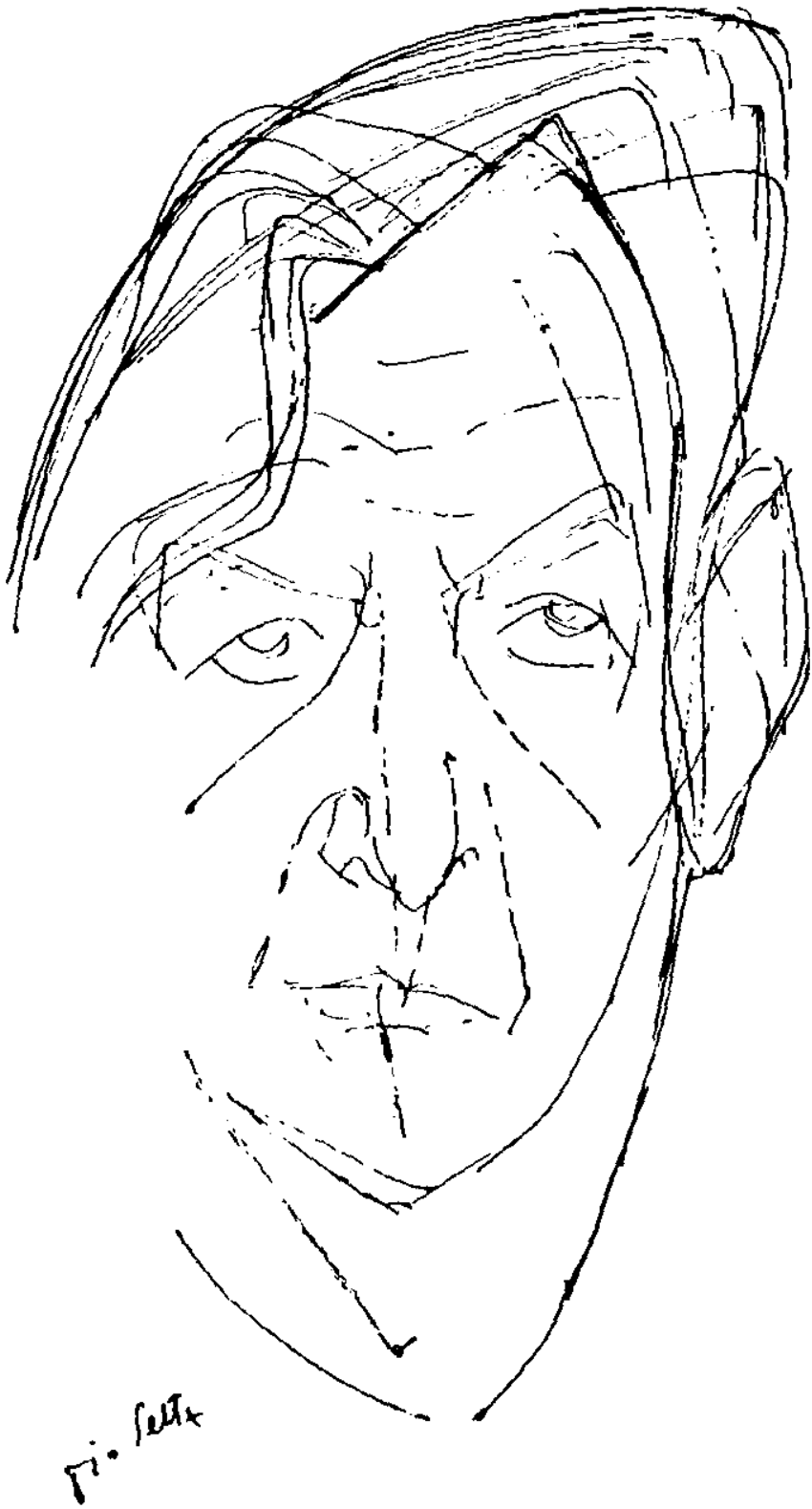

I. PELTZ

FAUNA BURZULUIŢILOR

nuvele

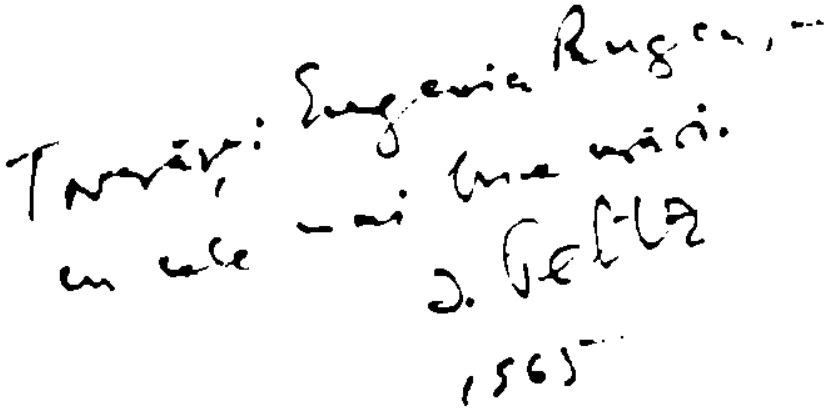

1965
Editura pentru Literatură

Fauna burzuluiţilor

În după amiaza aceea de iunie a anului 1948 se revărsase din albastrul curat al cerului o mare de lumină.

Doamna Aurelia Popescu, în cei douăzeci şi cinci de ani de căsnicie, se obişnuise cu întîrzierile soţului ei, obligat adesea „a face faţă", cum spunea, unor împrejurări cu neputinţă de prevăzut. Mare industriaş, coproprietarul fabricii Firul, era chemat pe vremuri la ministere, unde întîrzia cu ceasurile în aprinse dispute cu directorii. Aceştia, o dată ieşiţi din cabinetele lor oficiale şi invitaţi la dînsul la masă, la ceai sau la pocher, se schimbau în mieluşei. A întîlnit astfel tot felul de dregători, care liberal, care naţional-ţărănist, umflaţi ca păunii în birourile lor, dar „băieţi buni" — să-i pui la rană — cînd se nimereau la chiolhanurile cu isteţime pregătite de Nicu al ei. Ceea ce nu izbutea ziua, cîştiga lesne seara ; şampania mustea în pahar, şi cîte-un acordeonist îndrăcit umplea sufrageria de of-uri şi ah-uri, „dovedindu-l" pînă la urmă pe încăpăţînatul slujbaş superior.

Ea asista mereu la aceste pregătiri bine studiate. Toate furniturile aici se puneau la cale şi toate rezistenţele aici se înlăturau.

...Îşi aduce bine aminte că într-o zi a dat năvală în salon Albert Leibovici-Brîncoveanu, lac de sudoare şi în-

cruntat. Se aflau la cafea. Nicu, fire domoală, gata să înfrunte piedici şi, mai cu seamă, să le ocolească, s-a speriat de data asta. Nici nu era de mirare. Trebuia să fi văzut capul gras şi bine văruit cu pudră al „asociatului", în clipa aceea de nerecunoscut, aproape descompus, ca să-ţi dai bine seama că s-a întîmplat ceva neobişnuit.

— Ce-i ou tine, dragă Albert ? S-a petrecut ceva ?

— S-a petrecut !... Ne-am dus pe copcă !

— Cum adică ?

— Uite-aşa !

Şi fără a mai aştepta să fie întrebat, Albert le-a împărtăşit pe îndelete ştirea că şi la Finanţe, şi la Industrie au fost schimbaţi mai-marii serviciilor — nici Puiu, nici Ionel nu mai au în mînă destinele economiei şi monedei naţionale. După care a cerut un pahar de apă, şi încă unul, mereu chinuit de arşiţa dintr-însul... Din clipa aceea, vechile „aranjamente" s-au dus pe apa sîmbetei, iar ţara — vai de capul ei, săraca ! — va avea mult de suferit, susţinea cu convingere Albert.

Doamna Aurelia Popescu îl apreciază nu numai pentru că are totdeauna idei strașnice şi le duce la bun sfîrşit, dar şi pentru că e foarte patriot ; de Sfîntu Ion a hotărît chiar să se boteze, în care scop a şi rugat-o să-l „pregătească" pe popa Nae de la Biserica Verde. Şi tocmai atunci puseseră la cale o afacere cu nişte „bonuri" şi aveau chiar făgăduiala că totul se „perfectează". Ce ghinion ! Ce catastrofă ! Nicu al ei a rămas şi el ca de piatră, dar numai cîteva clipe. Şi-a revenit repede. El e mai molîu, neam de ţoapă, nu se putea reţine Aurelia să gîndească. (Tata-socru, chiabur, umbla pînă mai an în opinci, şi mama-soacră, îmbrăcată în mătăsărie abundentă şi multicoloră ca o vitrină ambulantă, spunea, de cîte ori i se săruta mîna pe la sindrofiile unde era dusă de Nicu, „Merci !"). L-a bătut pe umăr şi a în-

cercat să-l îmbărbăteze. E adevărat, multe din proiecte se topesc văzînd cu ochii, o dată cu schimbările astea, dar poate că şi „ăi noi" s-or da pe brazdă. A, privirea lui Albert !... N-are s-o uite doamna Aurelia Popescu niciodată. Nici n-a fost privirea lui Albert ; o privire de gîde a fost. Auzi, a izbucnit el, auzi ce neghiobie ? E drept, cu legionarii s-au „blătuit" ei, şi încă în ce condiţii strălucite ! Au făcut tot ce-au vrut cu „băieţii" puşi la diagonală, şi au adunat la bănet cu nemiluita. (De altfel, şi Petrişor al lor s-a „învîrtit" : comandant legionar, ce mai ?!) Dar cu comuniştii ? Ăştia să se dea pe brazdă ? E curată nebunie să viseze măcar, necum să creadă aşa ceva !

Şi avea dreptate ; lunile care s-au scurs de atunci au dovedit-o cu vîrf şi îndesat. Dar nici ei n-au stat cu mîinile-n sîn. Un incendiu teribil a picat la timp şi, după cum a înţeles ea, Nicu şi Albert şi-au scos pîrleala ! Au suferit, doar, atît de pe urma schimbărilor ! Cu ani în urmă, cînd a izbucnit pentru întîiaşi dată un foc la depozitele de fire ale fabricii, Aurelia nu şi-a putut lămuri bucuria lui Nicu şi a lui Albert. Au băut lichioruri străine toată noaptea şi părea că au dat o mare lovitură. „Am şi dat-o, a încredinţat-o bărbatul ei. Într-un ceas am cîştigat cît alţii într-un veac."

Ea a clătinat capul, nedumerită. „Într-un ceas cît alţii într-un veac !" Cum ? Dintr-un incendiu ? Se aştepta s-audă c-au pierdut ! Ce naivă era pe-atunci, ce nedibace ! Mai tîrziu, la al doilea foc, a priceput totul. Erau foarte rentabile incendiile astea şi, e adevărat, se cîştiga cît nici nu visai ! Au mai dat „lovituri" de acest fel şi, firește, ea n-a mai făcut, ca pe vremuri, ochi mari, nedumeriţi ; era, în sfîrşit, pe deplin lămurită. Bineînţeles, Nicu nu mai avea de ce să întîrzie pe la ministere. Nu mai erau la ministere „oamenii" lui, cu

care te puteai înţelege, invitîndu-i la o masă bogată, stropită cu şampanie. Bărbatul ei continua totuşi să vină neregulat acasă, acum din alte pricini : ba o consfătuire cu „comitetul" fabricii (ce invenţie o mai fi şi asta ?), ba o întîlnire în oraş, cu „bursierii", de la care şi Nicu şi Albert cumpără medalii, cocoşei şi dolari, în pofida legii care interzice specularea valutelor, ba o şedinţă cu furnizorii „la negru" ai materiei prime !

Nu se mai mira dacă Nicu venea tocmai seara şi nici nu-i imputa nimic. Afişa, însă, o adîncă mîhnire cînd îi spunea că „bolşevicii" se întăresc pe zi ce trece.

— Draga mea, îi împărtăşi el într-o zi gîndul care-l muncea, bine-au făcut ăi de-au fugit în străinătate !

— Şi noi trebuia să facem la fel ! i-a răspuns ea, îmbufnată. Şi asta imediat după 23 August.

— Trebuia ! Trebuia ! o îngînă el, la rîndu-i supărat.

— Da, trebuia ! îl înfruntă ea, şi se încruntă.

Subţirică, sprintenă în gesturi, Aurelia, cu toate că se apropia de vîrsta critică — depăşise patruzeci şi opt de ani —, îşi păstra capul tînăr, obrazul proaspăt şi privirea vie. Fruntea ei, bombată, n-avea nici o cută, ochii — căprui, mari — păreau şi ei încă tineri.

Sună şi porunci fetei să-i servească masa, adăugînd, ca de obicei, că domnul are, desigur, treabă în oraş şi nu se ştie cînd vine. În timp ce mînca, îşi spunea că omul ei ar fi putut telefona, măcar atît. O uşoară nelinişte o cuprinse. Erau vremuri ciudate pentru industriaşi, pentru bancheri, pentru moşieri, vremuri pe care lumea ei nu le pricepea...

Nicu întîrzia. De ce ? De ce să-i dea emoţii ? Trebuia să se gîndească la dînsa ; un telefon, şi totul ar fi fost în ordine. Nu ! Ciudat ! Începe să se agite. De multe ori s-a întrebat ce anume o atrage către bărbatu-său, cu care de un sfert de veac împarte patul. Ca fată de

negustor bine chivernisit în cartierul comercial al Bucureştilor, n-a cunoscut niciodată în carne şi oase oameni de teapa celor descrişi în romane sau înfăţişaţi în filme şi în piesele de teatru la modă pe vremea ei. Prin filele cărţilor, pe scenă şi pe ecran se plimbau nişte tineri totdeauna proaspăt bărbieriţi, cu haina corect strînsă pe trupul lor zvelt, preocupaţi de o partidă de bridge, de o aventură în munţi sau de o fierbinte pasiune pentru „femeia fatală". Cu ce se îndeletniceau aceşti tineri, Aurelia şi colegele ei de şcoală n-aveau de unde să ştie, pentru că, de dimineaţă pînă tîrziu în miez de zi, „eroii" dormeau, mîncau, beau, jucau cărţi, vînau sau se întîlneau cu fel de fel de femei libere, în camere anume mobilate în acest scop. Aceeaşi figură de bărbat tînăr conversînd despre femei şi despre vînători se afla în toate cărţile, în toate piesele şi filmele, fie că autorul lor era francez, fie că era englez. O rodea îndoiala asupra adevărului celor cuprinse în aceste lecturi, şi părinţii şi rubedeniile şi cercul cunoştinţelor în care trăieşte i-o adînceau. Ea visa inele cu briliante mari, brăţări scumpe, blănuri şi depozite cît mai solide la bănci.

Tată-său, un grăsan asemenea fruntaşilor comerţului din vechiul Gabroveni (parcă ar fi fost traşi în serie sau la indigo : unul reproducînd chelia altuia şi celălalt imitînd la perfecţie rînjetul primului), a mîngîiat-o cu degetele sale de salam şi a dat din cap admirativ. „Aşa fată, îşi spunea, se va descurca uşor."

Şi Aurelia a continuat, credincioasă sieşi, aceeaşi viaţă închinată banului, bătîndu-şi joc de tot ceea ce ar fi depăşit-o. Ca şi dînsul, fiică-sa se betonase în convingerea că numai o îndeletnicire ca negustoria — şi nici una în afară de cercul ăsta al industriei, al finan-

ţei şi al comerţului — poate „să-i îndeplinească toate năzuinţele", cum se exprima ea cu sinceritate.

Căsătoria cu Nicu Popescu, fiu de chiabur, fratele lui „boier" Costel (a doua generaţie a Popeştilor parveniţi de la chiaburie la boierie), a fost hotărîtă parcă înainte de a se fi cunoscut, îşi spunea Aurelia, convinsă. Era o căsătorie, susţinea dînsa, „predestinată".

Îi plăceau asemenea presupuneri, se silea să creadă în Dumnezeu şi în rînduiala asta, în care tată-său adună bani grei la tejghea, iar slujbaşii prăvăliei umblă în haine roase şi par, priviţi îndeaproape, hămesiţi. Se distrase încercînd a-şi închipui viaţa acestor funcţionari, care, cît era ziua de mare, se înclinau ca la cinematograf clienţilor şi le făgăduiau paradisul pe pămînt o dată cu mătasea al cărei desen însemna „ultima performanţă a modei pariziene". Erau, cei tineri, oarecum mai bine îmbrăcaţi şi aveau în toată ţinuta lor un gram de indiferenţă. Existenţa grea pe care o duceau nu le punea masca tragică pe obraz, cum întîlnea la ceilalţi colegi mai vechi, mai bătrîni, mai înăcriţi. Ei aveau şi gust de glume cîteodată, risipind observaţii asupra capriciilor clientelor şi stîrnind printre cei de o vîrstă rîsete grase.

— Ai văzut-o ?

— O cunosc : La vadra plină, *en gros* de vin, ţuică şi drojdie. Odobeşteancă. Vine la Bucureşti să se îmbrace...

— Şi să se dezbrace !

— Şi !...

— Da pe nebuna ai văzut-o ?

— Nu ! Cînd îi simt parfumul devin orb.

— Da cînd îi simţi bacşişul ?

— Mă vindec !

Funcționarii ceilalți, însă, nu aveau chef de nimic, își îndeplineau obligațiile automat. Erau prea obosiți, prea împovărați de griji, prea umiliți în decorul atîtor ani de slujbă ca să-i mai intereseze ceva sau cineva. Veneau și plecau de la magazin la aceleași ore, pasul lor devenea din ce în ce mai șovăitor, și într-o zi se auzea :

— S-a dus și ăsta !

„S-a dus", adică a trecut pe tărîmul celălalt...

Aurelia se întreba, dar numai în treacăt, fără a stărui, cum dracu pot ăștia, cu leafa lor ridicolă și cu ce mai primeau ca „supliment", să mai poarte o cămașă curată, să-și lustruiască pantofii și să ofere lumii un obraz cuviincios, adică bărbierit ? Prindea din zbor, foarte rar, cînd se afla în prăvălie, în trecere spre coafor sau spre croitoreasă, crîmpeie din conversația lor. Și atunci afla că sînt oameni care în plină iarnă, cu viscole și cu nămeți, dorm în frig, că n-au cu ce-și plăti chiria, că mănîncă pe apucate și mai mult ca să-și amăgească foamea. Aurelia nu voia să știe prea multe și îndepărta cu hotărîre orice gînd care i-ar fi dat ghes să obosească asupra pricinii rînduielii ăsteia. Își privea tatăl : gura lui lată, obrajii săi purpurii, ochii săi mici, făptura sa puternică de negustor care își petrece viața între masa îmbelșugată, tejghea și pat, și gîndea : E în perfectă regulă. De ce, adică, să fi fost altfel ? Să fi avut, ca tată, un ofticos de funcționar comercial sau de belfer nemîncat și cu ochii obosiți de atîta învățătură ? Un asemenea ins nu i-ar fi putut oferi decît cugetări morale și citate din frumoasele poeme grecești peste care a trecut, grăbită, în ultimii ani ai pensionului. Ar fi găsit, poate, explicații înțelepte asupra voluptății superioare a gîndirii și a plăcerilor estetice. Ei și ? Ei îi plăcea să aibă mașină la scară, casa bine mobilată, nici o grijă să n-o apese, masa să-i fie încărcată cu de toate.

Hotărît, e mai bine, mărturisea întreaga ei fiinţă, să-l aibă pe ăsta de tată, devenit, din chiabur de ţară, mare depozitar de pînzeturi şi mătăsuri în Gabroveni ; mult mai bine decît oricare altul, fie acela cît de „subţire".

Şi căsătoria cu Nicu Popescu i se părea firească, nu visase şi *nu voia* să viseze alta. Colegele ei de şcoală, măritate cu cîte-un medic sau cu cîte-un arhitect, îi mărturiseau că-şi îngăduie şi starea de visare ; voiau să spună, cu alte cuvinte, că voluntar se străduiau să fugă din realitatea imediată, din dormitorul lor burghez, de la masa de sufragerie masivă, de stejar, din odaia copiilor, într-o lume imaginară, urmare a fanteziei inoculate de unele filme americane sau de unele piese de teatru bulevardier francez. Nişte matahale robite poftelor pîntecelui, umplute cu untură, se doreau sprintene balerine pe scena unui cabaret, într-un port exotic unde descind să bea şi să iubească marinari de toate culorile, gata în orice clipă să-şi doboare vrăjmaşul cu o lovitură de şiş. Femei fără fantezie, odrasle de măcelari şi de cămătari bogaţi, cheltuindu-şi toată viaţa cu înfulecatul şi cu ronţăitul bucatelor, se vedeau, înainte de a adormi, după cina plină de sosuri şi de grăsimi, teribile curtezane stîrnind cu mersul lor şerpuit adoraţia efebilor pe marile plaje din apus. Neveste de geambaşi, de cîrciumari sau de zarafi, pe an ce trecea mai trupeşe, amatoare de bucate abundente şi de somn, îşi închipuiau şi ele, în seri de primăvară, cînd vîntul bate uşor dinspre soare-răsare, că li s-ar fi potrivit viaţa amazoanelor de stepă, a acrobatelor sau a ţigăncilor nomade, fals înfrumuseţate de poeţi şi de pictori fantezişti. Ele erau în stare să leşine cînd dansau cîte-un tangou argentinian, sau pur şi simplu să plîngă în sughiţuri la auzul cine ştie cărei răsuflate serenade, în care iubitul dezamăgit îşi înfige pumnalul în piept în faţa necredincioasei.

Un ocean de lacrimi inunda paginile cărţilor pe care femeile acestea le citeau, leneşe, între o partidă de pocher sau de bridge şi o probă la croitor. Şi în ceasurile acelea de lecturi lacrimogene, ele se amăgeau, visîndu-se la rîndul lor eroine stranii, aidoma personajelor din cărţi.

Aurelia nu se putea împăca de loc cu asemenea stări nesănătoase de „somnambulism". Ea citea romane, e adevărat, dar cu ochii lucizi, zîmbind în sinea ei, cu dispreţ, de bietele intrigi sentimentale, în care nu credea, şi de apariţiile înmănuşate şi sclivisite de pe scenele teatrelor, convinsă că existenţa lor începe şi se sfîrşeşte acolo, în faţa rampei. Dincoace, în viaţa de toate zilele, sînt Gabrovenii şi briliantele şi casele luxoase şi maşina de tip ultramodern şi petrecerile cu „feluri" multe şi cu băuturi de toate soiurile. Dincolo e fum, sînt culise de carton, fastuoase, stridente, dar fragile ; dincoace e marfă pe care o pipăi şi o simţi, e farfuria cu icre negre, e inelul de platină cu piatră mare, e viaţa în care te afunzi ca într-o baie. Ce anume a atras-o şi ce-o reţine lîngă bărbat ? Nimic altceva decît toaleta nouă, mobila de stil, schimbată des, colierul de perle, vila de la Sinaia, jocul de pocher, mîncarea la discreţie.

Mai e şi băiatul, Petre, „Petrişorul lor scump", şi mai e şi fiica lor Irina, dată după fecioru lui Ghiţă Găleată, care şi-a schimbat numele, o dată cu sporirea averii, în acela de Gică Gălăţeanu. Nicu mai e, în sfîrşit, un *obiect* al ei, pe care îl poate mînui după pofta inimii : s-o ducă mereu în huzur şi trîndăvie. Niciodată n-a priceput legăturile acelea sentimentale dintre soţi, suspinele şi zîmbetele înecate în dulceaţă, micile stări de panică provocate de cîte-o boală trecătoare, alintările reciproce. Pentru ea, Nicu înseamnă o rochie, o brăţară, o vilă, un teanc de bancnote.

Acum, se simte deodată îngrijorată. Îngrijorări a mai avut ea din vara anului 1944 încoace. A aflat că prietenilor — adică altor fabricanți — li s-a întîmplat cîte ceva... Au fost găsiți cu registre false, cu materia primă obținută nu se știe cum — adică Nicu știa cum : prin furt — cu monede de aur. Oameni „bine" înfundă pușcăriile, alături de criminali, de hoți și de borfași de rînd.

Prieteni de-ai casei au vrut să treacă fruntariile și, tocmai cînd toate erau bine întocmite, au „căzut". Tot prieteni unu și unu, fabricanți, bancheri, comercianți, s-au pomenit prinși cu mîța-n sac, și — închipuiți-vă ! — trîntiți la beci. Nici o considerație, își spune Aurelia, pentru vîrsta, pentru trecutul, pentru poziția lor socială. (Și Aurelia nu-și poate reprima indignarea care-i împurpurează obrajii, altminteri albi, delicați. Cu cît ești mai respectabil, cu atît suferi mai mult sub regimul ăsta de bolșevici !)

Degeaba a vrut, în fel și chip, s-o „încurajeze" Petrică-Petrișor al ei, vestindu-i mereu războiul și i-a cîntat la ureche dulcea romanță a bombei atomice, care într-o săptămînă îi distruge pe ruși. Da, îi distruge, a stăruit el, jurîndu-se că știe chiar de la niște chimiști, care pe vremuri au purtat și ei cămașa verde, că nu e cu putință să fie altfel. Generalii americani sînt pregătiți, vin cu uriașele lor avioane, pun stăpînire pe țară, și în capul treburilor îi instalează pe „băieți". „Ți-o jur, mamă, i-a spus ; nu sînt visuri, sînt realități !..."

Ea a clătinat din cap, sceptică. Nicu s-a arătat incredul, ca și Albert. Că s-ar putea cîndva să mai izbucnească un război — da, s-ar putea. Un război rentabil, convenabil, își zice Nicu, un război care să le înlesnească afaceri, cît mai multe afaceri... Pînă la un asemenea război,

gîndește rece Aurelia, o să mai treacă ani, și în vremea asta cine știe ce se mai poate întîmpla cu Nicu ?!

Se înfioară din creștet pînă-n tălpi. Are încredere în isteţimea lui, dar o roade ceva, o sîcîie lăuntric și nu-și poate găsi tihna.

— Coane, iubitule, l-a abordat ea pe unul dintre „ai lor" într-o seară, după o partidă de bridge, ce zici ? ne belesc *ăștia ?* („Ne belesc" ! — imita vorba tatei, Dumnezeu să-l ierte, — care se rostea fără fasoane.)

Luat în pripă, celălalt nu i-a răspuns imediat, și femeia a stat ca pe jăratic.

— E, să te-aud, ne curăță ?

Și el a încercat s-o calmeze.

— Fii liniștită, stimată doamnă, nu se-ntîmplă nimic!

— Nimic ?

— Nimic ! *La même Jeannette...*

— Oare ?

— Sigur !

Era într-adevăr sigur ?

Și-acum ? Acum Aurelia e în panică.

Mestecînd încet feliile de curcan, gîndul i se întorcea la fiică-sa, la Irina, soţia lui Ghiţă Găleată, acum Gică Gălăţeanu. Desteaptă fată : i-a moștenit groaza de „visări", de „aiureli", de „fantezii" — leit dînsa. A venit la ea azi, dis-de-dimineaţă, și, pe nemîncate, a întrebat-o dacă e adevărat că vor „s-o ia din loc". Și n-a așteptat răspunsul, a spus că bine fac ! Să nu se ia după Petrișor, el visează cu adevărat cai verzi pe pereţi ! Gică e și el practic ; lu tat-su îi pute gura și-și mănîncă de sub unghii, dar averea pe care o au e solidă, împărţită cu chibzuială — în bani, în acareturi, în aurărie și argintărie. Ei, și Gică susţine că trebuie să ne luăm valea. Pînă s-or mișca generalii mai trec ani, și nimeni nu e sigur de nimic. Frumos cap capul Irinei ;

leit capul ei. I-a răspuns că, într-adevăr, tata pregăteşte ceva împreună cu Albert. S-ar putea ca în cîteva zile, poate într-o săptămînă, să mai aibă un „necaz" cu un incendiu. Apoi, după cîte a înţeles ea, o s-o şteargă de aici, din ţara asta blestemată. Unde pleacă ? În Italia, acolo ar fi de înjghebat alte afaceri. Da, şi Gică tot aşa năzuieşte, să plece la Roma. Ea d-abia aşteaptă să se vadă odată acolo. Are destui bani depuşi pe numele ei la cîteva mari bănci, şi va şti cum să-i întrebuinţeze cu folos. E hotărîtă să se despartă de Gică — nu interesează de ce. Vor rămîne prieteni, aşa se petrec lucrurile în lumea mare, şi la averea ei se poate socoti şi dînsa o „boieroaică" — nu ? Poate că acolo, în străinătate, are să-i ceară, din cînd în cînd, sfatul lui Gică. Nu de alta, dar încă o părere, pe lîngă aceea a tatei şi a lui Albert, nu strică.

Irina a încredinţat-o c-or să fie şi ei repede *acolo*, dar în prag, înainte de a pleca, a făcut o mutră acră, obrazul i s-a întunecat deodată, parcă s-ar fi coborît beznele peste dînsa şi fruntea i s-a încruntat ca în clipele de adîncă descumpănire. Ea a vrut să ştie ce anume s-a petrecut, de ce schimbarea asta bruscă ? Şi Irina nu s-a lăsat mult rugată.

Zilnic, constată dînsa, bolşevicii ăştia găsesc motive să-i persecute pe bogătaşi. Zilnic. Bine, asta se ştie, a întrerupt-o Aurelia nervoasă. Fi-sa a privit-o cu ochi duşmănoşi aproape, în care sclipea tăişul oţelului. Se ştie, a repezit-o pe un ton aspru, dar se mai ştie că tata şi Albert s-au cam deocheat. Gică se şi miră că pînă azi n-au păţit nimic. Pe piaţă, se zice că au „învîrtit-o" cu incendiile şi au cîştigat bănet, nu glumă. La bursă, printre cei care dirijează afacerile necurate, tata şi Albert sînt socotiţi clienţi graşi, dintre cei mai „tari". Gu-

rile nu obosesc, tot felul de zvonuri se răspîndesc pe seama lor.

Dar, precizează dînsa, nu sînt numai zvonuri. Tata şi Albert înşală statul, îi furnizează marfă proastă — au ei „oamenii" lor în comisiile de recepţie —, primesc credite, pe care le întrebuinţează în scopuri personale, poate că le ştie toate astea şi mama. Primesc bani pentru diferite investiţii, chipurile îi preschimbă în valută străină şi le trec peste frontieră. Sînt — ce mai ? — deocheaţi. Ar fi bine să plece cît mai repede, asta e !

Irina a trîntit uşa, lăsînd în urma ei un miros uşor, de parfum de bună calitate.

Cîteva clipe, Aurelia a rămas nemişcată în pat, zdruncinată de scena Irinei. Are încredere în Nicu, i-a dovedit de atîtea ori că ştie să le „întocmească" bine. Şi în Albert are încredere. Dar cine poate şti în vremurile astea cum e bine să lucrezi ca să nu paţi nimic ? Nu, hotărît, nu mai poţi şti nimic. Înainte erau pe la ministere şi pe la alte instituţii oameni de-ai lor, oameni de înţeles. Acum ? Doamne fereşte să *cazi !* Doamne fereşte !

A sărit din pat, şi-a înfăşurat zvelteţea trupului într-o pijama galbenă (o ghicitoare i-a spus că numai galbenul îi aduce noroc, şi ea, rîzînd de „prostiile" astea ale ţigăncii, în care nu credea, şi-a comandat o duzină de toalete de mătase în culoarea lămîii) şi a trecut în biroul lui Nicu. L-a găsit răsturnat în fotoliu, cu şervetul la gît, în timp ce bărbierul îl pudra. Prin oglindă i-a zărit chipul plin, cărnos, fără riduri, surîzător. Ridicase sprîncenele a mirare. Niciodată n-a venit ea la un ceas ca ăsta în birou, voia să spună privirea lui.

Bărbierul a grăbit ultimele detalii ale toaletei, a salutat şi a plecat. Aurelia a aşteptat să se depărteze

zgomotul pașilor — așa ! Acum a tras ușa din hol și i s-a aruncat în brațe, pierdută.

Ah, ah, s-a speriat Nicu, ce e cu femeia lui, ce nenorocire a lovit-o ? Îi suflă pudra de pe pijama (uite : e plină de pudră, de la el a luat-o) și o privi adînc în ochi. „Ce privire calmă !" gîndi Aurelia, și se liniști deodată, ca și cum toate primejdiile ar fi trecut chiar în clipa ceea.

Își desfăcu brațele din jurul gîtului gros, roșu, umflat al omului ei și rămase mereu în picioare, dar de astă dată calmă. Nu mai are ce să-i spună. Totuși, totuși, stărui bărbatul, trebuie să se fi petrecut ceva, dacă ea a coborît din pat — nici ora opt nu e ! — atît de devreme. Haide, să-i dea drumu repede, cît se poate de repede, că are treabă la fabrică, nu e timp de pierdut. Și cum ea chibzuia dacă e bine să-i împărtășească îngrijorările Irinei, el o zori din nou. Trebuie să priceapă, voia s-o încredințeze, că fiecare clipă e prețioasă. Pune, doar, la cale cu Albert o treabă serioasă, e grăbit. Își zvîrli haina pe umeri și-și îndesă șapca în cap. (Ea nu-l putea suferi cu șapcă, dar el a lămurit-o : Trebuie !)

Văzînd că șovăie, Nicu se pregăti să plece. Atunci, îmbrățișîndu-l din nou, îi refăcu scena cu Irina, exagerînd îngrijorările fi-si. El o ascultă liniștit. La urmă, privind la ceas, îi spuse, cu o hotărîre în voce pe care nu i-o cunoștea, că nu mai poate sta nici o clipă. O sărută grăbit, se desprinse din brațele ei moi și zbură pe ușă. După cîteva clipe, Aurelia auzi zgomotul mașinii, care se depărta... Și acum... ce poate să fie acum ? E atît de tîrziu... Pînă mai an știa că toate întîrzierile astea *produc*. Și altceva n-o interesa. Acum, însă, e nesigură de fiecare ceas, de fiecare clipă.

Ce să facă ? Sună și porunci femeii se anunțe pe șofer : trebuie să plece repede undeva. „La Blanche mă

duc, îşi spuse, poate că ştie ceva." Avea multă încredere în soţia lui Albert Leibovici-Brîncoveanu. Se ridică de la masă şi, cu pasul hotărît, trecu în vestibul.

— Gata ? întrebă ea slujnica.

— Gata, maşina v-aşteaptă !

*

...Întinsă pe-o sofa joasă, de cea mai autentică modă orientală, adusă de-a dreptul din Smirna, nevasta lui Albert Leibovici-Brîncoveanu părea foarte descumpănită. Părul ei, de astă dată roşu-aprins, după ce fusese negru-tuci, era răvăşit, aidoma feţei grase, rotunde, împurpurate, pe care se iviseră cîteva fire de sudoare. Avea un cap plin, de tînăr animal abundent nutrit şi adăpat, ochi imenşi, verzi, frumoşi, dar fără nici o undă de căldură într-înşii, nasul gros, cu nări late, buze cărnoase şi o dantură tare, de beton. Înaltă, îşi mişca trupul cu destulă uşurinţă şi răspîndea un miros supărător de parfumuri şi ape de toaletă amestecate. Privirea ei, care nu aduna din afară precum nu dăruia dintr-însa nimic, pentru că n-avea ce, rătăcea de la tabloul uriaş din peretele salonului la scoarţa veche, oltenească, spînzurată cu voită nepăsare deasupra divanului. Pictura semnată de cel mai preţuit pontretist, înapoiat cu douăzeci de ani în urmă de la Paris, bogat şi distant, ca să înfierbînte setea de notorietate a ciocoimii bucureştene, în rîndurile căreia îşi avea „clientela", înfăţişa, în mărime naturală, pe însăşi doamna Blanche Leibovici-Brîncoveanu, într-o atitudine studiată, de mare dezamăgită ; pleoapele trase peste ochi mai mult decît se cuvine, buza de sus puţin crispată ; persoana ei suferea adică, şi în acelaşi timp sfida mediul înconjurător. Niciodată nu i-ar fi trecut prin cap să pozeze, toată străduania ei

concentrîndu-se asupra valorilor, cum spunea, adică asupra aurului şi platinei, blănurilor şi caselor, automobilelor şi toaletelor pretenţioase, aidoma Aureliei, buna ei prietenă Aurelia.

Scoarţa, cumpărată de Albert de la un cunoscut anticar — „furnizor al curţii regale române şi al ambasadelor" cum îl recomandă el oaspeţilor înmărmuriţi de admiraţie —, ar fi aparţinut lui Matei Basarab, lucrată de mîinile harnice ale jupîniţelor vremii. Iar măsuţa florentină dinspre fereastră stîrnise invidia financiarilor şi textiliştilor care-l vizitau ; fiecare regreta că n-a avut minte s-o reţină pentru dînsul, la timp. Răspîndea un miros dulce, îmbietor la vis, şi specialiştii în obiecte rare păreau convinşi că e din epoca Medicis-ilor. Adevărul (pe care-l tăinuia cu grijă faţă de toţi) era că pe dînsa n-o încînta nici faima, nici vechimea, nici meşteşugul rafinat cu care era lucrată. O preţuia doar pentru că vedea atîţia „granguri", atîţia pehlivani, atîţia oameni de afaceri care n-aveau nimic sfînt, rămînînd cu gura căscată în faţa măsuţei, mirosind-o, dîndu-i tîrcoale, mîngîind-o cu privirea lor grasă ca şi mîna. (De altfel, totul era la ei gras : pîntecul, gîtul, totul — sînge şi osînză.) Asta înseamnă, judeca ea, că are în casă încă o valoare, pe lîngă colierele, brăţările, inelele cu briliante şi ceasornicele de mînă (judeca întocmai ca Aurelia Popescu).

Salonul cuprindea cîteva fotolii, o altă masă, ceva mai cuprinzătoare, o vitrină plină cu bibelouri ; pe pereţi covoare, unul lîngă altul, o horă a culorilor dezlănţuite, de la albastrul lucios pînă la cenuşiul stins, de la galbenul auriu pînă la albul liliachiu. Mobilarea vilei n-a interesat-o niciodată în chip deosebit, precum pe atîtea dintre prietene, şi ele neveste de fabricanţi şi de

negustori, mărturisind pasiune în alegerea dormitoarelor şi a sufrageriilor. Ea se întemeia pe priceperea lui Albert, pe care „nu-l întrece" nimeni, şi ceea ce ţinea să ştie era numai preţul cu care le cumpărase. Mobilele, covoarele, bibelourile, tablourile însemnau pentru dînsa alte forme ale avuţiei, şi cu cît un obiect costa mai scump, cu atît era mai preţuit!

*

Blanche, pe numele de-acasă Basse, era fiica unei femei din cartierul Dudeştilor, rămasă văduvă de tînără şi îndeletnicindu-se, ca să poată trăi, cu îndoparea gîştelor. Ea colinda, cît era ziua de mare, locuinţele cunoscuţilor mai înstăriţi, oferindu-le marfa. Adesea, Blanche (Basse pe-atunci) o însoţea. Gîscăreasa era primită fie în curte, fie la bucătărie, rareori în altă odaie. Dar copila ghicea, vag, saloanele din dosul uşilor închise, simţea parfumul florilor din vase şi rămînea cu ochii pierduţi pe gîtul ornamentat de o bijuterie al cîtei unei cucoane. Se împrietenise fetiţa cu slujnicile, şi la anumite ceasuri era lăsată să privească din fugă interiorul casei. De cîte ori se afla cu mamă-sa într-o locuinţă mai chivernisită, pretindea că are o nevoie şi rămînea multe ceasuri la toaletă, uluită de mecanismul closetului, trăgînd de lanţ, privind ca fermecată apa care ţîşnea de sus, adulmecînd flacoanele de parfum, mirosul săpunurilor şi al atîtor sticle şi sticluţe, cărora nu ştia ce întrebuinţare li se poate da.

Întoarsă acasă izbucnea în plîns, dînd cu ochii de privata din fundul hanului, îmbîcsită de murdărie.

Gîscăreasa o privea cu ură, neputînd pricepe isteri-calele fetei, şi-i sporea năduful prin înjurături şi răbufniri zgomotoase. Ce dracu vrea Basse, glăsuia faţa ei,

privirea ei, întreaga ei făptură, de ce-i mereu neliniştită, ofuscată ? Nu vede cît se trudeşte mă-sa pentru o pîine, alergînd de dimineaţă pînă seara după gîşte, asudînd cu îndoparea lor, şi apoi gonind din casă-n casă după clienţi ? Nu ia parte la amărăciunile ei zilnice ? Bucătăresele şi slujnicele nu mai au dezlegarea să cumpere, ele cu de la a lor putere, păsările. Gîsca îndopată e adusă pe tavă la patul cucoanei, care la ceasul destul de înaintat al dimineţii n-a coborît încă. Femeia o întoarce, o miroase, o pipăie şi susţine că e totuşi slabă, aşa îndopată cum arată. Altele o refuzau, cu voce ascuţită, susţinînd că au fost păcălite rîndul trecut, cînd n-au avut de pe urma păsării, soump plătită, nici două kilograme de untură. În unele case întîmpina chiar ostilitate. Gîscăreasa ofta, clătina capul cu amărăciune, îşi blestema ceasul naşterii şi pornea mai departe — vara sub arşiţa care o făcea lac de sudoare, iarna în bătaia crivăţului, să afle cliente mai îngăduitoare cu marfa ei.

Cînd şi-a dat seama de pricina suferinţelor lui Basse, fata care vedea atîtea case chivernisite şi traiul îndestulător pe care-l duceau acolo oamenii, a încetat s-o mai înjure, ba chiar în sinea ei îi îndreptăţea necazul. Îşi dădu seama de ce întîrzia copila prin closetele elegantelor apartamente şi de ce înapoiată acasă izbucnea în plîns. Gîscăreasa, pe deplin lămurită, o privea în ochi — ochi verzi şi mari, lipsiţi de orice licărire de inteligenţă şi de bunătate — şi-i spunea că atunci cînd va fi mare, fata nu va goni prin tîrg cu gîşte îndopate şi nu va mai locui într-un han infect, cu privăţi murdare. Basse e frumoasă, mai frumoasă ca toate fetele din uliţă, chiar decît multe odrasle de negustori din centru. Are să se mărite cu un bogătaş, asta e sigur, şi are să aibă şi ea interioare asemănătoare celor văzute la alţii, cu „toaletele“ curate, cu măsuţe încărcate de sticluţe şi

flacoane plăcut mirositoare. A învăţat puţină carte, nepăsătoare la tot ce ţinea de duh, dar s-a dovedit foarte pricepută în întocmirea şi în alegerea pantofilor în prăvăliile de vechituri, unde devenise cunoscută şi apreciată ca clientă.

Creştea repede, devenea trupeşă, stîrnea şi aprindea căutătura bărbaţilor, dar, tenace, nu se lega de nici o faţă, de nici o siluetă, oricît ar fi fost de plăcută ; ca îl aştepta pe bogătaş, indiferent cum ar fi arătat. Rămînea multă vreme cu privirea muiată în tristeţe, pierdută undeva în spaţiu. Cine ar fi zărit-o în asemenea clipe ar fi crezut că Basse gîndeşte adînc sau că e prada unor frămîntări cumplite. Adevărul era că Basse revedea vitrina cu bijuterii din centru, pe lîngă care trecuse cu mă-sa. Erau acolo, strălucitoare în lumina care le învăluia, inele şi cercei şi brăţări. Şi ea va trebui să aibă asemenea podoabe. Basse ar fi dorit să înveţe franţuzeşte, muşcată lăuntric de şarpele invidiei de cîte ori auzea clientele mă-si ciripind cu uşurinţă în limba saloanelor.

Dar nu era în stare să obosească peste vreun manual sau să ia lecţii. Aveau, chiar, în han un bătrîn profesor de limbi străine, care i-ar fi dat o oră, două săptămînal, pe un preţ modest. A şi întrebat dacă nu e amatoare, şi, bineînţeles, ea a răspuns, entuziasmată, că visul ei dintotdeauna a fost să ştie franţuzeşte. Ar fi dorit ca fără manuale, fără profesori şi fără nici o oboseală să-şi apropie limba ; să se culce într-o seară, după colindul caselor bogate, unde ducea gîştele îndopate, şi să se trezească dimineaţă vorbind franţuzeşte. Aşa ar fi dorit să se întîmple, şi, cum miracolul întîrzia, ea a rămas aceeaşi ignorantă cu nuri.

La vîrsta de optsprezece ani, Basse n-ar mai fi vrut să ajute gîscăresei. Ducea coşul cu păsări, şi de cîte ori

întîlnea vreo cunoştinţă din cartier lăsa pleoapele în jos, nu numai ruşinată, dar parcă vinovată de sărăcia ei. De altfel, pe mărunţii croitoraşi şi vînzători de prăvălie din han îi privea cu atîta indiferenţă, încît nu-i *vedea*. Basse nu credea că ar avea cineva dreptul la consideraţie atîta vreme cît haina îi e boţită şi n-are o casă cuprinsă. Şi cum mă-sa salahorea din zori pînă la asfinţit, înotînd vitejeşte în lipsuri de tot felul, Basse se simţea în afară de lume, un ciot de care nu te împiedici, azvîrlindu-l din calea ta cu piciorul. Şi ea nu voia să fie săracă, nu se cuvenea, gîndea.

Ca să curme certurile ivite din pricina încăpăţînării fetei, hotărîtă să nu-şi mai încarce braţele cu gîştele îndopate, mă-sa a încercat s-o bage la un magazin de mode al cărei patron îi era client.

— Parcă ar fi născută pentru o asemenea îndeletnicire, o încredinţă negustorul, aşa înaltă, drăgălaşă, *prestigioasă* cum arată. În trei luni, va prinde rostul.

Basse a rotit ochii ei verzi, mari, strălucitori prin magazin, n-a păstrat nimic într-înşii, dar în căpuşorul ei a pătruns un fel de teamă, un fel de stinghereală, pe care nu şi-o putea alunga. Băieţii ăştia şi fetele astea, îşi spunea, se trezesc devreme ca să ajungă aici la magazin, stau toată ziua în picioare, închinîndu-se în faţa muşteriilor, înghiţind fără a crîcni îmbufnarea unora şi nevricalele altora, obligaţi să zîmbească mereu. Hm, e greu, e foarte greu ! Şi ce se poate cîştiga ? I-ar trebui o sută de ani ca să-şi cumpere, din leafă, broşa cu briliante pe care a zărit-o în vitrina îmbăiată în lumină. Nu, nu intră la nici un magazin de mode. Poate la o croitorie, sau, cum i-a spus mă-sa, subţiindu-şi buzele ca să dea cuvintelor un tîlc aristocratic, „la o casă de confecţiuni" ? Şi printre patroanele acestora, gîscăreasa

are cliente. Ba una chiar i-a şi spus că Basse nici nu va avea nevoie să rămîne prea mult în atelier, să facă adică meseria, aşa sprintenă şi fîşneaţă cum e. Da, şefa atelierului de croitorie o asigură că în primele săptămîni o „ocheşte" un bărbat „bine" şi-o scoate de acolo.

Cum adică, se miră gîscăreasa, aici, la atelier, vin „bărbaţi bine", tineri necăsătoriţi ? Nu, nu vin numai d-ăştia, o lămureşte patroana, de ăştia nici nu prea are nevoie. Vin, tocmai dimpotrivă, bărbaţi însuraţi, respectabili bancheri sau proprietari de moşii şi de păduri, cu baldîrele lor imposibile, pe care tot atelierul se căzneşte să le împopoţoneze cît mai convenabil, să le înghesuie cărnurile în toalete iscusite, să le amelioreze catastrofa nudului diform, să le schimbe într-o oarecare măsură înfăţişarea elefantină. Ei nu mai primesc nimic de la aceste tancuri fără motor, dar sînt legaţi de familie prin multe interese şi printr-un fel de „respectabilitate" la care ţin mult. Nevestele le-au spus tot, într-o convieţuire de douăzeci-treizeci de ani, le-au dat tot, şi acum, comercianţi cinstiţi, ei îşi plătesc datoriile. O capă, o blană, încă o rochie şi încă un inel, iată ce mai pot femeile astea rîvni şi dobîndi. La rîndul lor, bărbaţii, toţi oameni de „onoare", doresc altceva ; firește, în afară de casă.

Şi o asemenea fată ca Basse ar face uşor carieră acolo.

Cum gîscăreasa se încruntă, mărturisind prin trăsăturile rigide ale feţei brăzdate o împotrivire, patroana reveni, cu voce dulce, asupra propunerii.

Ea e, adevărat, puţin modernă, puţin codoaşă, nu sfătuieşte pe nimeni să-i primească propunerea, nu sileşte pe nimeni. P-aici vin atîtea mame care se roagă, care o imploră să le primească odraslele, dintre care unele nu sînt de lepădat. Ea, însă, e foarte pretenţioasă,

nici nu se uită la grăsanele de duzină sau la slăbănoagele romanţioase. Îi trebuie fete ca Basse, i-o mărturiseşte deschis. Şi să nu-şi închipuie că numai boşorogi vin aici cu babomiţele lor legitime, nu ! Vin şi bărbaţi mai tineri, chiar tineri de tot, care-şi îmbracă amantele de un sezon sau de cîteva primăveri. Se poate întîmpla ca pe fată s-o placă un băiat d-ăsta, în plină vigoare. Ce fel de tineri sînt ăştia, crede că nu mai e nevoie să spuie ; dacă-şi pot îngădui să vie „aici", la acest faimos atelier de mode, e la mintea cocoşului că sînt, toţi, putrezi de bogaţi : feciori de bani gata. Ea, ca şefă şi „directoare" a modei, a adunat multă experienţă în viaţă şi a devenit, prin urmare, o dată cu vîrsta tîmplei ninse, o înţeleaptă. Ea o sfătuieşte să nu respingă nici curtea unui om mai matur, dacă n-o avea norocul să se ivească altul, fără angarale. Şi adăugă, îndepărtînd orice izmeneală, în orice „combinaţie" de acest soi e interesată. Îşi va fixa ea la timp pretenţiile...

La început, ideea de a se plimba prin atelier în „model" îi surîse. Munca nu va fi prea grea, nu i se cere o sforţare. La atelier în faţa clientelor, sau acasă în faţa oglinzii — aproape acelaşi lucru. Da, la atelier e şi mai bine, are atîtea prilejuri să vadă toalete şi poate-poate, aşa cum o asigură patroana, îi cade repede în palmă un bogătaş. Da, o asemenea îndeletnicire îi surîde...

Au trecut cîteva zile, ea s-a interesat de ceea ce va trebui să facă la atelier şi un simţămînt supărător o copleşi. Nu, nici atelierele de acest soi nu i se potrivesc. Şi acolo se vine la ore regulate, şi acolo eşti la cheremul primei maimuţe, şi acolo trebuie, aidoma păpuşilor, să zîmbeşti necontenit. Bărbatul îndrăgostit şi generos ? Da, poate să fie, dar nu se ştie cînd. Sau vine la timp, dar nu-i trece prin minte s-o ia de nevastă. Dacă e din prima categorie, a bătrînilor însuraţi, atunci merge la si-

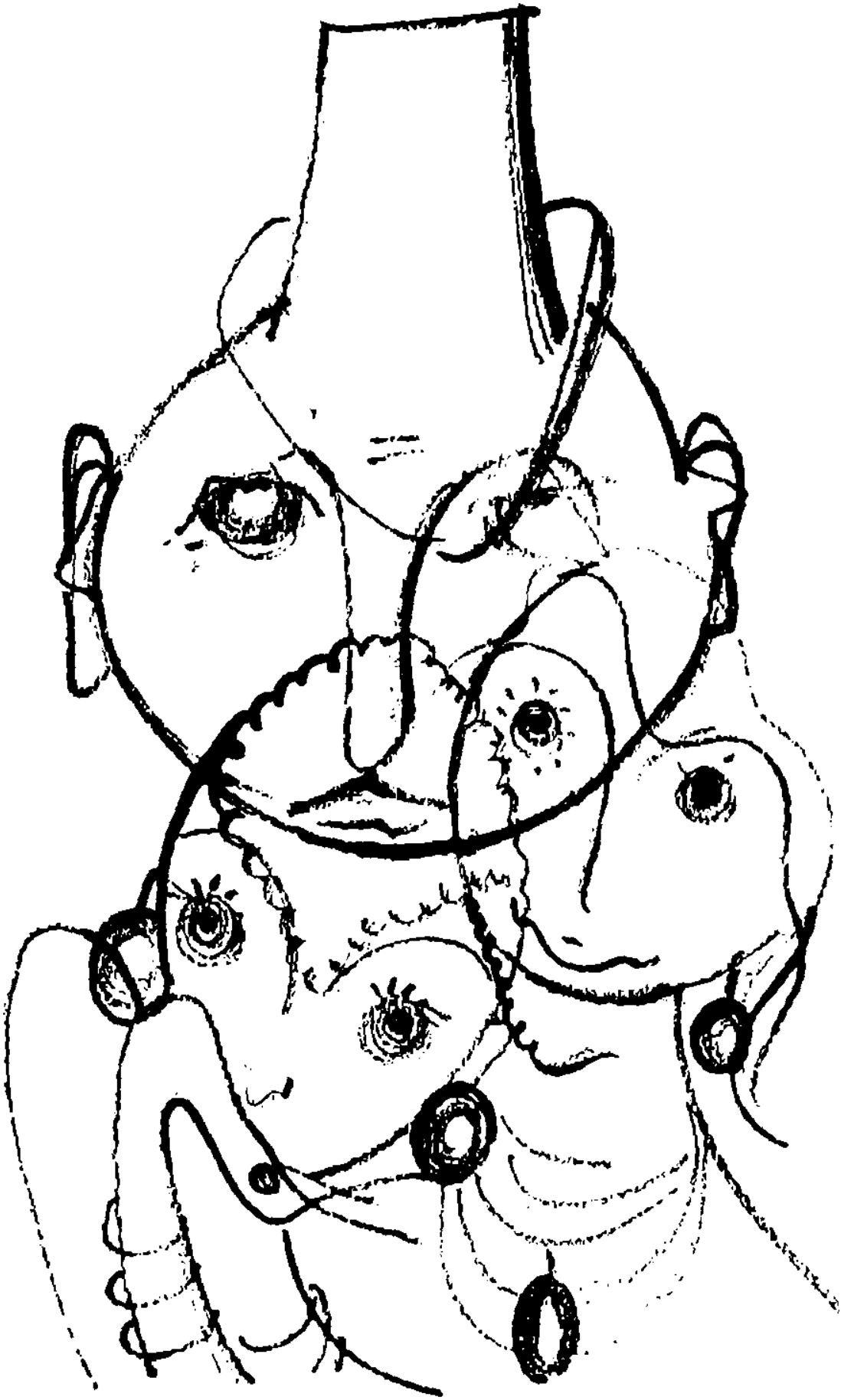

gur că trebuie să-i devină amantă. (Oameni de acest fel, trăind alături de femeia lor douăzeci-treizeci de ani, nu mai divorțează.) Dacă e din cealaltă categorie, cine o asigură că îndrăgostitul, fie el cît de tînăr, se va gîndi neapărat s-o ducă la ofițerul stării civile ? Poate că va fi mai convenabil să-i ceară, ca și precedentul, să împartă doar patul cu dînsul, în schimbul toaletelor. Nu, nu, o asemenea aventură nu-i place. Ea vrea să devină, aidoma clientelor mă-si, întocmai ca femeile care se îmbracă la acel mare atelier de mode : nevastă de pe care să atîrne aurul, cu o casă modernă, îmbelșugată, cu mașina la scară. Așa vrea să fie — și va fi !...

Gîscăreasa a cutreierat cu fi-sa pe la diferite cunoștințe — care director de societate petrolieră, care bancher sau industriaș —, stăruind, în felul ei aprins, să i se găsească fetei o ocupație.

Mustăcioșii cavaleri tomnatici o măsurau pe Basse din cap pînă-n picioare, îi zîmbeau cu tîlc și, mîngîindu-i mîna, o încredințau că vor căuta „ceva", dar pînă una-alta ar dori s-o vadă mîine seară, înainte de închidere. Basse pleca mofluză, imputînd mă-si toate amărăciunile de care se simțea pătrunsă. Dar cum nici coșul cu gîște umplute nu mai voia să-l poarte prin oraș, consimțea să încerce mereu aflarea unui loc „convenabil", vreo funcție oarecare, ușoară...

Cineva, dintre vecini, a încredințat-o că e predestinată scenei : atîta bogăție capilară, așa ochi, asemenea talie... Teatru sau coregrafie trebuie să facă, nu încape nici o îndoială. Și ea s-a încălzit pentru o asemenea idee, care-i deschide ferestre largi spre toate lumile visate, adică spre interiorul cu mobile scumpe, spre bijuteriile rîvnite, spre mașina de lux, spre viața îmbuibată, grasă, plină...

Gîscăreasa, iubindu-și fata cu pasiunea lupoaicei care-și apără puii, nici n-a vrut s-audă de o asemenea „ca-

rieră". Ea n-a fost niciodată la teatru, dar din moşi, strămoşi ştia că a fi actriţă înseamnă a te culca în fiecare noapte cu altul, a-ţi măcina sănătatea în chefuri şi a sfîrşi pe un pat de azil, sau chiar pe un pat de spital. Zadarnice au fost lacrimile fetei, zadarnice toate rugăminţile vecinului, expert în teatru : femeia n-a vrut să cedeze.

Zilele treceau, şi obrajii, de pe atunci plini, ai fi-si prinseseră o paloare ciudată. Mîncăcioasă, ahtiată după carne şi dulciuri, Basse respingea bucatele şi vădea o adîncă preocupare. Gîscăreasa îşi cunoştea bine odrasla şi nu-i putea, deci, bănui nimic dincolo de frunte, dincolo de acea frunte de marmoră, minunată în seninătatea ei absolută. Dacă Basse nu mănîncă, dacă ea refuză pipota de gîscă şi gîtul umplut şi prăjitura de griş cu marmeladă, dacă rămîne ceasuri întregi ca şi cînd ar gîndi, atunci trebuie să se fi întîmplat ceva grav cu fi-sa. Şi gîscăreasa a priceput, în cele din urmă, că Basse trebuie să facă teatru — sau moare.

Şi femeia şi-a prezentat fata unui bătrîn actor pensionar, care dădea lecţii de artă dramatică şi plasa automobile vechi, izbutind mai bine în această din urmă îndeletnicire. Era un pletos cu lavalieră, tip convenţional de boem, aparţinînd, prin ţinută şi prin voinţă, sfîrşitului secolului trecut.

Zărind-o pe Basse, i-a mărturisit că i s-ar fi potrivit mai bine rolul de clientă pentru cel mai „simpatic" automobil decît acela de „studentă". Cu ce ochi, cu ce figură, cu ce bucurie zgomotoasă a primit ea acest compliment ! Era exact ceea ce gîndea şi ea. Arta dramatică ? O doare în coate de toate talentele şi de toţi „maeştrii" ăştia cu lavalieră şi cu plete. Pe ea o stîrneşte automobilul, şi bătrînul are dreptate : clientă — cumpărătoare de maşină, adică — ar trebui să fie, şi va fi !

Niciodată nu s-a îndoit de victoria ei, niciodată. Pe cînd în micul birou al pensionarului se fixau orele de studiu şi „onorariile", cineva bătu, o bătaie aproape poruncitoare, în uşă. Din chipul în care bătuse se putea ghici caracterul hotărît al omului. De altfel, pensionarul se şi ridică, susţinînd că trebuie să fie clientul de aseară, un domn foarte energic, după credinţa sa. Şi cum e cunoscător, psiholog încercat, pretinde, nu greşeşte.

Cînd uşa se deschise, Basse privi spre tînărul care intră şi, dintr-o dată, o izbiră mănuşile galbene de piele fină pe care noul-venit le purta. Acest amănunt o tulbură adînc. Mănuşi galbene înseamnă bogăţie, fără nici o îndoială, şi tînărul trebuie să fie unul dintre „băieţii de bani gata" despre care îi pomenise croitoreasa.

Pensionarul se grăbi să-l întîmpine cu ploconeli şi cu mierea unui zîmbet care-i transfigura chipul. Hotărît, observă gîscăreasa, ăsta-i om de soi.

Basse fu prezentată tînărului, care-i sărută mîna, ridicîndu-i-o pînă la buzele sale subţiri. (Basse era convinsă că aşa e uzanţa : bărbatul să ridice pînă la gura sa mîna femeii.) Apoi îşi scoase mănuşile.

Basse îşi coborî pleoapele peste ochi, imună oricărui zbucium, şi gestul o prindea. Între timp, gîscăreasa îl examină atent pe Albert Leibovici şi păru mulţumită de rezultat : da, e un băiat „bine", de-aia bătrînul pletos i-a prezentat-o pe Basse şi nu dimpotrivă, cum ar fi fost firesc. Actorul se pricepe la marfă de soi. El ştia, doar cine e Basse, o fată oarecare, fata gîscăresei, pe cînd tînărul trebuie să fie un prinţ al Gabrovenilor, unul dintre aşii pieţei comerciale. Uite, are un inel cu un briliant cît bobul de mazăre în deget şi e îmbrăcat ca în jurnalele de modă. Aici a venit să cumpere o maşină. E lămurită.

Basse gîndea în felul ei, dar nu prea mult deosebit de al mamei. Spuse bătrînului actor că aşteaptă. Are timp. Să termine întîi cu dînsul. La care pletosul, surîzînd plăcut impresionat, răspunse că a şi terminat ; dumnealui vine mai tîrziu să-şi ridice automobilul.

Într-adevăr, încuviinţă tînărul, totul e-n regulă. Şopti ceva la urechea pensionarului, mai mult din cap decît din gură, întrebă pe Basse dacă poate conduce doamnele acasă, deocamdată cu motocicleta : are una confortabilă, cu ataş, în care încap amîndouă.

Gîscăreasa şi-a adus aminte, subit, că are treabă chiar în strada aceea şi n-are nevoie să fie condusă, iar actorului i s-a spus că va trece altă dată pe acolo. N-a mai trecut niciodată.

Albert Leibovici a condus-o pe Basse la Şosea, aşezînd-o alăturea de dînsul în motocicletă, a oprit apoi la un restaurant, unde i-a oferit o masă bogată.

Pe-atunci, Albert Leibovici se afla după cea dintîi contrabandă de mătase izbutită. Îi spuse fetei că are proiecte mari, chiar săptămîna viitoare pleacă din nou, la Paris, pentru o altă mare afacere. Basse nu şi-a dat seama despre ce anume afacere poate fi vorba. Atît a simţit, că Albert va fi în stare să-i mobileze o casă bogată şi s-o facă, în fine, şi pe dînsa clienta bijutierilor din centru.

S-au căsătorit, au închiriat un apartament, tot în cartier ; după trei luni, Albert făcînd o nouă călătorie la Paris, s-a înapoiat împurpurat la faţă ca un felinar şi i-a anunţat că a cumpărat o casă la Şosea, în parcul milionarilor.

În celelalte călătorii, Basse l-a însoţit şi a sfîrşit prin a pricepe natura „marilor afaceri" ale soţului. Lua parte, ascultînd, mută, la conciliabulele pe care bărbatul ei le avea, în camere de hotel, cu tot felul de

mustăcioşi şi de încruntaţi, sau cu băieţi care făceau mereu cu ochiul şi clătinau capul strengăreşte, şi vedea, păstrînd mereu aceeaşi tăcere, baloturile şi pachetele de mătase naturală franceză trecînd la iuţeală hotarele, spre Bucureştiul lor lacom, unde-o aştepta altă maşină şi altă pereche de cercei cu briliante.

După fiecare contrabandă, Albert îşi schimba automobilul şi oferea nevestei altă bijuterie. Au dus-o aşa cîţiva ani, fără preocupări dramatice, într-o existenţă saturată de ospeţe şi de plimbări şi văduvită de orice grăunte de duh.

Gîscăresei, Basse i-a cumpărat o căscioară, tot prin cartierul vechi, a înţolit-o abundent şi a silit-o să renunţe la îndeletnicirea ei, cunoscută. Avea grijă să-i dea, săptămînal, o sumă din care să se întreţină. Bluzele, rochiile, pantofii care se demodau luau de asemenea drumul bătrînei. Foarte rar, la o sărbătoare, o poftea şi pe dînsa la masă.

Basse, între timp, învăţase a mînui cum se cuvine cuţitul şi furculiţa, graseia o franţuzească aproximativă şi avea ceea ce se numea prin saloanele industriaşilor şi ale negustorilor „şic". Ea indica zilnic bucătăresei ce anume are de gătit, nemărturisind preferinţe — şi aici se deosebea de Albert — pentru felurile pretenţioase : icre negre, prepeliţe, brînzeturi străine, băuturi tari. Mînca şi bea orice. O singură mîncare era interzisă în casa lor : gîsca umplută.

Albert făcea călătorii dese în străinătate, cu Nicu Popescu, şi cînd li se părea bărbaţilor că e bine îşi luau cu ei şi nevestele.

Acolo, în marile centre cosmopolite, Basse, devenită Blanche, o dată cu schimbarea numelui de familie al soţului ei, ajuns dintr-o dată Brîncoveanu, a prins gustul diverselor rafinamente : al vazelor de flori, al bi-

helourilor, al serelor. Firește, se interesa, lucidă, de prețul și mai ales de valoarea lor de investiție. De cîte ori îl silea pe Albert să cumpere o statuietă de aur, minuțios lucrată de un meșter cu renume, se interesa cu ce preț ar putea s-o revîndă cîndva. La fel cu tablourile, cu covoarele, cu serviciile de argintărie. Era ahtiată după bunuri, de toate soiurile. Dar fără preferințe. Cumpăra, de pildă, comandînd prin telefon, mere. Nu cerea un anumit soi ; i se aduceau renate, parmen-aurii, domnești, crețești. Ea mînca unul, două, nouă, dar ar fi dorit, simultan, să le mănînce pe toate, în aceeași clipă de-ar fi vrut pe toate. Tot așa cu icrele negre, cu fripturile, cu băuturile. Avea adeseori indigestii. În căpșorul ei nu intra nimic care s-ar fi putut ridica deasupra bunurilor cotate la bursa plăcerilor și a valorilor, mai ales a valorilor. (Adevărul era că nici n-avea plăcere de ceva care nu putea fi schimbat în bani.)

O dată cu creșterea avuției, casa lor era din ce în ce mai mult primitoare de oaspeți. Veneau slujbași superiori din ministere, secretari generali și chiar miniștri, fiecare întrecîndu-se în a lăuda gustul fin al lui Albert pentru obiectele de artă cu care își înțesase odăile.

El avea, auzind asemenea complimente, o satisfacție care-i colora obrajii și făcea să-i salte puțin ochelarii pe nas. Ea, prin alte prietene, cu care era mai intimă, încerca să afle imediat prețul mobilelor sau al tablourilor sau al covoarelor admirate.

Odată (era la începutul ascensiunii lui Albert), cineva dintre invitați, după ce zăbovise mult cu privirea asupra colecției de pînze din sufrageria în care de-abia sfîrșiseră cu toții masa, întrebă unde e biblioteca.

Albert a pălit, iar pe frunte i se iviră broboane de sudoare. Blanche făcu ochii și mai mari decît îi avea, cutremurată de un gînd : poate că și biblioteca ar pre-

zenta o valoare. Auzise ea vag că sînt cărți scumpe. Scumpe ? Adică de preț. Ea n-a citit în viața ei decît jurnale de modă și din cînd în cînd, un roman de aventuri. Albert, în afară de ziarul de economie și finanțe *Argus*, n-a pus mîna niciodată pe o carte, pe nici o carte. Singurele sale „distracții" — cum spunea — erau reprezentațiile de circ și revistele lui Tănase.

Își privi oaspetele zîmbind forțat și, agățîndu-se de o idee care-i fulgera prin cap, răspunse cu aerul cel mai firesc din lume că biblioteca, toată, e la legat. (Băiatul unui cunoscut al său avea o bibliotecă și-l auzea mereu că duce sau aduce cărți la sau de la legat.) Invitatul îi spuse că ar dori să-i vadă și comoara asta, la care Albert consimți, întreg, din creștet pînă-n tălpi, numai zîmbet.

A doua zi, dis-de-dimineață, și-a chemat contabilul („omul lor", al patronilor) și i-a dat poruncă să-i întocmească pînă seara o bibliotecă. Să fie cît mai mare, să ocupe trei pereți, așa cum a văzut el pe la marii avocați pe unde îl mînau cîteodată complicatele sale afaceri... Ce cărți anume să cumpere ?... Albert se încruntă. Părea foarte plictisit de această nevoie de precizare pe care i-o cerea funcționarul, altminteri slugarnic, ascultător. Păi dacă era vorba să-i facă o listă, să nu-l mai obosească, l-a repezit Albert. Să se ducă și el pe la cunoscuți, pe la avocații fabricii de pildă, și să vadă ce cărți au și ei în rafturi : aceleași cărți să i le cumpere și lui. Și — încă o dată — bibliotecă mare, rafturi late, volume cît mai frumos legate, cît mai multe : să „facă impresie".

Contabilul a dat din cap, în semn că e lămurit, că știe ce trebuie să facă. Peste cîteva zile, o cameră spațioasă fu transformată în bibliotecă, și prietenii săi constatară uimiți că Albert Leibovici-Brîncoveanu este un

pasionat cititor de savante cărți juridice. Contabilul rugase, în numele patronului, pe cîțiva avocați să-i îngăduie a nota lista tomurilor pe care le aveau aceștia în bibliotecă. Conștiincios, a colindat apoi librăriile și anticariatele și a alcătuit, astfel, biblioteca lui Albert Leibovici-Brîncoveanu din zeci de tratate de procedură civilă și penală, coduri și colecții vaste de jurisprudențe, studii și comentarii de specialitate. Cînd unul dintre cunoscuții săi, fost pe vremuri profesor și ajuns, prin diferite avatare, remizier de bursă, s-a mirat de cuprinsul bibliotecii, Albert a rămas puțin pe gînduri, neștiind ce anume trebuie să răspundă. Ce are nevoie, l-a întrebat omul, de atîtea tratate de drept, de atîtea studii juridice ? Cel mult ar fi înțeles să găsească în bibliotecă, printre alte cărți, *Codul Penal !* Atît. Dar istoria legislației Venezuelei ? Dar masive tratate de drept administrativ ? Dar savante incursiuni în probleme de strictă specialitate, cum ar fi evoluția vieții constituționale a Marii Britanii ? Ce rost aveau asemenea volume în biblioteca sa ?

Albert a tăcut, a meditat asupra celor spuse și a sfîrșit prin a-l ruga pe profesor să-i cumpere el ce crede că s-ar potrivi *casei.* Și prietenul i-a îndeplinit dorința.

Rafturile bibliotecii s-au umplut cu cărți de literatură și filozofie de tot felul, de la marii poeți greci pînă la poeții francezi decadenți, de la filozofii antichității pînă la cei mai moderni, de la sociologii clasici pînă la revoluționarii de toate nuanțele. Firește, cărțile noi au fost întîi tăiate și apoi legate. De ele nu se atingea nici Albert, nici Blanche. Ea s-a întrebat, însă, de prețul lor, și a fost mulțumită aflînd că unele dintre ele, ediții rare, luxoase, pot fi oricînd revîndute pe bani buni.

*

Ce-o fi cu Albert ? Ea ştia că bărbatul ei, împreună cu Nicu Popescu, a pus la cale o nouă „operaţie" comercială, o nouă lovitură. A plecat de dimineaţă foarte bine dispus, spunîndu-i, doar în treacăt, cum i-ar fi vestit o apropiată excursie la Sinaia, că în cîteva zile vor părăsi ţara. Asta să n-o preocupe, n-are nici un motiv să-şi facă îngrijorări inutile. Bine, dar casa ? Mobilele ? Tablourile ?

Albert a prins-o cu degetele-i groase de guşă, surîzînd. Prostii ! Bijuteriile, tablourile şi covoarele — numai cele de mare valoare — le vor lua cu dînşii. Celelalte le vor lăsa aici, asta nu-l stinghereşte de loc. Toate rămîn în paza lui Mitică Sprîncenatu, unchiul lui Nicu Popescu. Are încredere în el. Da, da, are încredere, a stăruit ; mai multă încredere decît în propriii săi părinţi şi — să nu se supere ! — decît în mama-soacră. De altfel, ceea ce nu vor lua cu dînşii nu are cine ştie ce valoare.

Blanche ar fi vrut să nu piardă nimic din ce a adunat, dar îşi dădea seama că e zadarnic să se împotrivească. Dacă Albert a hotărît aşa, e limpede că aşa e bine. N-a surprins-o nici părerea pe care o avea el despre propriii-i părinţi. Tatăl lui Albert, Dudl Leibovici, era un omuleţ scund, cu părul sur, cu nişte ochi de broască, şi pe care îi ţinea mai mult în pămînt. Părea că tăinuieşte ceva, o ispravă ruşinoasă, un păcat greu, o vină ştiută numai de dînsul. Cine îl cunoştea mai bine, însă, pretindea că insul n-are ce ascunde : e gol pe dinăuntru aidoma unei măsele găurite, n-a făcut niciodată vreun mare rău nimănui şi nici un bine. Toată viaţa, bătrînul Leibovici a fost telal. Prietenii l-au botezat cu două porecle : i se spunea cînd Dudl-parăh,

cînd Leibovici Moţatul. De unde obîrşeau ele, nu se ştia.

Mama lui Albert era o persoană corpolentă şi mioapă. Pînă la îmbogăţirea fiului purta ochelari cu rame ieftine de nichel, cumpărate „de ocazie" la unul dintre negustorii ambulanţi ai Dudeştilor. O dată cu chivernisirea lui Albert, femeia îşi punea lornietă de abanos cînd ieşea în oraş, şi nişte ochelari cu ramă groasă de aur acasă, cînd silabisea Mica publicitate.

Albert avu grijă de părinţi, cărora nu le păstra în chip deosebit nici o afecţiune. Îi voia doar căpătuiţi, ca să nu dea prilej ceainăriilor cartierului să-i „spurce". Pe Dudl l-a îmbrăcat curat şi l-a obligat să poarte cravată. A trebuit să lupte mult cu bătrînul, care se încăpăţîna să umble, ca şi odinioară, vara şi iarna, cu gîtul gol sau acoperit cu o fîşie oarecare, cu o basma sau cu un fel de fular. N-are nevoie de cravată, a ţipat el, niciodată n-a pus „mofturile" astea, ceea ce nu l-a împiedicat să fie respectat de sărbători, la sinagogă, ca oricare gospodar. Şi apoi, nici nu ştie să le înnoade, e o întreagă „complicaţie" întocmirea cravatei. Albert a fost, însă, dîrz şi a înlăturat toate împotrivirile bătrînului. Cravata e absolut necesară, i-a spus, fără ea pierde din prestigiu fabrica Firul. Nu pricepe ? El, Albert Brîncoveanu, coproprietarul fabricii Firul, nu-şi poate lăsa tatăl fără cravată. Vrea să-l facă de rîs ? Vrea să aibă neplăceri ? Vrea să-l nenorocească ?... Nu ştie s-o înnoade ? Nici n-are nevoie. Uite : i-a cumpărat o duzină de cravate gata înnodate. Bătrînul n-a mai avut încotro, a fost înduplecat şi a început să poarte cravată. Ba s-a pornit, chiar, pe exagerări : întrebuinţa numai gulere tari, şi în fiecare zi altă cravată.

Cunoscuţii săi, prietenii de altădată, tclalii colecţionari de cîrpe şi de hîrtie de maculatură, îl priveau

chiorîş, unii, zîmbind cu tîlc, alţii... „Uite-l pe Dudl-parăh, spuneau cei dintîi, parcă a înghiţit un baston : şi-a pus şi zgardă la gît." „Mă, să fie-al dracului, spuneau alţii, Leibovici Moţatul s-a şucărit : numa la «ştaif» şi la «păsărică» !"

Bătrînul înfrunta vitejeşte pe foştii săi cunoscuţi şi prieteni, sau îi ocolea. Acum el nu mai umbla după haine vechi de-a lungul şi de-a latul oraşului. Locuia într-o casă încăpătoare, elegantă chiar, la „centru" (adică în strada Bărăţiei), şi vindea cîte-o „partidă" de marfă primită de la fabrică din ordinul fiului său. Şi era foarte mulţumit.

Pe bătrîna doamnă Ţipra Cnip Leibovici a îmbrăcat-o de asemenea în cele mai scumpe toalete şi a făcut-o prezidenta societăţii de binefacere Ajutorul general pentru ocrotirea văduvelor prin deces.

Femeii îi şedea foarte bine cînd îşi punea cîte-o rochie neagră de mătase şi ochelari mari (ochelari de sticlă obişnuită) cu rama de aur ca să asiste la o nuntă sau la un botez : aşa trupeşă, masivă, părea un cal de dric, zidit de sus pînă jos în solemnitate. Ca şi gîscăreasa, părinţii lui Albert erau rar invitaţi la dînşii.

Are tact, îşi spuse Blanche, şi se simţi iar năpădită de griji. Ce i s-o fi putut întîmpla lui Albert ?

Punîndu-şi pentru a zecea oară întrebarea, se înverşuna împotriva ei însăşi. Ce înseamnă agitaţia asta ? Nervii ăştia dezlănţuiţi ? Panică ? Da : panică !

Este, ca şi Aurelia, căsătorită de peste douăzeci şi cinci de ani, şi în răstimpul ăsta a avut de atîtea ori prilejul să ştie că un bărbat ca Albert are dreptul să întîrzie : atîtea obligaţii, atîtea afaceri... Îşi spune că au fost şi alte împrejurări, mai delicate, în viaţa ei, cînd însă a ştiut să fie tare. Contrabandele dau palpitaţii. Ca şi mărfurile vîndute la negru. Ca şi achizi-

ţionarea şi specularea devizelor. Mai bate la uşă cîte-un procuror... Mai o invitaţie la cabinetul de instrucţie, mai o descindere... Nu, nu vrea să-şi aducă aminte de nimic. Atîta ştie, că a fost cum se cuvine : calmă. Şi acum ?...

Îşi şterse cu batista de mătase sudoarea şi vru să telefoneze Aureliei, dar în drum spre aparat, care se afla la cîţiva paşi de sofa, se răzgîndi. Ce poate să ştie Aurelia mai mult decît dînsa ? Era, aidoma ei, femeie practică, fără gărgăuni, fără fasoane, care punea preţ pe ceea ce merita : pe bani, pe bijuterii, pe marfă, pe tot ce poate însemna un cîştig, o avere. Îi plăceau şi ei briliantele, automobilul de ultimul tip, blănurile şi covoarele scumpe. Mînca, asemenea ei, mult şi ar fi vrut să le înghită pe toate. Blanche simţea că între dînsa şi Aurelia nu e decît o deosebire de nume, altminteri se aseamănă în toate. Nevasta lui Nicu Popescu era fiică de negustori, ea, Blanche, îşi socotea mama din aceeaşi tagmă ; se ocupase, doar, cu vînzarea gîştelor ; făcea deci comerţ. Aceleaşi gusturi, acelaşi fel de a privi lumea. Nu, n-are de ce s-o cheme la telefon. Nu-i putea spune nimic nou.

Şi se întoarse la sofa. Acum i se pare că e liniştită, că-şi poate, în sfîrşit, frîna nervii. Se întinse iar pe pernele moi, încercînd să aţipească. N-a prea mîncat azi cum se cuvine : doar două ouă, o felie de şuncă, o sardea, un picior de curcan şi puţină brînză. Se simte uşoară, aproape flămîndă. Şi cînd n-are stomacul plin, nu poate adormi, deşi medicii la modă, pe care, ca orice femeie bogată, i-a consultat, au asigurat-o că e mai bine să te mulţumeşti seara cu cîteva fructe... Ea crede în ştiinţa doctorilor, are, chiar, în faţa lor un fel de sfiiciune, care o transformă în fata gîscăresei de acum treizeci de ani, şi n-ar cuteza să-i înfrunte. Totuşi, îşi

dă bine seama că numai cînd mănîncă normal („ca lumea"), adică abundent, adoarme cu uşurinţă şi are somnul adînc, netulburat de vedenii.

Acum, asta e limpede, nu va putea s-aţipească, îşi repetă, şi căscă plictisită. Un zgomot de paşi pătrunse pînă la dînsa. Se ridică, sprijinindu-se în coate, şi rămase atentă, în aşteptare. Nu, nu sînt paşii lui Albert.

În salon a năvălit — agitată, febrilă — Aurelia.

Mai întîi s-au sărutat. Aurelia Popescu a cuprins cu braţele-i pline grumazul roz-alb al prietenei şi i-a simţit tona de parfum şi de alifii şi de pomezi în care se îmbăiase. („Obicei prost, de cînd se chivernisiseră !")

— Levănţică ?

— Cuum ?

— Am întrebat : Levănţică ?

— Nu, se apără Blanche ca de cine ştie ce învinuire.

Nu mai întrebuinţează, de multă vreme, decît produse „originale", aduse prin contrabandă, cu avionul, de la Paris. Şi încă nici acolo nu se mai găsesc — ca pe vremuri. Are ea o cunoştinţă, un fel de vară „de-al doilea" a unui aviator, un băiat foarte drăguţ, care se şi pricepe în produse de toaletă : asta o salvează !

— Da tu cred că n-ai nevoie de nimic ; Nicu te-a aprovizionat pentru o sută de ani !

Aurelia o privi pe jumătate surîzătoare, pe jumătate îmbufnată.

— Te-nşeli, *chérie,* află c-am avut nevoie de-un *rouge.* Bineînţeles, de-un *rouge* adevărat, dinainte de război, şi-am dat din colţ în colţ pîn' l-am găsit !

— *Parole ?*

— Asta mi-e crucea ! Tot Nicu, săracul ! Are el nişte combinaţii cu un droghist, poate-l ştii, Henry, de pe Calea Victoriei, un tip *charmant,* care serveşte clien-

tela de altădată, lumea bună, moşieresele şi bancheresele, protipendada — ce mai ?! — şi s-a ţinut de capu lui, dragă, şi mi-a adus zece tuburi — o folie, ce să-ţi spui ?! O folie ! Desfăcîndu-şi braţele, cu care o încolăcise, şi punîndu-i-le pe umeri : Da tu cum stai cu *rouge*-ul ?

— Hm ! Mai am ceva. Dacă ştiam că aveai nevoie...

— Nu mi-a dat prin cap să-ţi cer. În fine !

Îndepărtîndu-se puţin de ea şi zărind în perete un tablou mic, înfăţişînd un cap de copil luminat de zîmbet : Cînd ai luat asta ?

Blanche urmări mîna Aureliei. Aha, tabloul cel nou. Se încruntă uşor, semn că vrea să-şi amintească.

— Mda, e un Tonitză ! Nu e cine ştie ce !

Izbutise să se exprime întocmai ca fabricantul de aţă Lazăr Şvonţ, mare cunoscător în ale picturii şi prieten bun al familiei. Îi urmărise atentă fiecare mişcare cînd examina o pînză şi-i reţinuse şi vocabularul. Expertul în aţă şi-n plastică se apropia de tablou ca şi cînd l-ar fi adulmecat, se retrăgea apoi cîţiva paşi, închizînd puţin ochii, îi redeschidea, clătina din cap şi îşi dădea verdictul. Blanche făcea la fel, nimeni nu se mira, şi unii, mai ageamii, o credeau chiar cunoscătoare.

— Tonitză ? se miră Aurelia. Petrişor spunea că e la mare căutare.

— M-aş mira, răspunse cu simulată indiferenţă cealaltă. Înţeleg un Andreescu. Avem doi, ştii ?

— Ştiu ! Şi Nicu a cumpărat unul.

— L-a înşelat un grec, îmi amintesc.

— Exact. Tabloul era de Andreescu, dragă, da de alt Andreescu : Tănase, Tase Atanase Andreescu... sau aşa ceva.

— Ei da, da vezi că nu-i totuna... *Apropos* de tablouri, ce faci cu ele ? Cu toată casa ? C-aveţi şi voi, slavă Domnului, destule !

— Nicu a şi hotărît : le lasă toate (adică alea de nu le luăm cu noi, pricepi ?) lui nea Mitică, unchi-său...

— Taaci ! Aşa a hotărît şi al meu ! Cu noi nu luăm decît ce e transportabil. Cîteva valize, bijuteriile, blănurile, o pînză, două, o carpetă...

— Şi Rolls-ul, bineînţeles.

— Asta, vezi, am uitat să-l întreb. Nu ştiu cum a aranjat.

S-au aşezat pe sofa. Servitoarea le-a adus întîi o tavă, plină vîrf cu sandvişuri, şi apoi alta, cu cafele, şi au început să mănînce, în grabă, cu poftă, ca şi cînd s-ar fi aflat după un post prelungit. Apoi au aprins cîte-o ţigaretă.

— Unde plecăm ?

Blanche ridică din umeri. Habar n-are. Şi nici că-i pasă. Repetă, cu vocea scăzută, că are încredere în Albert. Aici prietena sa îi dădu dreptate. Şi ea, şi Nicu îl preţuiesc mult pe Albert. Are cap. E isteţ, plin de iniţiativă. Dar ea ştie unde vor pleca. Poate să-i spună, la urma urmei. Blanche e cea mai bună prietenă a ei. Adică, nu, a greşit, e unica ei prietenă.

— În Italia, dragă ! În Italia plecăm ! Nu ştiu cine a avut ideea : Nicu, sau Albert, da ştiu că e bună ! Auzi ? Să mai stai aici, cînd fiecare mişcare ţi-e urmărită ! Să nu mai poţi „combina" ceva, să nu mai ai acces la ministere, să fii la cheremul ţopîrlanilor din fabrică... E posibil ?

— Nu, desigur, aşa ceva nu e posibil ! îi dădu dreptate cealaltă.

— Dar ce-o fi că n-au venit ? sări brusc de pe sofa Aurelia. Ce poate să fie ?

Blanche ridică din umeri descumpănită, şi deodată îşi pierdu toată stăpînirea de sine. Nervii, scăpaţi din hăţuri, o luară la goană ca nişte cai sălbatici urmăriţi

de năluci şi o tîrîră printre stînci şi văi, şi peste cîmpuri. Era purtată pe nişte aripi uriaşe de groază şi, ca niciodată în viaţa ei, fu obligată să rumege un gînd : nu care cumva...

S-a ridicat şi ea de pe sofa, şi acum ambele femei se află în mijlocul salonului, cu auzul biciuit, cu ochii zgîiţi, toată făptura lor aşteptînd să înfrunte parcă o primejdie...

Aurelia îşi aprinse altă ţigară (fumează prea mult, observă ea, şi tutunul îi strică tenul), se învîrti prin odaie grăbită şi, revenind spre Blanche, îi mărturisi că de astă dată tremură pentru soarta lui Nicu, pentru soarta lui Albert, pentru soarta...

— Isprăveşte, te rog, cu cobitul ăsta ! o întrerupse, din ce în ce mai enervată, Blanche. Nu vezi în ce hal sînt ? Simt şi eu că nu-i în regulă ceva. Cît e ceasul ?

Punînd întrebarea, îşi privi ceasul-brăţară, dar ochii ei nu înregistrară nimic, plutind parcă pe vaste întinderi accidentate.

— Şase !... Fantastic ! Nici o ştire ! Nici un telefon !

Blanche ar fi avut poftă s-o repeadă, s-o umilească, să nu-şi mai aleagă cuvintele, aşa cum făceau fetele din han, cum însăşi mama ei obişnuia cînd se aflau la ananghie şi erau sîcîite. Aveau fetele şi nevestele hanului o expresie grasă, porcoasă, pe care în clipa aceea ar fi vrut să i-o scuipe Aureliei drept în faţă. Atîta lipsă de tact, atîta isterie...

Blanche luă contact cu o realitate nouă şi cu o nevoie pe care n-ar fi bănuit-o niciodată : aceea de a găsi o ieşire unei situaţii, de a se descurca singură. Şi Aurelia asta, care e atît de agitată numai şi numai de teama de a nu pierde bijuteriile, blănurile, maşinile, banii de pocher şi de bridge... E îngrijorată, pretinde, de soarta lui Nicu sau de aceea a lui Albert ? Haida-de ! Mofturi.

Blanche intuia pricina adevărată a neliniştii Aureliei pentru că era aceeaşi, da, aceeaşi care o măcina şi pe ea. O ura în clipa aceea pe nevasta lui Nicu Popescu tocmai pentru că vedea cît de mult îi seamănă, cît de robită e de preocupările mărunte, care ţin de pîntece şi de huzur. Ca şi Aurelia, nici ea n-a fost în stare să se înduioşeze, o singură clipă măcar, de mă-sa. Dimpotrivă, cînd o vedea la zile mari, îi era cu neputinţă să nu însoţească imaginea bătrînei de coşurile pline doldora cu gîşte (gîşte umplute). Redevenea fata gîscăresei, şi asta o făcea să sufere, să-i pară rău. Nu, nu, trebuie să recunoască adevărul : că, întocmai ca Aurelia, nu e îngrijorată de nimeni şi de nimic. Soarta ei o munceşte, o enervează, o sperie, soarta ei — atît.

Cum Aurelia se oprise tocmai atunci în faţa oglinzii, examinîndu-şi cu atenţie obrazul şi făcînd, cu glasul voalat, observaţia că tutunul îi strică tenul, avu, ca la lumina unui fulger, în chip şi mai puternic, revelaţia propriei sale firi. Pe femeia asta o preocupă, chiar cînd pe bărbatul ei îl paşte poate o primejdie, frăgezimea tenului. Pe drum, în automobilul de tip nou, s-a gîndit, desigur, la colierul scump, cumpărat în ajun, şi la brăţara atît de nostimă pe care, fără nici o îndoială, o va avea mîine. Era plictisită de pierderea asta de timp, avea oră la coafor, la pantofar. Întîrzierea lui Nicu i-a tulburat programul. A venit aici ca să-şi recapete liniştea, să i se spună că totul e în regulă ; Nicu şi Albert izbutesc „lovitura", alte milioane vor veni să sporească averea lor, şi aşa imensă, plecarea e sigură. A venit la dînsa ca să afle că bărbatul ei trebuie să rămînă în oraş şi să schimbe cîteva păreri despre noua modă a ciorapilor americani sau despre minunatele perspective ale plimbărilor, întîi în Italia, apoi pe Coasta de Azur sau în tulburătorul Paris. De cum a

intrat, a îmbrăţişat-o. Au flecărit despre parfum şi ruj de buze. Nepăsarea Aureliei este şi nepăsarea ei, şi convingerea — care i se adînceşte pe măsură ce trece timpul — că aluatul din care ambele sînt „fabricate" e acelaşi, o enervează, o exasperează. A pomenit, acum cîteva clipe, Aurelia de îngrijorarea pe care i-o pricinuieşte soarta lui Nicu, soarta lui Albert, soarta ei ? Ce caraghioasă prefăcătorie ! Ce fals sunau cuvintele ! Ea simte doar — şi nu se înşeală — că Aurelia nu tremură pentru soarta nimănui. Şi copiii îi sînt străini. Petre Popescu, fiul lor, supranumit Bucium, fost în mişcarea legionară, setos de notorietate şi de viaţă uşoară, aproape că nu şi-a cunoscut mama. La rîndul ei, Aurelia n-a făcut nici o sforţare să-şi înţeleagă băiatul, care a crescut ca o buruiană de maidan, sălbatică, pe care lipsa oricărei morale, ca şi cercul cunoştinţelor în care se învîrtea l-au făcut crud, nepăsător, în stare de orice. (S-a şi dovedit, în timpul legionarilor, pe cît de sec la minte, pe atît de ticălos la fapte.) Băiatul ăsta, o namilă de-i dai de două ori vîrsta pe care o are, rînjea de cîte ori îşi privea părinţii.

Blanche venea adesea în casa Popeştilor şi avea prilejul să-l vadă. Era nu atît înalt, cît spătos, cu un cap pătrat şi umeri tari şi cu ochi mici-mici, vîrîţi în fundul orbitelor, ca şi cînd s-ar fi ferit de lumină, de aer. Aurelia nici nu şi-a dat seama cînd s-a pomenit cu el atît de bolovănos, atît de zurliu. Între patru ochi n-aveau ce-şi spune, iar în lume, în salonul plin de musafiri, Petre nu ştia decît să rîdă gros şi să rostească fără motiv aparent cîte-un „fain" sau cîte un „mişto".

— Mă uit la el, îi spunea Aurelia, şi să mă bată Dumnezeu dacă înţeleg : ăsta-i copilul meu ?

Blanche ar fi dorit să-i spună că n-a făcut nimic, absolut nimic, ca să fie copilul ei. Dar nu cuteza : nici

ea n-a făcut nimic ca să-şi apropie... nu importă pe cine.

Petre vorbea cu tat-său într-un chip cu totul deosebit. Îl striga pe nume : Nicu, şi-l bătea pe umăr ocrotitor (era cu un cap mai înalt ca dînsul), lăudîndu-l :

— Eşti gigea, şefule !

Dar nici de Irina, fiica Aureliei, nu a fost niciodată legată în vreun fel. Au măritat-o repede — şi bine au făcut, cu toate că, după cîte se aude, nu prea duce traiul ca lumea cu bărbatul ei, Ghiţă Găleată, care îşi zice acum Gică Găleţeanu.

Blanche e convinsă că zilele căsniciei Irinei sînt numărate. Aidoma prietenei sale, neliniştea de care e cuprinsă acum e pricinuită de grija pentru propria-i soartă. Atît, o clipă, dar numai o clipă, îi trecu prin minte ideea că viaţa fără iubire, fără credinţă, fără tandreţe e goală şi tristă, că femeile acelea din han, acelea de pe stradă, văzute din goana limuzinei agăţîndu-se de tramvaie ca să ajungă mai repede la fabrică sau la atelier, acelea care robotesc prin prăvălii şi birouri au un rost, se simt legate de cineva, de ceva, pe cînd dînsa, pe cînd Aurelia... Înlătură însă repede gîndul, ca pe o povară inutilă, şi îşi întrebă prietena dacă vrea să guste din tartina cu caise, pe care servitoarea le-o adusese de cu vreme.

Desigur, va gusta. A mîncat, doar, atît de puţin acasă... E flămîndă şi cu nervii zdruncinaţi.

Înfulecînd bucăţile mari de pe farfuria de cristal, se interesa de chipul în care a reuşit bucătăreasa o asemenea minunăţie. Ea se sileşte cu „neroada“ ei s-o înveţe să facă o simplă plăcintă cu mere, şi pînă azi a avut numai eşecuri. Şi nu e o femeie de rînd. A fost, doar, şi ea pe vremuri *cucoană*. I-a murit bărbatul în plină tinereţe şi a lăsat-o fără nici un sprijin, fără nici

un fel de avere. Ce să fi făcut? A intrat ca bucătăreasă firește, la boieri. A servit și la curtea contelui Bonay din ținutul Aradului, și la prințul Turcabey al nostru, și la un Ghica și la alt Lahovary... (Barem de la ăst din urmă ciocoi să fi învățat măcar întocmirea plăcintei!) Ei bine, toată experiența ei și toate sfaturile pe care i le dă Aurelia se dovedesc cu desăvîrșire zadarnice: „neroada" rămîne la ale ei. Dacă i-ar da rețeta tartinei cu caise?

— Cu cea mai mare plăcere, sare Blanche, veselă că-și poate dovedi amabilitatea față de prietena care-i mînca, pofticioasă și parcă nesățioasă, prăjitura cu cea mai mare plăcere. Nici n-are nevoie să cheme femeia. În treacăt, îi spune, doar, că bucătăreasa lor a servit la Paris, la baronul de Marvay, și — dacă-și reamintește Aurelia — de acolo a adus-o Albert, acum zece ani, cînd a făcut, cu Nicu, un „tur" prin Europa ca să reasigure la marile societăți străine fabrica. Și bine au făcut, pentru că, în chiar prima săptămînă după înapoierea lor, a izbucnit un foc cumplit, care le-a distrus firele de bumbac, o avere, cîteva zeci de milioane serioase. E drept, au primit despăgubirile cuvenite și așa au avut curajul să mai suporte alt incendiu, și mai necruțător, de proporții și mai mari... Uite rețeta! — și-i întinse un cartonaș mătăsos.

Aurelia își însemnă într-un carnețel cu coperte aurite formula și-i întoarse cartonașul.

— De unde îl ai?

— Cartonașul? De la mama, de la un bal de pe vremuri: ordinea dansurilor.

— Mda!...

Aurelia a dansat și ea, la vîrsta balurilor, cu tinerii care roiau în sală, dar ținea să știe cine este fiecare în parte, cît cîștigă mai ales. Și nu s-a lipit de nici unul,

fie el cît de chipeş. Ea l-a bănuit pe Nicu venind din zgura timpului, ager, lacom de avere, isteţ şi i s-a părut că numai aşa se cuvenea să se întîmple toate în viaţa ei. De acasă păstrase o serie de imagini care o ţineau mereu trează, şi nu îngăduia să lase deschise ferestrele fiinţei ei hazardului, înduioşărilor, sentimentalismelor. Copilă, asista la tocmelile nesfîrşite ale tatălui cu vreun client venit din fundul unei provincii să cumpere marfă. Era necruţător tata. Îşi punea ochelarii pe nas, nici urma urmei unui zîmbet nu-i înflorea pe buze, băga vîrful creionului ascuţit în gură şi socotea — atent, absorbit de un singur ţel : al cîştigului — gologan cu gologan. Aurelia îi vedea faţa schimbată şi i se părea că un duh rău l-a răpit pe celălalt, pe omuleţul grăsan şi pufos, şi l-a înlocuit cu ăsta, hirsut. De ce, se întreba dînsa, atîta zbatere, atîta risipă de jurăminte şi fierbinţeala asta supărătoare ? Îşi dădea seama, cu părere de rău, că e totuşi tatăl ei acolo, aşa crunt, cu privirea de fiară, aprig în pretenţii. Se bătea cu pumnul în piept, revenea asupra fiecărei cifre şi înceta zarva iscată numai după ce simţea în palmă gologanii grei ai cumpărătorului. Mai tîrziu, cînd a crescut, şi-a dat seama că aceea era adevărata faţă a tatei. Îl auzea în lungi dispute cu chiriaşii săi, văduve hămesite, meseriaşi cu datorii, hamali şi vînzători ambulanţi. Nu le îngăduia nici o amînare, nu le ierta dobînda.

Era fată împlinită, „domnişoară" în preajma măritişului, la vîrsta melancoliilor trecătoare şi a optimismului robust, cînd, înapoindu-se de la o croitoreasă, unde încercase o rochie nouă, găsi în faţa grilajului porţii lor o bătrînă atît de nevolnică, încît de-abia se ţinea pe picioare. Era iarnă, omăt înalt şi sufla un vînt rece. Femeia părea s-o fi aşteptat de mult în frig şi

în bătaia viscolului, pentru că la zgomotul mașinii tresări.

Aurelia a coborît din automobil, vădit nemulțumită de apariția acestei bătrîne, înfășurată într-un fel de sac căruia îi zicea, desigur, palton. Capul, cu părul sur, îi ieșea de sub broboadă în neorînduială. Pielea obrazului zbîrcită și ochii plînși sau poate înlăcrămați din pricina gerului grăiau mai bine decît ar fi putut-o face bătrîna. Desigur, o cerșetoare.

Aurelia bägă mîna în poșetă, dar în timp ce căuta o monedă mică auzi glasul femeii :

— Ce... ce... vreți... să... Nu sînt cerșetoare !

Ea a închis repede poșeta, rușinată. O examină mai bine, și în privirea înlăcrimată a bătrînei i se păru că ar recunoaște pe cineva. Acolo, în pupilele obosite, era o scînteie care-i stîrnea vagi aduceri-aminte.

Bătrîna n-o lăsă mult să șovăie. Era fosta ei bonă. Ah, da, într-adevăr, bona ei ! Ce femeie voinică, sănătoasă, cam trecută, dar plină de vigoare era ! Cum o mîngîia, cum o alinta, cum îi făcea timpul plăcut, instruind-o, cîntîndu-i doine de prin Ardeal, stîrnind mereu alte jocuri... Au trecut de atunci zece-doisprezece ani, și bona, iat-o... epavă.

Dar să intre în casă. Îi strînse mîinile aproape degerate. Nu, nu intră în casă. A fost, doar, acolo. A vorbit cu „domnul", pe ea a așteptat-o ! Dar ce s-a întîmplat ? Dacă o poftește dînsa în casă ?... Nu, nu, nu se poate, *a fost în casă*... Și printre suspine, cu greu reprimate, bătrîna i-a spus că a împrumutat de la „domnul", cu cîteva luni înainte, o sumă de bani. A lăsat zălog un ceas de aur, singura ei avere, pe care nu l-ar fi vîndut în ruptul capului.

— Înțelegeți, domnișoară, este tot ce mi-a lăsat bărbatu-meu. L-am dat ca garanție pentru banii împru-

mutați. N-am avut răbdare să mă duc pe la negustori sau la Muntele de Pietate, și-apoi mi se părea că n-o să-mi dea cît aveam nevoie. E drept, am semnat o hîrtie lu domnu : că dacă nu scot ceasul într-o lună, nu mai am nici un drept la el, asta-i drept ! N-am avut bani într-o lună. O săptămînă, numai o săptămînă a trecut peste soroc, și, iată, domnișoară, am venit cu banii ! Mă cheamă fii-meu, unicu meu copil, bolnav pe moarte, la spital (suferă de piept, săracu !) și-mi cere să-i aduc ceasul. Ce să facă el cu ceasul cînd îi sînt zilele numărate, nu știu ! Știu că *trebuie* să-i duc ceasul. Dar „domnul", tatăl dumneavoastră, nu vrea să mi-l dea ! A trecut, zice termenul : e ceasu lui zice. Și-atunci, te-am așteptat pe dumneata... Dumneata n-ai să mă lași, nu trebuie să mă lași... Uite banii, drăguță !

Și cu mîini uscate, tremurînde (unde erau mîinile bonei de altădată, harnice, vii, sprintene ?) desfăcu o legăturică.

— Bine... bine... spuse stingherită Aurelia, o să vorbesc cu tata... o să...

— Te rog, drăguță, te rog să nu mă lași ! Moare băiatu și nu-i împlinesc dorința, ultima lui dorință. Atîta bucurie îmi cere... Te rog, drăguță...

— Bine, bine, vino mîine...

— Vin mai tîrziu... Aștept aici...

— Nu, vino spre seară...

Înainte ca Aurelia să și-o poată retrage, simți pe mîna-i înmănușată buzele uscate ale bătrînei, care-i mulțumea hohotind de plîns.

— Vin seara, drăguță, seara la opt. Am să sun și-am să aștept. Înăuntru nu intru !

Cînd Aurelia i-a cerut tatei să-i dea femeii ceasul (banii i-a adus, doar o săptămînă de întîrziere nu con-

teză), omul a căpătat o înfățișare de care copila s-a speriat. Fruntea i se încruntă, și obrajii i se înroșiră foc.

— Cum ? strigă el. Mi-a adus banii, și o întîrziere de-o săptămînă „nu contează" ? Dar știi tu, fetițo, cum am făcut eu banii ? Cum avem casele astea, edecurile astea, moșia asta, toate cîte le vezi ? Știi tu cum am făcut ca să ai blănurile pe care le porți, inelele și brățările cu care te împopoțonezi, automobilul, averea ? Săptămînile astea *întîrziate* au fost la temelia lor, pricepi ? Ce-mi pasă mie de calici ? Calicilor ăștia, dacă peste noapte s-ar îmbogăți, le-ar păsa de alții ? Nu ! Este o pedeapsă de la Dumnezeu să fii sărac și n-ai dreptul să i te împotrivești Alui-de-sus. Și-apoi : pentru ce să mă despart de ceasornic, pentru ce ? Auzi ? Feciorul ei e pe patul de moarte ! Ei, și ? Cîți nu se află acum pe patul de moarte ! Nu, nu e o răutate, nici nu știu ce-i aia ! Și dacă-i răutate, uite, răutatea asta o faci și tu ! Vrei să vezi ?

Și cum ea îl privi nedumerită, omul îi spuse, pe alt ton, de astă dată aproape dulce :

— Eu din afacerea cu ceasul calicei cîștig zece mii de lei. Dă-mi-i tu, și protejata ta are ceasul imediat. Dă-mi tu ăști zece mii de lei ! Să te văd : te desparți de bani ? Se apropie de dînsa, și Aurelia îi simți răsuflarea. Ei, ce zici, fetițo ?

Ea lăsă ochii în jos. Într-adevăr, nu se putea despărți de bani.

Seara, cînd bătrîna a sunat la poartă, Aurelia a ridicat din umeri și i-a trimis vorbă prin servitoare că nu poate face nimic...

Pe coridoarele caselor unde locuiau se perindau tot felul de năpăstuiți, cărturari dintre care unii de vază, văduve, meseriași, studenți, cu părul vîlvoi, disperați ;

le lipseau banii. Mereu şi mereu banii. La masă îl auzea pe tata povestind despre Cutare că s-a spînzurat din pricina mizeriei, sau că fata Cutăruia a ajuns la bordel din aceeaşi pricină. Toate, prin urmare, se învîrteau în jurul banilor. Atunci, tata are dreptate. Şi numai căsătoria cu Nicu i se părea — ba nu, se corecta eá, *era*, fără îndoială — firească...

Şi deodată, rămase cu furculiţa înfiptă în pasta tartinei, incapabilă să mai facă o mişcare ! Nicu ! Uitase cu desăvîrşire pricina care o împinsese aici. Şi-acum, iat-o redevenită lucidă, interesată de soarta soţului ei, a obiectului ei cel mai de preţ.

Va să zică n-a venit ! Se află aici la Blanche un fel de soră a ei (mai mult o altă Aurelia), tocmai din pricina panicii care o cuprinsese azi. Şi iată, în puterea nopţii, n-are încă nici o ştire, nici un semn de la bărbatul ei, de la bărbaţii lor.

Blanche moţăia pe sofa. Cealaltă o zgîlţîi uşor.

— Ce e ? Ce e ?

Îşi şterse ochii întinzîndu-şi alene braţele.

— Blanche... Hai să ne culcăm !

— Cum ?

— Ei da ! Ne culcăm... Vedem noi mîine ce-i de făcut !... Hai !

Aurelia ar fi vrut să-i spună că e foarte îngrijorată, foarte enervată şi că nu crede să poată dormi. Dar simţea că nu va fi crezută. Privindu-şi prietena se privea pe sine însăşi.

— Hai ! răspunse ea reprimîndu-şi căscatul...

*

„Mi-a pierit somnul, îşi spuse Blanche, am aţipit puţin, şi acum... acum fac o noapte albă."

Privi spre sofaua în care se afla Aurelia. Cu ochii pe jumătate închiși, prietena ei părea că doarme. S-o lase așa, nu e de fel curioasă — dar de fel — să știe ce anume se zbate în căpușorul ei de pasăre.

„Cînd te gîndești, observă Blanche, că era pînă mai ieri-alaltăieri atît de calmă, atît de imună oricărui zbucium lăuntric !...“

Cînd s-a întîlnit — imediat după 23 August, în casa lui Costel Popescu, fratele asociatului lor — Nicu, bărbatul Aureliei, cu unul dintre potentații marii industrii și a fost întrebată ce crede despre „catastrofă“ ea, arătîndu-și dantura albă într-un zîmbet indiferent, a ridicat din umeri.

— Ce catastrofă ? Care catastrofă ? Toate-s trecătoare !

— Trecătoare ? a îngînat-o celălalt, neîncrezător și alarmat. Trecătoare ?

— Da, da, așa cum îți spun : foc de paie.

Ce sigură de ea, ce calmă era ! Și dacă au venit „ăștia“ cui ce-i păsa ? Pe ea, pe ei nu-i prea supără nimeni. Nemții au fost zdrobiți, Antonescu e pulbere, fabrica Firul va continua să furnizeze vechilor săi clienți marfă proastă pe bani buni, prin ministere aceiași „băieți de treabă“ (prieteni de-ai casei) vor face și de azi înainte tovărășie cu Albert și-i vor înlesni „loviturile“, viața li se va scurge în huzur și nici un nor n-o va tulbura.

Cînd, întîmplător, mașina în care se afla se încrucișa cu o coloană de manifestanți, ochii ei priveau salopetele și chipurile aspre fără a reține o imagine, gîndul trecea dincolo, peste manifestanți, spre colierul de perle, spre *safé*-ul plin de cocoșei, spre capa cea nouă.

Între patru ochi cu Aurelia, își mărturisea bucuria că nimic nu se va schimba.

— Doar decorul, draga mea, pricepi ?

Da, Aurelia pricepe şi închide un ochi, strengăreşte.

Ei, şi ce dacă a venit generalul Sănătescu la putere, s-a oprit lumea în loc ? Nu e şi Sănătescu ăsta unul „de-al lor" ? Ca şi cu legionarii, ca şi cu Antonescu, un om deştept ca Albert se poate înţelege de minune şi cu noua stăpânire. Prin ce se deosebeşte Sănătescu de Antonescu ? Sănătescu nu omoară evrei — asta-i tot!

Aurelia o aproba, copleşită de admiraţie pentru judecata ei sănătoasă, plină de optimism. Şi Nicu i-a spus tot aşa : Numai decorul s-a schimbat, piesa e aceeaşi.

Şi în primele săptămâni ale cîrmuirii Sănătescului, Blanche s-a convins că are dreptate sută la sută, cum se exprima ea cu modestie. Guvernul n-a atins pe nici unul dintre legionari, pe nici unul dintre fascişti. Pe evreii scoşi din casele lor nu i-a lăsat să revină la cămin, iar legiuirile celelalte, maimuţăriie după nemţi, nu le-a schimbat. Precum a prevăzut ea, cu asemenea oameni se poate lucra — ca şi cu legionarii, ca şi cu antonescienii, ca şi cu liberalii, ca şi cu ţărăniştii.

Ah ! Aurelia îi sărea de gît, răpusă de o fericire care o depăşea, şi-o săruta apăsat pe obraji.

— Eşti o minune, *parole !* O minune, şi un cap !...

Şi Blanche, izmenindu-se :

— Exagerezi, spunea, roşind uşor de plăcere. De altfel, aşa le vede şi Nicu al tău !

— Da, dar parcă tu eşti şi mai precisă. Asta-mi place la tine : preciziunea.

În reuniunile lor intime, şi Nicu, şi Albert îşi rîdeau în pumni de „lozincile" şi de „discursurile ălora". La masă, ei continuau să invite pe directorii de ministere,

şi în căldura iscată de vinul vechi (Cotnar curat) sau de şampanie franţuzească (ultimele sticle păstrate cu grijă) încheiau cu bine tranzacţiile.

— Vezi, dragă, să ne trimiţi un băiat priceput! îi spunea Nicu directorului general de la Finanţe.

— Nici o grijă! Are să ancheteze cu... „nepărtinire"!

Şi zîmbea cu tîlc.

Se înfăţişa la fabrică un inspector, muiat din cap pînă-n picioare în miere, strîngea mîna patronilor şi le spunea, privind cu grijă în dreapta şi-n stînga:

— Am primit instrucţiuni: voi fi... nepărtinitor.

Seara, inspectorul închina pahar după pahar în sănătatea proprietarilor fabricii Firul şi a doamnelor Aurelia Popescu-Hoţmare — cum era poreclit Nicu la Bursă — şi Blanche Leibovici-Brîncoveanu. Au fost serile acelea plăcute, şi părea că nimic nu le va tulbura cîndva.

A venit apoi la cîrmă generalul Rădescu.

— Ce zici, Albert?

Şi nevastă-sa îi scruta ochii, doar-doar va afla într-înşii ceva.

— Zic că-i bine, a răspuns bărbatul, e cît se poate de bine!

S-a lămurit: „Alte măşti, aceeaşi farsă".

Şi într-adevăr, sub cîrmuirea Rădescului, Nicu Popescu-Hoţmare şi Albert Leibovici-Brîncoveanu au mai izbutit o „lovitură",

— Şi Rădescu ăsta e „de-al nostru", a observat Nicu.

— E băiat bun! a recunoscut Albert.

— Şi foarte patriot, *parole*! a ţinut să sublinieze celălalt.

— Asta se vede, ce mai?...

— Şi foarte democrat...

— Cred !

— Păi să-ţi spună lumea : cînd s-a certat cu Antonescu, de l-a trimis puţin în lagăr, dădea mîna cu toţi ji... cu toţi evreii, p-onoarea mea !

— Am auzit !

Şi sub cîrmuirea Rădescului fabrica Firul propăşea văzînd cu ochii.

Cînd s-au înteţit manifestaţiile şi a curs şi sînge în faţa Palatului, Blanche, intrigată, ca şi Aurelia, şi-a întrebat bărbatul ce anume se întîmplă. Pe ea „n-o priveşte nimic" atîta timp cît bijuteriile şi „napoleonii" şi blănurile îi sînt bine păzite ; vrea să ştie, însă, dacă o poate „cumva" ameninţa „cît de cît" ceva.

Albert a liniştit-o. Chiar acum s-a despărţit Nicu de un general de la Ministerul de Război, om „de-al nostru" şi foarte bine informat.

— O să-i strunească bine pe bolşevici ! l-a încredinţat el. Rădescu lucrează mînă-n mînă cu regele !

Blanche n-a vrut decît atît : cineva — şi cel mai potrivit era tocmai Albert — s-o asigure că toate rămîn cum au fost ! Ea personal nu se interesează de nimic şi nu-i pasă de nimic, poate să fie la cîrmă oricine ; principalul este să nu se atingă nimeni de ce este *al ei*. A văzut că Albert se pricepe ca şi Nicu să fie bine cu toată lumea. Dintr-un loc sigur, fără putinţa vreunei îndoieli, a aflat şi altceva : războiul — *tot* războiul — are să dureze cel mult o lună. Atît. Bomba atomică intră în funcţiune, şi vrăjmaşul, zdrobit, se închină. Războiul ăsta trebuie să înceapă la 16 ianuarie ; nici înainte, nici după.

Albert i-a sărit de gît şi l-a sărutat de două ori, lung, apăsat, pe hăţcile obrajilor.

— Ce ţi-am spus ? i s-a adresat el. N-avem nici un motiv să fim îngrijoraţi !

— Nici unul ! i-a asigurat Nicu, şi a mai cerut un pahar, încă unul.

Se simţea încălzit şi ameţit de propriile-i năluci.

— Nicule, a rostit Albert cu vocea gîtuită de bucurie, să nu-ţi închipui că am renunţat la botez. Nu ! Ce adică, dacă s-a întors roata mi-am şi schimbat gîndul ? Ferească Dumnezeu ! Mai ales că n-am nici o simpatie pentru *ăştia* ! Numele mi l-am schimbat, de ce n-aş face treaba completă ?!

Părea că tratează o afacere, una din bănoasele lui afaceri, la întocmirea cărora se dovedise totdeauna meşter.

— Am şi vorbit cu popa, îl încurajă celălalt, descheindu-se la vestă. Un om foarte cult. Se rade în fiecare zi — miroase-al dracului a levănţică ! Mor damele după el !

În seara aceea, toate s-au desfăşurat limpede şi frumos şi bine. Nemţii au fost zdrobiţi de bolşevici. Ruşii îndîrjiţi şi înflăcăraţi, s-au pornit iureş împotriva armatelor hitleriste şi praf au făcut din ele. S-a dus dracului trufia lui Fritz. Acum, ce fac generalii americani ? Îi lasă pe bolşevici de capu lor ? Haida-de ! Slăbiţi sînt, istoviţi sînt ! Acu e-acu ! Şi după o lună de război, ai noştri sînt stăpînii lumii. Aici la noi se întăreşte Rădescu — „băiat bun, mă Albert, să-l pui la rană !" — şi fabrica Firul va primi alte comenzi. Şi să vezi cum curg gologanii grei în buzunarele isteţilor...

...A trecut ziua de 16 ianuarie şi nu s-a întîmplat nimic, dar Nicu le-a spus că s-a amînat puţin războiul — poate cu o lună, poate cu două.

Între timp, afacerile mergeau strună. La începutul lui martie, însă, Rădescu a fost luat la goană şi a

venit la cîrmă alt guvern, de astă dată cu mai mulți „bolșevici". Albert nu s-a speriat, și mai puțin Nicu, al cărui frate, Costel Popescu, era în cîrdășie cu fostul ministru al agriculturii și domeniilor.

— Nu pricepi, i-a spus bărbatul, că la Industrie și la Finanțe sînt tot d-ăi vechi ?

E adevărat, războiul se amîna mereu, și Nicu le vestea din lună în lună altă dată „certă", dar fabrica Firul nu suferea de loc. Pînă-ntr-o zi... În ziua aceea, Albert părea foarte plictisit. Dar mai fleșcăit era Nicu. Uitase cu totul data războiului miraculos și, prăbușit într-un fotoliu, părea bolnav, copleșit de gînduri. Nu scotea o vorbă, ofta, doar, din cînd în cînd. De atunci, Albert și Nicu se întîlneau și mai des în casa unuia sau a altuia și n-aveau decît un singur gînd : să-și pregătească fuga.

L-au consultat și pe „regele fierului".

— Ce zici, coane, nu-i acu momentul să ne luăm valea ?

Vorbise Nicu.

— S-o ștergem cît mai e timp ? adăugase Albert.

„Regele fierului" nu le-a răspuns imediat. Îl amuzau capetele lor de gîscani în panică.

— Mde, făcu el în cele din urmă, aveți șanse sigure ?

Cei doi se priviră cîteva olipe, lung-lung, fără a rosti un cuvînt. Celălalt dădu din cap, comprehensiv :

— Dacă-i așa... topiți-vă ! (Se exprimase în limbajul lor.)

Atunci, Nicu se repezi berbecește :

— Da 'mneata, coane, de ce nu pleci ?

„Regele fierului" a ridicat din umeri.

— Am să plec și eu odată !

Şi le-a întins mîna.

Albert şi Nicu continuau să-şi pregătească fuga. Primeau, pe înserat sau chiar în puterea nopţii, oameni cu privirea piezişă, şoptind grijulii ei înde ei, aveau convorbiri ciudate la telefon — pomeneau mereu de un bolnav care acu se face bine, acu are altă criză — şi întocmeau socoteli migăloase... Albert i-a spus, cu aerul acela de satisfacţie pe care-l recăpătase şi pe care Blanche îl cunoştea atît de bine :

— Draga mea, curînd-curînd o să ne plimbăm p-afară. Totu-i aranjat !

Ea s-a făcut roşie foc. Să scape de aici cît mai repede, asta vrea, şi, ca şi Aurelia, mărturiseşte mereu că „nu mai poate", se „sufocă".

— Adevărat ?

— P-onoarea mea ! O să trecem încă un hop, şi gata !

— Şi-o să putem fi iar la Nisa ? La Cazino ?

Blanche a păstrat despre Coasta de Azur o singură imagine : Cazinoul.

Se plimba prin sălile înecate în lumină, sau pe plajă. În jurul ei se ivea cîte-un tînăr cu ochi pierduţi pe întinsul mării cu valurile jucăuşe sau pe luna palidă, înfiptă — lampadar — deasupra capului. Absent pentru ceilalţi, el comunica în extaz cu elementele naturii. Blanche deschidea ochii ei mari, de animal frumos, şi nu pricepea. Pe „tipul" acela nu l-a văzut niciodată la Cazino. Ciudat ! Mai sînt şi dihănii care-şi pierd vremea (da, era simţămîntul ei precis cu privire la tineri de felul ăsta : îşi pierd vremea) zgîind ochii la valurile mării. Bine, te uiţi o dată, de două, de nouă ori, apoi ? Ce poate să-ţi mai spună după ce-o cunoşti ? Nici nu merită să te oboseşti !

— Da, o să ne plimbăm şi p-acolo. Şi la Cazino !

Blanche bătu din palme, prinsă de o fierbințeală a bucuriei ca în primii ani ai căsniciei, cînd Albert îi oferea o brățară sau un colier. Va fi prin urmare la Nisa, adică la Cazino. În fiecare seară — asta e la mintea cocoșului — are să-și pună altă rochie, alți pantofi, alte bijuterii. Și poșeta ei va fi mereu plină. Ea nu se pierde la joc. În stînga și-n dreapta ei — puzderie de femei, mai tinerele, mai trecute, mai bătrîne, cu un picior pe tărîmul veșniciei, sforțîndu-se cu disperare să vadă pe ce număr să mizeze, la „ruletă" alăturea de niște codane cărora le-ar prinde încă bine o păpușă în mînă, asudînd și tremurînd de emoție de cîte ori crupierul anunța rezultatul. Și bărbați de toată mîna, din toate continentele, miliardari americani și negustori chinezi, plantatori de cafea brazilieni și bancheri olandezi, fabricanți suedezi și actori germani, maharajale și aventurieri, un amestec de chelii, de plete, de plastroane, de voci și de zîmbete, în goană sălbatică după cîștig : ce număr iese ?

Blanche a asistat la drama domnului în smoching care după o noapte de joc ședea, ca paralizat, în fotoliul de mare sală, muiată în puternica lumină a becurilor. Chipul lui de ceară părea smuls dintr-un panopticum. Ochii i s-au ascuns undeva în fund, unde ard. Trec pe lîngă dînsul frumusețile cosmopolite — parfumul lor îi gîdilă nările —, trec frumoasele înalte, prestigioase unele, delicate, sculptate parcă în porțelan fin altele. Trec domni severi care își anunță cursul hîrtiilor de bursă, trec diplomați surîzători și negustori osînzoși, de-abia răsuflînd din pricina pîntecului lor prea plin, trec hoți de salon și întreținuți de tot soiul : lui îi e totuna. A doua zi, un glonte pe care și-l va ținti bine în tîmplă va preface în fum

şi scrum Cazinoul, Nisa, Coasta de Azur, mările, oceanele, întreg universul ! Mîine el nu va mai fi, nu va mai fi nimeni şi nimic !

Blanche a văzut femei făcînd ochi de fiară în faţa moviliţelor de fise, ahtiate, însetate, înfometate de bani. A văzut mame respectabile smulgîndu-şi părul din cap pentru că au lăsat la masa de joc zestrea fiicei, bătrîni plîngînd aidoma copiilor după ce s-au pomenit datori la hotel şi fără bani de drum...

Ea rămînea stană de piatră, ba încerca în faţa acestor drame un fel de satisfacţie interioară şi se preţuia : calmul cu care juca o punea la adăpost de surprize. Miza rar, puţin şi nu stăruia să-şi cîştige banul pierdut, precum nu întîrzia jocul cînd îi ieşeau des numerele. Bilanţul ei era totdeauna activ. Jocul pentru joc n-o interesa. Dacă putea „realiza" ceva, cum spunea, atunci era bine. Dacă nu, se resemna foarte uşor. Îi plăcea cazinoul pentru alte pricini : vedea lume în febră, trepidantă, aiurită. Feţe asudate, feţe devastate de speranţe năruite, feţe subit îmbătrînite, contrastînd cu obrazul ei plin, cărnos, fără cute, cu ochii ei mari verzi, fără nici un tremur într-înşii. Vedea o întreagă faună învinsă, zdrobită ; ea continua să-şi plimbe, biruitoare, fiinţa-i trupeşă prin salon. Şi asta-i plăcea... La hotel se organizau excursii. Ce caută ăştia ? se întreba Blanche. Ce caută, pentru Dumnezeu ? Un răsărit de soare în munţi ! Sau luna scăldîndu-se în mare ! Sau o vale copleşită de flori. Dar cum se copilăresc ei, şi de ce ? Ce mai vor, de ce mai aleargă zadarnic, de ce se mai agită, cînd, iată, la doi paşi e Cazinoul !

Îşi privi bărbatul cu ochi avizi.

— Şi-apoi ? De la Nisa ?

— Ţi-am mai spus : în Italia !

— Şi-o să-mi cumperi ceva ?

Orice deplasare era strîns legată în mintea ei de o nouă achiziţie : încă un inel, încă un ceasornic, încă o blană.

— Se înţelege că o să-ţi cumpăr !... Şi plimbîndu-şi ochii prin odaie : Crezi că nu-mi pare rău că fugim ? În loc să plecăm ca lumea, cu bilete în regulă...

Ar fi vrut să-şi verse preaplinul unor amărăciuni care s-au adunat într-însul în ultimul an, dar de mult se convinsese că e zadarnică orice cheltuială de felul ăsta.

Blanche ştia că el a încercat, împreună cu Nicu, în fel şi chip să se apropie de *ei*. Ba, pînă în toamna trecută, cînd a văzut că şi conu Ionel şi conu Puiu se află în fruntea dregătoriilor, a mai nădăjduit să se înţeleagă chiar cu ei.

— Ai să vezi, scumpule, că şi cu ăştia „ne aranjăm" !

Şi într-adevăr, în primele luni toate au mers destul de frumos. O contravenţie fiscală a fost „lămurită" de un înalt slujbaş din „vechea gardă", iar pentru grăbirea unui permis de export, tot unul „de-ai noştri", rămas la minister, a stăruit — şi a izbutit.

— Da ce crezi, Nicule, că supa se bea atît de fierbinte cum e servită ? Îţi închipui că au pierit băieţii noştri ?

Iată, însă, că de la o vreme, după cum bagă de seamă şi Nicu, toate se încurcă al dracului. Vechii slujbaşi, „băieţii buni", obişnuiţii casei, au fost zvîrliţi din birouri. Sălile au fost tîrnosite de figurile rubiconde, familiare cafenelelor şi tripourilor.

În fruntea diverselor servicii s-au ivit alte chipuri.

Zadarnic a încercat asociatul lor să le intre în voie ! Ba şi-a pus şi şapcă, întocmai ca Albert. N-a reuşit

nimic. Lucrătorii privesc într-un anumit fel pe patroni şi zîmbesc cu dispreţ cînd îl zăresc că poartă şapcă.

— Bietul Nicu ! ofta adesea Albert.

Iar Blanche, care le cunoştea frămîntarea, suspina la rîndu-i :

— Bietul Albert !

Şi nu putea pricepe cum dracu n-a izbutit să-i „moaie" — el, care „a-ntors Europa", cît este ea de lungă şi de lată !

Dacă îndrăznea să vină cu vreo hîrtie d-alea „strîmbe" la vreun minister, ochii directorului se aprindeau pară. Îi pierea şi graiul. Era limpede că pe oamenii ăştia e cu neputinţă să-i „duci" — cu neputinţă. Şi ieşea din cabinet fiert.

Lui Nicu i se întîmpla la fel :

— Nimic, murmura el, nimic nu-i de făcut cu ăştia !

Şi atunci : mai au de aşteptat — ce ? Şi chiar dacă au de aşteptat, Albert spunea că e mai bine s-o facă asta în Italia, unde e loc de „combinaţii", decît aici. Şi are dreptate... Şi Nicu, care crede la fel, are dreptate.

...S-a ridicat în coate şi ascultă grijulie şi din ce în ce mai tulburată tumultul din stradă. Da, acum trebuie să recunoască : nu se mai poate stăpîni. Acum, prin pîcla deasă a minţii i s-a strecurat, parcă, o fîşie subţire de lumină, care o face să înţeleagă că de astă dată ce e dincolo de pereţii ăştia tapetaţi o priveşte oarecum şi pe dînsa. Şi ce e, Doamne, dincolo ? Ce poate să fie dincolo ?...

*

— Aurelio, dormi ?

În locul răspunsului aşteptat, femeia căscă, plictisită...

— Aurelio...

— Ce-i ?

— Văd că nu dormi !

— Vezi bine, Blanche !

Şi îşi schimonosi buzele vopsite într-un fel de zîmbet.

— Ascultă, Aurelio, mi-e teamă...

— Aşa eşti tu de felul tău : fricoasă. Aşa ai fost şi pe vremea legionarilor. Şi n-ai păţit nimic ! Petrişor, săracu, avea dreptate : nu toţi ji... pardon, evreii, sînt — cum zicea el — beliţi... Şi-acu lasă-mă ; poate mă fură somnul !

— Bine, dormi !

Apoi, din nou alarmată :

— Aurelio !

— Da, ce mai e ?

— M-am gîndit la anii ăia... ştii tu... cînd ne-ai scăpat de legionari !

— Şi ?...

— Şi atunci am tremurat...

— Aţi tremurat degeaba. Vrei să zici că acum tremuri iar ?

— Da, asta vreau să zic !

— Eeee... prostii ! Pîn' să viu la tine eram şi eu — cum să spun ?... închietată. Da acum ?... Unde nu dă Dumnezeu să vie iar verzii ! Să-l vezi atunci pe Petrişor !

— Bine, dar pînă una-alta... ce-ar fi să ascultăm puţină muzică ?

Şi se ridică zveltă din pat, trecu spre măsuţa unde se afla aparatul şi întoarse butonul.

...„naţionalizarea industriilor", atît putură prinde. Emisiunea se sfîrşise.

Ambele femei, împietrite în faţa cutiei sonore, se privesc lung, fără cuvînt.

— Ai auzit ? rosti într-un tîrziu Blanche.

— Da... De necrezut !

— Prin urmare, s-a sfîrşit ? Şi fabricile... averea noastră... E cu putinţă ?

Sufocată, cu vocea îngroşată, repetă :

— Naţionalizarea industriilor ! Na-ţi-o-na...

Şi izbucni într-un plîns cu sughiţuri.

Foştii...

S-a plimbat, de unul singur, prin grădina publică, aşa cum îşi luase de cîtva timp obiceiul în adăstarea serii, care punea umbre pe întregul peisaj citadin. Îi făceau bine umbrele domnului Nicolae Popescu, fostul administrator financiar al Craiovei, gospodar cuprins altădată, cu casă la oraş, cu vilă la Sinaia, cu maşină, cu depuneri masive la bancă.

Se plimba şi — ca în fiecare zi — îşi reamintea de vechile timpuri, în care el, Popescu Nicolae, domnea peste administraţia financiară a Craiovei, aidoma unui satrap — dar a unui satrap „înţelegător", se corecta zîmbindu-şi ; „primea" cu amîndouă mîinile, niciodată înorunţat, totdeauna senin, optimist, surîzător.

În seara ceea l-a întîlnit pe aleea cea mai puţin umblată şi l-a salutat scoţîndu-şi panamaua cu un gest larg, teatral, cum i se părea că trebuie cinstit un „sînge albastru".

— Respectele mele, măria-ta, rosti el, aplecat în unghi şi zîmbind cu toată gura muiată în miere.

State Veniamin-Brăneşti, înalt, spătos, îl măsură din creştet pînă-n tălpi. Aha, ăsta-i fostul administrator financiar al Craiovei — un mîrlan mai isteţ, mai descurcăreţ, mai răsărit ca alţii de teapa lui.

El, prinţul State Veniamin-Brăneşti, l-a şi preţuit din pricina asta : ştia că-i un om înstărit, cu case arătoase, cu maşină la scară şi cu pachete de acţiuni, care de care mai „solide". I-a îngăduit, chiar, în două-trei rînduri să întîrzie la conac, la o cafea. Era fiscalistul ăsta foarte priceput la „maşinăriile impunerilor", cum se lăuda — şi se lăuda pe bună dreptate : de cîte ori nu i-a pus chiar el la punct registrele !

— Ce faci, Nae ? i-a răspuns, pe un ton de stăpîn binevoitor. Pune-ţi pălăria în cap.

A stat puţin pe gînduri dacă trebuie sau nu să-i întindă mîna. O s-o facă şi p-asta ! Nu ştie ce hram poartă Nae Popescu — te pomeneşti că s-a dat cu ăştia! Nu s-ar mira ca indivizi de teapa fiscalistului să se fi pus bine cu orînduirea de azi. Îşi dădea şi el seama, aidoma foştilor săi vecini de moşie — un Mailat, un Ghica, un Turcabey — boieri unu şi unu —, că trebuie să se „adapteze" noilor stări din ţară. (Trecătoare — de asta nu se îndoieşte el, nici cei din lumea lui.)

Pînă la urmă i-a întins o mînă uscată, cu vinele umflate.

Nae s-a repezit şi i-a strîns-o cu putere — cît p-aci să i-o sărute, cum făcea pe vremuri cîte-un salahor bătrîn sau cîte-o babă din satele „lui".

— Ce să fac, măria-ta, mai nimic ! De cînd m-au scos ăştia la pensie...

— Mda, îl întrerupse Brăneşti. (Voia s-o scurteze.) Şi cum o mai duci ?

Îl întrebase aşa, din politeţe, fără convingere.

Celălalt ridică din umeri.

— După timp, măria-ta, cu belelele !

— Ce belele, Nae ?

Fostul administrator financiar privi în dreapta, apoi în stînga, şi, măcar că se aflau numai ei doi pe alee, vorbi în şoaptă :

— Păi... mi-a luat casele — ştiţi 'mneavoastră, casele alea din Craiova... Mi-a luat şi via ! Am rămas oltean !

Prinţul se dumeri. Va să zică e şi Nae dintre ai lui !

— Oltean eşti tu din născare, glumi Brăneşti, păstrîndu-şi aceeaşi mască aspră pe un obraz brăzdat, da ceva cocoşei — ceva medalii ţi-ai păstrat ? îl stîrni, încercînd să pară că-i împărtăşeşte „amarul".

— Am avut, măria-ta, cum de nu ?! După o viaţă de muncă, ştiţi 'mneavoastră — nu vreau să supăr pe Dumnezeu —, m-am chivernisit şi eu, da m-a prins şi m-a vîrît la zdup !

Cu gîndul aiurea, Brăneşti ţinu să ştie :

— Şi cîte hectare ţi-au luat ?

— Păi... via... pămînt n-am avut. Da o vie... ce mai vie, măria-ta... şi bănuţii de aur mi i-a luat ! Bănişorii... bănuţii mei !

Oftă şi clătină din cap ca omul năpăstuit. Nu voia cu nici un chip să spună că făcea speculă cu bănuţii de aur — cumpărînd şi vînzînd medaliile şi napoleonii.

— Aşa, precum vă spusei, adăugă el, m-a prins şi am stat cîţiva anişori acolo !

Coborîndu-şi apoi privirea, ca şi cînd şi-ar fi îngăduit prea multe, vorbi, cu vocea şi mai gîtuită :

— Da ce vă zic eu de angaralele mele ?! Sînt floare la ureche pe lîngă ale dumneavoastră !

— Cîte hectare ţi-au luat ? repetă prinţul, căutînd să-l readucă la ale lui.

Brăneşti avea obiceiul de cum întîlnea pe cineva să-l întrebe : „Cîte hectare ţi-au luat ?"

— Pămînt, cum vă spusei, n-am avut. Via ! Şase pogoane. Vie mică, măria-ta, da făcea s-o vezi. Ca pe-un copil am îngrijit-o, ca pe-un copil drag !

— Cred, totdeauna erai gospodar. Te ştiu de la Craiova.

— Cine nu mă ştie ?! îşi intră subit în piele fostul administrator. Şi pe cine nu serveam ?!

Nae Popescu ţinea în felul acesta să-i amintească prinţului că de cîte ori i-l trimitea pe administratorul moşiilor la dînsul, de atîtea ori omul pleca de-acolo mulţumit.

— Da iar mă încurc cu ale mele ! reluă el vorba. Ce se compară, măria-ta, ce mi-au luat mie cu ce v-a luat dumneavoastră ? Aveaţi în Dolj o moşie cît o ţară...

— Şi în Gorj aveam ceva, îl completă aproape fără să vrea prinţul.

— Ştiu ! Şi-n Ialomiţa ! Da aia din Dolj le bătea pe toate : zece mii parcă, nu ?

Brăneşti înclină din cap.

— Zece mii de hectare, încuviinţă el, şi cîte unelte... unelte moderne... şi vite...

Oftă din adînc.

— Şi-acu, măria ta, iertaţi de întrebare : staţi la Bucureşti ?

Brăneşti se aciuase pe lîngă o depărtată cunoştinţă, de care pînă la expropriere nici nu voia să ştie — un modest magistrat care „trăia din salariu" cum constata plin de dispreţ, în sinea lui, Brăneşti. Avea omul o nevastă pirpirie şi sfioasă, care trebăluia prin casă cît era ziua de mare şi chiar o parte din noapte, şi pe deasupra îl mai asuprise soarta şi cu trei copii.

Intr-o seară, cînd prinţul a fugit de pe latifundiile sale, speriat de ce i s-ar putea întîmpla pentru toate

cîte le-a făcut, a încercat să se adăpostească la prieteni — toți foști proprietari de pămînt, de fabrici, de bănci —, la marii dregători de ieri cu care întreținuse legături strînse. Pretutindeni a fost primit cu amabilitate de suprafață, nici unul nu i-a îngăduit să înnopteze la el. Știau ei ce știau. Brănești pe vremea Antonescului se legase trup și suflet de cîrmuirea fascistă și denunțase pe mulți țărani autorităților : cică-s bolșevici.

— Înțelegi, dragul meu, i se spunea, noi sîntem vizați, și dumneata ne poți complica viața. *Sans rancune!*

— Înțeleg, înțeleg, îi liniștea el, și, luîndu-și rămas bun, pleca să caute altă gazdă în orașul care îi apărea cu desăvîrșire străin.

La miezul nopții își aminti de magistrat și porni în pas grăbit spre locuința acestuia. Omul l-a primit și i-a dat adăpost și masă. A rămas acolo, măcar că-și dădea seama că-l împovărează, că-l stingherește. („Să fie, totuși, mulțumit că-i fac cinstea să mă adăpostească.")

Magistratul acesta, o dată ieșit din sala de ședință sau din camera de chibzuință, se arăta slab, neînstare să înfrunte pe nimeni. Cei care îl cunoșteau se foloseau de dînsul cu orice prilej.

— Iubitule, îl întîmpina cîte-un coleg tinerel, studiază-mi dosarul ăsta și intră dumneata mîine ; eu sînt invitat la un botez și nu pot lipsi ! De acord ?

— De acord ! consimțea el fără șovăială.

— Frumos baston ai, șefule ! îl măgulea altul.

— Ia-l !

Și-i oferea pe loc bastonul.

Vreo vecină mai înfiptă îl prindea la poartă.

— Nu vă supărați, înlesniți-mă cu douăzeci de lei pînă la leafă !

El băgă mîna în buzunar.

— Poftim !

În casa magistratului, Brăneşti vădea o adîncă nemulţumire. La masă, sorbind din ceaşcă, strîmba din nas.

— Niciodată, observa el privind crunt spre nevasta magistratului, n-am dejunat mai prost !

Constatarea asta o făcea zilnic. Nimic nu-i plăcea : nici pîinea, nici mîncarea, nici ţigările oferite de gazdă.

Intr-o seară, cînd rostise iar, ca de obicei, observaţia, femeia l-a înfruntat :

— Ţăranii dumitale mîncau mai bine ?

La care el, zvîrlind şervetul pe podea, se ridică de la masă mîrîind :

— Poftim cu cine s-a legat blegul ăsta !

A rătăcit pe străzile din centru, repezind cîte-o căutătură acră blocurilor noi sau şantierelor, magazinelor pline sau trecătorilor, şi seara, mereu burzuluit, s-a înapoiat la „blegul" lui, unde îl aştepta o mîncare caldă şi patul făcut.

Ce putea face ? Adică ar putea el face multe. Un văr de-al său s-a angajat la un spital. „N-are nimeni cu mine nimic !" i s-a confiat el, mulţumit. („E un nătărău, un coate-goale.")

Într-adevăr, colonelul n-a avut nici avere şi nici n-a sărit peste cal. Dar mai cunoaşte şi pe un mare fabricant de stofe. După ce i s-a naţionalizat fabrica, a fost primit, ca tehnician, să lucreze acolo. Şi nenorocitul, constata cu dispreţ Brăneşti, munceşte alături de foştii săi salariaţi. Aşa şi cu angrosistul de vinuri, proprietarul celui mai mare magazin de coloniale din centrul Capitalei : lucrează la un aprozar. Şi cîţi — şi cîţi din lumea lui !

Toată lumea găseşte de lucru. El, însă, nu se poate coborî pînă acolo... Nu, pentru nimic în lume !

Îl privi pe omul din faţa sa.

— Da, stau la Bucureşti, rosti el într-un tîrziu, pe tonul cu care ar fi spus „Da, sînt un martir !".

Nae Popescu îl consolă :

— Să nu vă mîhniţi... Un om ca dumneavoastră le biruie pe toate.

Prinţul rînji, convins că-i flutură pe buze cel mai blajin zîmbet din cîte poate lumina o faţă omenească, şi rosti cu năduf :

— Le birui, ştiu eu cum le-aş birui !

Clătină din cap şi auzind paşi în spate se întoarse, cuprins dintr-o dată de spaimă. Pe dinaintea celor doi trecea o femeie vîrstnică, îmbrăcată într-o rochie prea deschisă. (Se vedea că aparţinuse altei persoane.) Obrazul mare, lat, era abundent pudrat, şi buzele — foarte roşii — contrastau cu albeaţa feţei. Avea ochi încercănaţi, peste care se lăsau pleoapele, închizîndu-i aproape cu totul. Părea nedormită.

— Caliopi ! strigă prinţul, şi-i întinse uşor braţul. *La belle Calio !* [1]

Femeia încercă să-şi deschidă ochii şi schiţă umbra unui surîs.

— *C'est toi, mon vieux ?* [2]

Brăneşti îi sărută mîna şi, întorcîndu-se spre fostul administrator financiar :

— Mă scuzi, te rog, un moment. Apoi, către femeia surprinsă de prezenţa celuilalt, pe care de-abia acum îl descoperise, îi şopti : E un cunoscut... un... oarecare... Pe vremuri era administrator financiar al ju-

[1] Frumoasa Caliopi ! (Fr.)

[2] Tu eşti, bătrîne ? (Fr.)

deţului — *vous comprenez ?* M-a întîlnit aici, în grădină, şi... *Que voulez-vous que je fasse ?* [1] Am acceptat să... înţelegi tu... Şi la ureche : Ce po' să ştii ? Poate că mîrlanul ăsta...

— *Je comprends, cher ami, je comprends, vous avez parfaitement raison !*

— Ăsta e ! Să-l chem, nu ?

— Da, cheamă-l !

Îi făcu semn cu capul lui Nae Popescu.

— Vino să te prezint unei cucoane ! Adresîndu-se femeii : Dumnealui e domnu... domnu...

— Nicolae Popescu ! îl ajută fostul administrator financiar.

— Aşa... da, domnul Nicolescu... A fost un om de treabă... Permite, stimată prietenă, să ţi-l recomand. Şi către Nae Popescu : Doamna Caliopi Grigorovici, cucoană mare, din ramura curată a Grigorovicilor...

Şi în timp ce fostul administrator financiar, copleşit de cinstea care i se făcea, rămase cu ochii pierduţi pe obrazul văruit al femeii, prinţul o întrebă :

— Cîte hectare ţi-a luat ?

Cucoana ridică din umeri. Voia să spună că nu mai are nici un rost să i se amintească de moşie.

— Cîte hectare, Caliopi ? stărui prinţul.

— Cîte... cîte... ce mai interesează cîte ?

— Interesează, scumpo, interesează !

— Ec... vreo cinci mii... Şi-apoi, întărîtată : Şi vila din Bonaparte mi-au luat-o !

— Poftim ! se indignă Brăneşti. Ai auzit, dom'le Niculescu...

— Popescu !

---

[1] Ce vrei să fac ? (Fr.)

— Așa, dom'le Popescu, ai auzit : și vila ! Știi ce vilă avea coana Caliopi Grigorovici — din ramura curată a Grigorovicilor ? O minune, dom'le Niculescule, o adevărată minune ! Și-acum, scumpa mea, încotro ?

— Închipuiește-ți, *mon vieux*, am fost la amiralul. Azi e joi, nu ? Ei bine, nu i-am găsit. Un vecin, un nenorocit, mi-a spus că „ăia" — ăia, auzi ! adică amiralul *et sa femme* — au plecat de cu dimineață și nu se înapoiază decît după miezul nopții... Neluînd în seamă prezența lui Nae Popescu, coana Caliopi continuă : Ce vrei să fac, dragul meu ? În fiecare zi la dejun mă invit la cîte cineva... din lumea noastră, firește ! Îl știi pe Drăgușan, nu ? E șofer la dracu știe ce fabrică sau combinat... și mă primește luni, da numai dimineața la cafea... Puiu Dragomete e paznic la o cooperativă... La el dejunez marți. La Nicu miercuri... tot la dejun... seara, cînd nu mă duc la amiralul, iau un ceai de tei — atît. Azi la dejun am fost, ca de obicei, la văduva generalului Ștefanidi... Seara trebuia să fiu la amiralul... Cînd colo...

Nae Popescu, atent, a înțeles-o. Bătrîna asta mănîncă, prin urmare, în fiecare zi în altă parte. De ce n-ar fi și invitata lui ? E adevărat, i s-au luat casele din Craiova și via, dar nu se poate plînge : un ginere e responsabil la o alimentară, altul e inginer... Își poate așadar îngădui s-o aibă de oaspete pe boieroaica asta — bineînțeles, și pe măria-sa prințul State Veniamin-Brănești.

— Măria-ta, cutează el, zîmbind cu toată gura și parcă și cu întreaga-i făptură, dacă s-ar putea... Tuși, ducîndu-și mîna cît o lopată la gură. Știți... eu sînt un om modest... dar v-aș pofti astă-seară... pe doamna și pe dumneavoastră...

Prințul voi să-i răspundă că e invitat în altă parte și nu poate primi. Dar coana Caliopi, fulgerător înveselită, aprobă entuziasmată :

— O, sînteți foarte amabil, stimate domn... Primim, desigur că primim ! Așa-i, prințule ? Domnu... Georgescu mi se pare... e foarte gentil...

Brănești șovăi cîteva clipe. Ce să caute el la mîrlanul ăsta de fost fiscalist, căruia pe vremuri îi trimetea poruncă în ce fel să-i fixeze impozitele, pe cine să-l scadă, pe cine să-l urce și căruia îi făcea din cînd în cînd o danie ?

La conac îl poftea rar — și numai cînd avea nevoie de el în cîte-o împrejurare mai gingașă și care se cerea examinată în doi — ei înde ei — îi oferea o cafea, și după un sfert de ceas îl făcea să priceapă că trebuie să plece. Dar să fie el invitatul țopîrlanului ?...

— Păi... să mergem, se grăbi Caliopi Grigorovici, e tîrziu. Ce zici, prințule ?

Îi căuta privirea. La lumina becului o întîlni. Acum își ridicase pleoapele, și ochii exprimau în același timp neliniște și bucurie. „Mde, gîndi prințul, fără compasiune, amiralul e plecat, o fi hămesită Caliopi. La urma-urmei, de ce n-ar primi ? În ultimii ani s-a compromis de atîtea ori ; încă o dată nu mai are nici o importanță."

— Păi să mergem, decise el, domnul Niculescu...

— Popescu !...

— Așa... domnul Popescu ! Domnul Popescu e un om de ispravă și-i mulțumim de atenție. Stai departe, domnule Niculescu ?

— Popescu, măria-ta ; Nicolae Popescu ! Nu, la doi pași ! Stau cu ginerii mei, într-un apartament de bloc.

Nevastă-mea o face şi pe administratoarea blocului. Ne mai ajutăm, vremurile sînt grele !

— Aveţi perfectă dreptate, domnul meu, recunoscu doamna Caliopi Grigorovici, şi, fără a mai sta pe gînduri, cu o familiaritate forţată, îl luă pe fiscalist de braţ. Ce să facem ? Căutăm să ne descurcăm — fiecare cum putem. Şi zîmbind, către Brăneşti : Eşti de aceeaşi părere ?

Brăneşti înclină capul : aşa-i, adică, şi porni în urma straniei perechi.

Mergînd, îşi spuse că a făcut bine primind propunerea mitocanului. Să constate magistratul — şi mai ales îmbufnata aia de nevastă — că el, State Veniamin-Brăneşti, nu se prăpădeşte după masa lor de seară. O să întîrzie cu mîncarea — nu încape îndoială — un ceas, două, şi la sfîrşit, cînd femeia îşi va îndupleca soţul să se aşeze la masă, vor fi nevoiţi să recunoască : el, State Veniamin-Brăneşti, nu e la cheremul nimănui.

Acasă la Nae Popescu, nevastă-sa îl aştepta speriată. Ştia că Nae obişnuieşte să se plimbe înspre amurg, după somnul de după-amiază, prin grădina Cişmigiului. Îşi păstrase şi în ultimii ani pîntecele gros şi gras şi avea nevoie, aşa pretindea, să facă zilnic puţină mişcare. Spre seară îndeosebi, cînd aleea dinspre nord era mai puţin bătută, îi plăcea să-şi ameţească năduful printr-o plimbare în grădină. Dar, împotriva tabietului, întîrziase peste măsură.

— Ce s-a-ntîmplat, Nae ? îl întrebă alarmată nevastă-sa, o femeie înaltă, cu pieptul bogat, cu ochi jucăuşi, care nu-i trădau vîrsta tîmplelor argintate.

Nu luase în seamă oaspeţii, preocupată de întîrzierea bărbatului. Avea dînsa temeiuri să fie speriată. Nae se mai încurca la cîte-un bufet de margine, ba se în-

cumeta să învîrtească și cîte-o afacere — „d-alea strîmbe" — și ar putea s-o pățească iar...

— Fii cuminte, Sevasto, încercă el s-o liniștească, nu s-a-ntîmplat nimic! Și pe un ton de imputare: Nici nu te uiți cu cine am venit!

N-așteptă răspunsul nevesti-si, de teamă să nu se pornească — rea de gură cum era —, și vru să-i prezinte importantele personalități pe care le-adusese în ospeție. Dar femeia nu-i dădu răgaz, și continuă arțăgoasă:

— Nu s-a întîmplat nimic, dar 'mnealor cine mai sînt?

Se opri, simțind asupră-i privirea aprinsă a insului prea înalt parcă și prea spătos — o privire care o frigea, o neliniștea, dar, în același timp îi sporea furia. Și babomița asta vopsită de unde o mai fi pescuit-o bărbatul ei?

— Sevasto, știi cine sînt dumnealor?

— Nu mă interesează!

— Dacă ai ști... te-ai potoli! Da' pînă nu le ceri iertare nu-ți spun cu cine ai de-a face!

— Mă doare în coate, m-auzi, mă...

Nae Popescu privi triumfător spre Sevasta. Acum, voia să spună uitătura lui, cred că te-ai domolit.

Stingherită oarecum, femeia încercă să se scuze:

— Știți, se adresă ea, trecîndu-și ochii cînd la fața rece, imobilă, ca de piatră, a prințului, cînd pe aceea mult albită a însoțitoarei sale; știți, omu meu îmi dă mereu de lucru. Nu se mulțumește cu pensia, nici cu ce ne-a mai rămas — ca să nu mai pomenesc de Gică de la Alimentara —, nu! el mai merge la talcioc, și tare mă tem...

— Lasă astea, mamă, îi curmă vorba inginerul, ce-i interesează pe dumnealor?...

— Îi interesează, se încăpăţînă doamna Sevasta, ca să ştie toată lumea cît sufăr de pe urma omului meu, care mi-a otrăvit viaţa...

— Da cînd eram administrator financiar te mai plîngeai de mine? o întrebă Nae, căutînd să dea cuvintelor un anumit sens, pe care nevastă-sa îl pricepu, şi, ca prin farmec, amuţi.

State Veniamin-Brăneşti era, ca de obicei, cu gîndul aiurea. Aproape că nu lua act nici de îmbufnarea nevestei lui Nae Popescu, nici de lamentările ei.

— Pămîntul, oftă prinţul, ne-a luat tot pămîntul, blestemaţii!

Privi în ochi pe fostul administrator şi constată:

— Va să zică ne-au luat moşiile, viile... Atingînd uşor braţul doamnei Caliopi, mîrîi: Da noi nu renunţăm nici măcar la o palmă de pămînt!

Caliopi, cu nările dilatate, adulmecînd mirosul bucatelor, îl aprobă cu entuziasm:

— Nu, nu renunţăm, dragul meu, nu renunţăm la nimic!

Brăneşti, parcă ar fi descoperit-o chiar în clipa aceea, o întrebă, foarte interesat:

— Ţie cîte hectare ţi-au luat?

— Cîte... cîte... Ţi-am mai spus, prinţule, vreo cinci mii... Da acu lasă astea!

*

Se aşezară la masă. Între timp sosi şi Gică, un grăsan cu obrajii purpurii. Sărută mîna doamnei Caliopi Grigorovici, se înclină în faţa prinţului, pe care îl ştia din vedere, şi îşi anunţă părinţii că are „dificultăţi" la Alimentara şi că e posibil să i se desfacă, azi-mîine, contractul de muncă.

— Era de prevăzut ! spuse Sevasta pe un ton calm.

— De ce „era de prevăzut" ? se prefăcu nedumerit Gică.

— Uite-așa !

Femeia se încruntă. De multă vreme îl „scosese din inimă" — cum se exprima — pe acest fecior, mărunt pișicher, gata să facă orice pentru bani.

Și în chip de încheiere :

— N-am să te lămuresc acum de ce „era de prevăzut". De altminteri, tu știi mai bine cum îți faci munca.

— Nu înțeleg...

— Ba înțelegi foarte bine !

— De ce nu ți-ai văzut de treabă ? Salariul e bun, poți trăi omenește ! Tu, însă, vrei să huzurești... Femei, chefuri, motocicletă, pocher... Și... calci p-alături ! Asta-i limpede !

— Mă persecută !

— Nu te persecută nimeni !

— Ba mă persecută !

— Cine ?

— Ăia... 'Ce că tata a fost și-a dres...

— Și d-asta faci ce faci ?

— Ce fac, ce fac ?

— Știi tu ce faci ! De altfel, știi bine că minți !

— Eu ?

— Tu !

Și, scîrbită, întoarse capul spre ușă, ca și cînd s-ar fi pregătit să plece.

Gică își lăsă capul în piept. Obrazul, din purpuriu, deveni stacojiu. Îl năpădi o sudoare rece, dar se stăpîni.

Nae Popescu servea cu exagerată atenție : întîi pe prinț, și-apoi pe doamna Caliopi Grigorovici — spre

mirarea și indignarea celui dintîi — și le turna vinul tare cu o mînă din ce în ce mai nesigură.

— Bine-ați venit în bordeiul meu, măria-ta și doamnă Caliopi Grigorovici... închina el, ridicîndu-se în picioare și încercînd să ciocnească, din ce în ce mai amical, cu invitații.

State Veniamin-Brănești își îndreptă, cu obișnuita-i indiferență, privirea spre al doilea fiu al lui Nae Popescu. Îi măsura, cu gîndul aiurea, fruntea îngustă, capul pătrat, ochii-i jucăuși. Nu fusese atent la scurta ciocnire dintre responsabilul de alimentară și mamă-sa. Gică, asemenea tatei, se arăta copleșit de prezența unor asemenea obraze „subțiri" în casa lor, îl impresionase îndeosebi prințul, pe care îl întîlnea din cînd în cînd chiar în dreptul Alimentarei — unde se oprea să examineze diferitele soiuri de coniacuri și de vinuri — și căuta să-l întreacă pe bătrîn în tot felul de amabilități la adresa oaspeților.

— Preferați, poate, o Fetească de Tîrnave ? îl întrebă el pe Brănești, tălmăcind greșit privirea pe care acesta și-o plimba pe obrazul său cărnos.

— Și dumneavoastră, îi răspunse Brănești, cîte hectare v-a luat ?

Gică Popescu reflectă cîteva clipe și, în chip de spovedanie :

— Era să-mi ia, cucoane, era — dacă mă însuram cu fiica popii de la Băneasa. Ce mai moșioară, boierule, pămînt — țîță !

— Și cîte hectare v-a luat ? repetă întrebarea prințul, fără a aștepta vreun răspuns.

Coana Caliopi Grigorovici închină în sănătatea „simpaticei" gazde și mărturisi că e atît de încîntată de „ambianță", încît e hotărîtă să vie aici și joia viitoare — joi seara, bineînțeles. În gînd își spuse : „Te

pomeneşti că amiralul nu mai e în stare să mă primească, să mă asigur şi aici".

Nae Popescu căuta privirea prinţului. Voia să-şi dea seama dacă i-ar fi pe plac s-o „aboneze" pe Caliopi la masa de joi.

Cum Brăneşti continua să fie absent, fiscalistul hotărî, în pofida nevesti-si, care-i făcea semne disperate cu capul să nu-i promită nimic.

— Sînt onorat, coană Caliopi, rosti el, sîntem cu toţii onoraţi ! Şi către responsabilul de alimentară : Mă Gică mă, văz că pe măria-sa îl cunoşti, da dumneaei ştii cine e ? E doamna Caliopi Grigorovici, din ramura curată a Grigorovicilor, ai înţeles ?

Gică a înţeles. Întocmai ca taică-su preţuia numai pe foştii înstăriţi. El urmase îndemnurile bătrînului, care îi spunea mereu : „Gică băiete, vezi încotro bate vîntul şi supune-te. Fii pe faţă cu ei ! Dă Dumnezeu şi ne vine şi nouă apa la moară ! Că n-au intrat toţi anii în sac — cum e zicala din bătrîni. Nu te da în fapt niciodată ! Fă-i să creadă, pînă una-alta, că eşti d-ai lor, pricepi ?"

Gică a făcut întocmai şi a izbutit dintru început să se „descurce", cum se exprima el, zîmbind cu viclenie. L-au văzut descurcăreţ, harnic, priceput şi i-au încredinţat responsabilitatea unei alimentare. Au mers toate ca pe roate — pînă-ntr-o zi... Ai dracului, dom'le, se încruntă Gică, l-au dibuit. L-au prins cu mîna vîrîtă adînc în mărfurile magazinului. Necruţători, acum or să-l dea afară. N-ar fi nimic dacă s-ar mulţumi cu atît. L-au trimis, însă, în judecată, şi tocmai de asta se sperie el.

— Mă adormitule, mă gură-cască, îl stîrni Nae, tu nu eşti de loc atent, sau te-ai cam ciupit ?

— Ba de loc, tresări Gică, sînt foarte atent, şi vinul nu m-a ameţit. Şi către Caliopi : Săru' mîna, stimată doamnă Grigorovici, am mai avut, la sosire, cinstea să vă salut.

— Ai avut, ai avut, îl îngînă boieroaica, uşor ameţită deopotrivă de vinurile tari şi de bucatele grase, pe care le înghiţea aproape nemestecate (i se cam şubrezise dantura) ; eşti o persoană inteligentă şi manierată. Aduci puţin cu unul din valeţii mei de pe vremuri — cel mai stilat...

— Prinţule, îl strigă pe Brăneşti, ţi-aduci aminte de Richard — tu îi spuneai Riş... Ce băiat, dragul meu !... Ţi-l aminteşti ?

State Veniamin-Brăneşti auzise vag pronunţîndu-se un nume — Richard, zis şi Riş. Păstrîndu-şi masca rigidă, murmură :

— Mda... Apoi, interesat : Ia zi, Caliopi, cîte hectare i-a luat ?

Boieroaica izbucni în rîs.

— Cui ? Lui Richard ? *Tu es fou, mon ami ! Ma parole, tu es fou* ! [1]

— A, Riş, îşi reveni Brăneşti ; nu era „favoritul" tău, Caliopi ? Femeia ridică din umeri, fără a părea de fel stingherită de întrebarea prinţului, care avea un anumit tîlc. Sau, poate, de cînd nu mai sînt la curent cu preferinţele tale...

— Ia mai schimbă subiectul, dragă ! îi tăie vorba boieroaica, presupunînd că prinţul o va lua razna.

— Mă rog, cum doreşti ! Şi ce-i cu *monsieur* Richard ?

— Nimic. Am observat doar atît : că seamănă cu domnu... cu domnu...

---

[1] Eşti nebun, dragul meu ! Pe onoarea mea, eşti nebun ! (Fr.)

— George Popescu, doamnă, o ajută al doilea fiu al fiscalistului, zîmbindu-i cu acelaşi zîmbet cu care îşi înşelase pînă atunci tovarăşii de muncă.

— Aşa... aşa... cu domnu George Popescu. Da ştii, prinţule, o asemănare uluitoare. Nu vezi ?

— Mda ! făcu Brăneşti într-o doară, şi cîte hectare i-a luat ?

— Ah, prinţule, cînd te văd aşa distrat şi aşa de acru, parcă nu te mai recunosc. Adresîndu-se întregii mese : Cu ani în urmă, cu douăzeci, cu douăzeci şi cinci de ani, cine era asul vînătorilor ?... Cine era spaima... cîinilor ? Da, a cîinilor ! Vă miraţi ? Aveţi dreptate ! Cînd spui de cineva că era asul vînătorilor, te gîndeşti la mari isprăvi vînătoreşti ! Ei, nu era toomai aşa ! Prinţul, dacă greşea, dacă-i scăpa vînatul, se răzbuna pe cîinii lui, pe frumoşii, pe deşteptii lui cîini : îi împuşca, pur şi simplu ! Şi cînd era vorba de cîini, nu greşea ! Glontele mergea drept la ţintă.

Rîse în hohote răguşite.

— Ah, să-i fi văzut atunci pe ţăranii lui cum se mai închinau şi se văitau ! Cîinii îşi dădeau sufletul, urlînd de durere, iar oamenii plîngeau... O, era un spectacol interesant.

— Ce-i aici interesant ? Nu găsesc !

Toţi întoarseră capul spre Sevasta.

Coana Caliopi rămase cu paharul în mînă. Nu-l mai duse la gură şi-l trînti pe masă.

Interveni prinţul, care îşi revenise şi simţise unde lovise femeia.

— Da, eu găsesc că doamna s-a supărat pe bună dreptate ! Da erau cîinii mei şi făceam cu ei ce-mi poftea inima ! Cîini găseam cîţi vream !

Sevasta îl fulgeră din ochi.

Preţ de un minut, se aşternu în cameră o linişte grea.

— Cîinii dumitale, se auzi apoi glasul femeii, faceai cu ei ce vreai !...

— Da, o înfruntă Brăneşti, cîini găseam destui !

Doamna Caliopi se crezu obligată să intervină :

— Eh, prinţule, nu te formaliza !

Turnîndu-şi paharul de vin pe gît, cu buzele încă umede, adăugă, plină de înţelegere pentru prietenul ei :

— Altminteri... toate astea n-au nici o importanţă ! Adresîndu-se din nou lui Brăneşti : Cîteodată... *parole* !... aduci a cîine... a cîine boieresc !

Brăneşti, ignorînd voit intervenţia Caliopei, mîrîi :

— Cîini ! Oi fi şi eu cîine ; şi nu-mi displace să fiu ! Da sînt cîini şi cîini ! Ai mei erau toţi de rasă ! Cînd mă enervau trăgeam în ei. E drept — asta-i drept ! — vînatul cîteodată îmi scăpa ! Da cîinii...

— Cîinii îi aveai aproape ! Lîngă puşcă ! rosti Sevasta.

— Exact. Şi dacă vrei să ştii, în felul ăsta mă liniştesc. Trebuia să mă liniştesc, nu ? Şi ce voiai ? Să trag în ţărani ? Trăgeam în cîini, în cîinii mei !

Sevasta, înfruntată, îl privea cu un ochi acuzator pe prinţ, care părea că nu e tulburat de căutătura ascuţită a femeii.

— Ia-o, stimată doamnă, cum pofteşti ! glăsui Caliopi Grigorovici. Iar dumneata, se adresă gazdei, dom'le Ionescu...

— Popescu, Nicolae Popescu !

— Mda... dumneata nu te impresiona de ieşirea doamnei. Noi — zîmbi cu superioritate către Caliopi Grigorovici —, noi sîntem altfel construiţi ! Avem inimi tari !

Nae Popescu, apropiindu-se de urechea prinţului, îi şopti :

— Vă rog, măria-ta, nu luaţi seama la... la... copilăriile astea.

Ridică paharul şi închină pentru prinţ, pentru doamna Caliopi Grigorovici şi pentru... ziua de mîine. Gică aplaudă zgomotos. „Ziua de mîine" — îi plăcea cum a întors-o bătrînul. Şi el crede în ziua de mîine, cînd îşi va putea valorifica talentele. Azi îl dau „ăia" afară de la Alimentara, ba poate îl vîră şi în puşcărie... Da mîine... che !... vine şi ziua de mîine, cum spune taica... şi va şti el cum să le învîrtească... mîine.

Nae Popescu se crezu obligat să-l asigure din nou pe prinţ că „toate astea sînt copilării" cărora „măria-sa nu trebuie să le dea atenţie".

Coana Caliopi fu de aceeaşi părere. Apoi se crezu obligată să adauge :

— Prinţul a fost toată viaţa un original, de altfel lumea noastră nu poate fi aidoma plebei — nu fac aluzie la cei prezenţi ! Că-şi omora cîinii atunci cînd se simţea pornit împotriva lui însuşi şi avea nevoie de un ţap ispăşitor — cum s-ar zice — e adevărat. Şi cîinii deveneau... ţapi ispăşitori ! Că plîngeau ţăranii de durerea, de zvîrcolirea cîinilor ? Ei, şi ? V-a spus-o chiar prinţul : inimi slabe, ce vreţi ?! Da de-aici pînă la supărarea domnului... domnului... asta-i prea de tot !... Mai bine să bem !

— Să bem, să bem ! îi ţinu hangul Gică, şi, ridicînd paharul, închină şi el, în unison cu bătrînul, pentru măria-sa şi pentru coana Caliopi Grigorovici din ramura curată a Grigorovicilor.

State Veniamin-Brăneşti îşi aţintise privirea în peretele din faţă, unde spînzurau cîteva mustăţi exagerat răsucite, două chelii obişnuite, un cap de femeie zbîrlită şi o pereche de tineri surîzînd la comanda fotografului.

— Gloată, zise el, aproape cu voce tare, gloată !

Pe moşiile lui trăiau mii de asemenea făpturi. Nu l-au interesat niciodată. Cînd se urnea din vila lui de la Şosea să-şi inspecteze pămînturile, nici nu pricepea spusa administratorului : „Ar trebui sporit tainul oamenilor. Mi-aţi fixat o sumă prea mică, şi ţăranii sînt înfometaţi." „Tainul oamenilor" ! „Ţărani înfometaţi" ! ce dracu bolboroseşte caraghiosul ăsta ? Îi îngăduia să-şi termine „cupletul" şi ridica din umeri fără a-l învrednici cu răspunsul aşteptat. Cîteodată propunea :

— Să mi-i struneşti, m-auzi, cum te-am învăţat ! Care se opune îl dai pe mîna jandarmului.

Îl învăţase el pe administrator, îi învăţase şi pe vechili cum să-i „struncască" pe ţărani.

Mare admiraţie mărturisea el dintotdeauna faţă de taică-su, prinţul Anton. Avea el o vorbă : „Pe ţigan îl omor şi-l plătesc în bani". Ţigan era ţăranul de pe arie, ţigan era tîrgoveţul — muncitor sau inginer, medic sau profesor —, ţigan era tot omul de rînd.

În primăvara lui 1907 — anul în care se născuse State Veniamin-Brăneşti — prinţul Anton se afla în casa lor din Bucureşti, „palatul auriu", construit de un arhitect francez, chemat în acest scop în ţară. Familia benchetuia. Prinţul Anton pusese la cale înfiinţarea unei societăţi de asigurare, şi perspectivele se anunţau strălucite.

Şi, în mijlocul petrecerii, i-a venit vestea răscoalei.

Pe străzile Bucureştiului, în alte saloane, în alte vile, în marile hoteluri soseau, speriaţi, moşieri de pe întinsurile ţării, care povesteau îngroziţi în ce chip s-au ridicat ţăranii împotriva boierilor.

State Veniamin a aflat mai tîrziu, chiar din gura părintelui său, cum s-a purtat prinţul Anton. Era pe-a-

tunci tată-său un bărbat în vîrstă de 35 de ani, voinic, mîncău şi băutor neobosit.

— Aţi făcut cu toţii în pantaloni, îi mustra el pe moşierii întîlniţi întîmplător sau pe cei care se refugiaseră la el, în „palatul auriu". Eu nu mă tem de nemîncaţii ăia. Ba-mi pare chiar bine că am prilejul să-i pedepsesc ! Eu plec la mine la ţară, să le dau o lecţie — să mă pomenească în vecii vecilor !

Zis şi făcut ! A izbutit să ajungă la moşie în fruntea unui batalion de jandarmi. Era, aidoma ofiţerilor şi trupei, înarmat pînă-n dinţi.

El cel dintîi a deschis focul împotriva ţăranilor.

— Nu cercetezi pe nimeni ! a îndemnat pe maiorul care comanda batalionul, n-avem nevoie de complicaţii, anchete, judecată : arma la ochi şi trageţi !

Maiorul s-a lăsat convins.

— Cu mîna asta, se lăuda mai tîrziu lui State Veniamin, am tras în plin, şi mîna nu mi-a tremurat.

Era un băieţandru State, dar şi-a dat de pe atunci seama că tată-său este o forţă. Şi mai tîrziu, la Paris, cînd a urmat cursurile Facultăţii de drept, îi nedumerea pe colegi prin opiniile sale atît de „personale", cum le numeau unii.

— Nu există drept — există numai forţă !

Întors în patrie, prinţul a fost fidel cu filozofia asta — iar acum, la cei 57 de ani ai săi, regretă că nu-şi mai poate aplica teoriile, nu mai poate porunci „stunirea ţăranilor", nu mai poate împărăţi peste zecile de mii de hectare, nu mai poate dispune de valutele străine pe care le ţinea în *safé*-urile băncilor, nu mai poate dispune de nimeni. („Ehe, ce naivă e şi Caliopi asta, care crede că am împuşcat la vînătoare numai cîini !") Păi el, la vînătorile sale vestite, numai cîini împuşca ? Nu !

Mai „greşea" el glontele, de-l nimerea pe cîte-un nerod drept în tîmplă.

Şi niciodată nu-i părea rău. Cîte-o femeie, mirată de calmul cu care îi relata un asemenea episod, izbucnea :

— Bine, da ce fel de om eşti tu ? Nu înţeleg ! Nu te înţeleg !

Într-adevăr, era pentru mulţi de neînţeles cum, pornind vesel la vînătoare, i se căşuna din te miri ce pe cîte-un ţăran din ceata luată să-l ajute, şi nici una, nici două, se pomenea nefericitul cu un glonte în cap. Prinţul nu se arăta măcar furios. Îşi păstra aceeaşi mască de ins calm, de un calm mineral.

Între boierii de seama lui se comenta fără prea mare interes întîmplarea :

— Prinţul a făcut-o iar !

Atît. Prinţul a mai ucis un om, adică.

Cîte unul se mira :

— Da cum scapă el aşa uşor ?

— E, cum scapă ! Cînd eşti cine eşti, cine ce să-ţi facă ? îl lămurea alt boier.

Şi avea dreptate. Şeful de post încheia un proces-verbal precum că săteanul Cutare, din nebăgare de seamă, umblînd cu arma, şi-a descărcat-o în cap. Şi cu asta se încheia aventura.

Pleca des prin străinătăţi. Ca orice moşier român, devenise cunoscut prin chefurile începute într-o seară şi sfîrşite a treia zi, prin pierderile de bani la jocul de cărţi, prin amantele schimbate cu uşurinţa cu care îşi schimba cămaşa. Cînd se înapoia în ţară şi „trecea" să-şi inspecteze moşiile, le pricepea repede pe toate — spre uimirea administratorului şi a vechililor. Moştenise de la tată-său, vestitul prinţ Anton, cărpănos, uscat la suflet şi apucător, toate trăsăturile sale de ca-

racter. Judeca fiecare para, ţinea o contabilitate strînsă şi nu îngăduia nici o cheltuială „de prisos". Din pricina asta, pe moşiile sale administratorii, vechilii, argaţii, slugile nu făceau purici. Oaspeţii prinţului întîlneau mereu alte chipuri.

— Cînd se învecheşte mîrlanul în slujbă nu-şi mai face treaba cum se cuvine, rostea el imitîndu-şi părintele, care tot aşa credea. Slugile şi femeile trebuie schimbate cît mai des.

Copleşit de gînduri, prinţul evadase din prezent şi trăia, cu ochii deschişi, în paradisul pierdut al trecutului.

Coana Caliopi îl trezi.

— Să trăieşti, *mon ami*, şi să ni se împlinească dorinţele !

— *Toate* dorinţele ! se grăbi Nae Popescu să le ureze cu o convingere sporită de tăria vinului, pe care îl consumase fără zgîrcenie.

— Toate dorinţele, îl îngînă Brăneşti. Ştii, domnule Ionescu...

— Fie şi Ionescu, consimţi fiscalistul, îngăduitor, cu toate că mă cheamă Popescu... Popescu, măria-ta !

— Aşa... aşa... ştii, domnule Popescu, în ce mod s-ar putea să ni se realizeze toate dorinţele ? Numai prin război ! Un război total !

Îşi şterse fruntea asudată şi se adresă coanei Caliopi :

— *Écoutes, m-amie* [1], sînt sigur că vine războiul... războiul total ! Am 57 de ani ! Vreau să mai trăiesc, să mă văd iar stăpîn pe moşii ! Nu cedez un hectar, un pogon, o palmă de pămînt ! Şi nici tu, scumpa mea, să nu renunţi la nimic.

---

[1] Ascultă, draga mea (Fr.)

— Nu vă e milă de atîta omenire care are să moară iar ? îndrăzni Sevasta, nevasta lui Nae Popescu, şi se miră singură de întrebare.

— Milă ? De cine zici să-mi fie milă ? De troglodiţi ? Nu, nu mi-e milă, madam ! Vreau să am iar pămîntul, casele şi banii. Asta mă arde...

*

...Cînd, braţ la braţ, prinţul şi femeia cu pleoapele lăsate ieşiră din apartamentul fiscalistului, zorile incendiaseră cerul.

Brăneşti se simţi cutreierat de un fior.

— Caliopi, îţi dai seama, Caliopi, unde am ajuns ?

— Da, şi ce-i cu asta ?

— Să fiu miluitul pîrlitului ăluia de judecător, tu să te bucuri de-o masă mai acătării...

— Nu-i nimic, prinţule, s-avem răbdare, să rezistăm !

Brăneşti păşea din ce în ce mai posac pe trotuarul străzii pustii şi nu izbutea să priceapă cum ar mai putea avea un om de talia lui răbdare şi cum ar mai putea rezista.

— Caliopi !

— Ce-i ?

— S-avem răbdare zici, să rezistăm ?

— Ei da, asta zic !

— Caliopi, am terminat toată provizia răbdării... Şi nici de rezistat nu mai e cu putinţă ! Îmi trebuie un război, ne trebuie războiul atomic ! Să cadă peste golănime bombele, perdele de bombe.

Simţi că se sufocă. Femeia îl obligă să se oprească, să răsufle.

— Prinţule, mi se pare că exagerezi !

— Cuuum ?

— Da, mi se pare că ai sărit peste cal !

— De ce ?

— Pentru că vrei să murim şi noi. Da e stupid ! E absurd !

Prinţul părea din ce în ce mai frămîntat. Hectarele lui ! Casele lui ! Acţiunile lui ! Banii lui ! Robii lui — ţăranii, mîrlanii, prostimea care îi lucrase pămînturile !

Geana vineţie de pe înalturi dădea în purpuriu şi, deodată, strada se trezi la viaţă. La fereastra unei case apăru un cap de fată. Respira aerul proaspăt al dimineţii şi zîmbea. Brăneşti îi surprinse lumina de pe obraz şi îşi lăsă, furios, ochii în piept. Dar peste cîteva clipe şi-i ridică. Altă fereastră se deschise. Un cîntec de dragoste răzbi dintr-un bloc. Şi iată, încă o fereastră se deschise, şi alt cap, de astă dată de tînăr, se ivi în cadrul ei. Era un tînăr bine clădit. Privi apoi cîteva clipe perechea care înainta, braţ la braţ, pe trotuar. Brăneşti îi surprinse privirea şi îşi lăsă din nou capul în piept. Altă fereastră se deschise — şi alta şi alta, toate ferestrele oraşului, ale lumii întregi primeau, parcă sărbătoreşte, dimineaţa însorită.

Nu, nu mai poate suporta lumina blîndă a începutului de zi care scaldă atîtea feţe, atîtea zîmbete. Prinţul îşi duce mîna la guler, îşi smulge cravata, simte că se înăbuşă. Ah, de s-ar porni odată războiul !

— Caliopi, murmură el, mi se pare că nu mergem : alunecăm !

Rosti cuvîntul, şi parcă gura, gîtlejul, toată făptura i s-a umplut de cenuşă. Dar nu mai avea cine să-i răspundă. Caliopi dispăruse.

Era singur.

Dumnealor...

A oprit maşina în faţa hotelului Athénée Palace, grăbit să-şi întîlnească prietenul şi asociatul. (De cînd cu războiul Antonescului, are toate motivele să-l cultive.)

Grigore Niculescu îl aştepta în hol.

Era, ca totdeauna, pomădat şi parfumat şi cu ochii scăldaţi în ape uşor tulburate, ceea ce îl făcea să pară că e după două-trei pahare de coniac.

Armand Solomon îl salută, zîmbind, şi-i strînse mîna.

— Ce faci, şefule ? (Aşa îl numea Niculescu, în derîdere. Apăsase pe ultimul cuvînt, închizînd un ochi complice.)

— Mulţumesc, Gore, bine !

Grigore Niculescu îl măsură din creştet pînă-n tălpi. În pofida zîmbetului care-i stăruia pe buze, Armand Solomon părea frămîntat lăuntric. Grigore Niculescu nu se lăsa înşelat ; îşi cunoştea doar omul. A avut atîtea „combinaţii" cu el, a pus la cale şi a dus pînă la capăt atîtea afaceri ! Asta îi plăcea : cînd pornea la drum cu Armand, ştia că are pe cine să se bizuie. Se pricopea — ce-i al lui e-al lui. Nu-i vorbă, şi el, Grigore Niculescu, măcar că are pămînt (3.000 de hectare) şi vie, nu s-a lăsat niciodată pe tînjală, ca atîţia moşieri : se ocupă de furnituri către stat, de export de mărfuri,

are participații la o industrie, transformată peste noapte din fabrică de rulmenți într-una de armament, și finanțează și un magazin de stofe.

— Armand dragă, te văd cam... nu știu cum. Ce s-a întîmplat ?

— Nimic, dragă Gore, nimic !

— Nimic... nimic... dar ești abătut !

— Eh, ca omu !

Grigore Niculescu clătină din cap a încuviințare.

— Ai dreptate, Armand, ai dreptate să fii mîhnit. Floarea nației... pricepi...

Își căuta cuvintele, și pînă la urmă rosti cuvinte „mari". Nu-și termină fraza.

— Știu ce vrei să zici, îl ajută celălalt.

— Așa... unii mor pe front... pentru țară... pentru cruce, și alții...

— ...alții !

— Exact ! Asta am vrut să zic. Și, bineînțeles, știi la cine mă refer !

— Știu... știu !

Au intrat în sălița-bar din fund, s-au așezat la masă și au pornit să șușotească, din ce în ce mai agitați.

— Nouăzeci de mii de chipie, Armand, o sută douăzeci de mii de bocanci...

— Și vestoanele ? Ce-i cu vestoanele ?

— Și vestoanele, fii fără grijă ! Caută marfa, Armand, cît mai repede. Ești coșcogeamite proprietarul Marelui magazin universal și ai și „sursele" tale ! Cu Patronajul totul e în regulă !

— Bine ! Asta-i foarte important !

Preț de cîteva ceasuri, cei doi au socotit, s-au ciorovăit, și pînă la urmă și-au strîns, veseli, mîinile.

La despărțire, Grigore Niculescu își reluă masca de om preocupat de probleme mari.

— Ar trebui, îi spuse, ar trebui neapărat ca alde voi, ovreii patrioți, să luați atitudine... da, da... nu te uita așa la mine... *Voi* trebuie să luptați contra bolșevicilor...

— Firește, consimți cu gravitate Armand, gîndindu-se că asociatul său, isteț ca de obicei, își joacă bine rolul ; firește c-o să luptăm...

— Să luptați, dragul meu, continuă Grigore Niculescu pe același ton plin de gravitate, să luptați ! („Am să-i mai ciupesc ceva din comision !")

Ajuns acasă, Armand Solomon s-a trîntit pe canapea, după care și-a aprins țigara de foi favorită.

„Hm ! Uns cu toate alifiile Gore ăsta ! M-a luat bine : «Voi, ovreii patrioți...» Hm ! Sînt sigur că vrea să-și urce pretențiile."

La urma urmei, e mai bine să pornești cu el la treabă decît cu ageamii. Pierzi ceva ? Dimpotrivă : ești în cîștig, chiar dacă nu e cum vrei să fie, și — vorba veche — din cîștig puțin nu moare nimeni. Și-apoi, Gore ăsta e bine cu toată lumea : ieri cu liberalii și țărăniștii, azi cu Antonescu. A mai păstrat el legături — cînd mai pe față, cînd mai pe-ascuns — și cu liberalii și cu țărăniștii, ba chiar și cu legionarii. Pe la ministere, pe la diferite instituții, se aflau, în pofida diverselor dispoziții, destui oameni de-ai liberalilor, de-ai țărăniștilor, de-ai legionarilor. Grigore Niculescu întreținea cu ei relații și — Armand zîmbea, copleșit de admirație — izbutea să-și sporească necontenit afacerile. De cîte ori a cutezat să-i împărtășească îngrijorările, mai ales după înscăunarea legionarilor, în acel început de septembrie al anului '40, Gore îl bătea pe umăr.

— Nu te speria, Armand, îi spunea, sînt geambaș de oameni și mă pricep : *tu* n-ai de ce să fii tulburat.

Tu şi ăi de soiul tău ! („Ăi de soiul lui" — înţelege bine Armand Solomon la cine se gîndea Gore.)

Ba o dată a fost categoric :

— Îi am în buzunar pe deşteptii ăştia ! o să lucrăm şi cu ei — şi cu foloase mai mari !

— Crezi, Gore ?

— Nu, nu cred ; sînt sigur ! Şi cu aceeaşi atitudine de ins calm, stăpînit, de ins care ştie mai multe decît spune, sau pare aşa : Sînt geambaş de oameni, Armand, şi mă pricep : *tu* n-ai de ce să fii tulburat !

S-au scurs de-atunci doi ani şi trebuie să recunoască, fără ocolişuri, că Gore a avut dreptate : n-a avut nici un motiv să fie „tulburat".

Şi-acum... Acum ne aflăm în primăvara lui '42.

Vremea se vădea mai capricioasă ca nicicînd. În pofida văzduhului care mai păstra ceva din asprimea iernii defuncte, se simţea apropiata înfrîngere a stihiilor. Dar ce-i pasă lui de toanele anotimpurilor ?! Fie că bătea un vînt zurliu, fie că ploua cu stropi mari şi reci, marfa oricum se vindea. Se simte pătruns pe dinăuntru de o moleşeală plăcută. O să intre şi el în rol cînd l-o vedea mîine-poimîine pe Gore — pe vicleanul ăsta de Gore Niculescu.

„Nu te mai îngriji de ce o să fie, are să-i zică, fii liniştit !"

El, Armand Solomon, e cît se poate de liniştit. Pestele umplut ridică moralul, şi bucătăreasa lor se pricepe să-l pregătească.

— Nina, Ninişor ! îşi strigă el nevasta.

Femeia vine grăbită, foşnindu-şi mătasea grea a capotului.

— Ce-i, dragă, ce-i ?

— Ascultă...

Femeia îi puse degetul la gură.

— Nu, n-ascult nimic...

— Ascultă...

— Știu, ciripi ea, am auzit, Auschwitzul ! E îngrozitor ! Dar, pentru Dumnezeu, Mandi, nu te irita ! Ce putem face ? Așa le-a fost scris !

— Nu, șopti el, altceva...

— Altceva ?

Femeia își apăsă și mai tare degetul pe gura lui.

— Altceva ? Da, am auzit și altceva. Aud mereu altceva. Ei, și ? Sîntem noi vinovați de cîte se întîmplă în lume ? Și-apoi : sîntem noi în stare să schimbăm ceva ? Nu te enerva degeaba ! Știu : ești prea simțitor, asta e !

— Nina !

— Nimic, Mandi dragă, nimic ! Și pe un ton care voia să fie drastic, dar nu reușea să fie decît comic, hotărî : Nu vreau să mai aud nimic ! Sînt pur și simplu neurastenizată de atîtea știri, de atîtea lamentări, de atîtea zvonuri — pur și simplu înnebunită. Da mai lasă-mă dracului...

— Nina, o întrerupse el moale.

— Îți repet : nu vreau să mai aud nimic !... Mai bine să pui ceva în gură.

Și, ca și cînd ar fi avut în față un copil sau un bolnav cu metehne, femeia îi apucă ușor brațul și-l mîngîie.

— Dragă, rosti Armand, dragă...

— Ți-am spus : nimic !

— Ninișor dragă, pentru numele lui Dumnezeu, ascultă...

— Ce s-ascult, ce s-ascult ? (Vocea îi era ascuțită — voce de femeie pornită împotriva tuturor.) Ești prea moale ; știu ! Te impresionează cîte se întîmplă ; știu. Da ce-ți închipui, că eu am inima de piatră ?

Crezi că pe mine nu mă întristează nenorocirile care s-au abătut pe capul lor ? Şi nu mai pot răsufla, nu mai pot, de atîtea ştiri. Vreau să mă distrez puţin, să merg la un pocher sau la un rummy cu pietre (ador rummy-ul cu pietre !) şi vine una şi-mi spune cîte-o grozăvie : să mori, nu alta !

*

În casa prietenei doamnei Solomon, soţiile fruntaşilor Gabrovenilor şi ai Şelarilor, ai Lipscanilor şi ai Oituzului jucau rummy cu pietre şi pălăvrăgeau. Din cînd în cînd, plictisite de toanele hazardului, porneau să colecteze bani şi efecte pentru victimele războiului.

Ea, Nina, era printre membrele fruntaşe ale Societăţii femeilor israelite. În această calitate binevoia să participe la adunarea daniilor. Asemenea celorlalte prietene, nu se prea putea lăuda cu „succese". Şi, cum îşi zicea autoflatîndu-se, avea toată „bunăvoinţa",

Se urca în maşină şi începea să „calce" (se dădea în vînt după expresii tari) fabricile de stofe, de pînză, de talpă, marile depozite de manufactură, băncile şi alte întreprinderi prospere.

Cu toate că era cunoscută, întîmpina greutăţi.

— Nu te supăra, madam Solomon, i se spunea, chiar acum a venit o delegată a Patronajului ! Mareşăleasa a iscălit adresa, mareşăleasa în persoană ! Vrei s-o vezi ?

Şi fabricantul îi etala hîrtia cu titulatura ţipătoare şi cu semnătura de spaimă stîrnitoare.

— Da nu mă îndoiesc o clipă ! Şi aţi oferit mult ?

— Eh...

Fabricantul rostea o cifră cu care s-ar fi putut aproviziona timp de o lună o cantină.

— Ce vrei să-i faci ? observa filozofic fabricantul : dacă vine de la mareşăleasă...

În ultimele luni, nevasta Antonescului avea obiceiul să colinde mai des fabricile şi prăvăliile evreilor. Ştia că patronii şi-au camuflat firma, trecînd-o, de formă, asociaţilor români. Ea se adresa însă stăpînilor. Ştia că nu va fi, nu va putea fi refuzată. Intra — furtună, flancată de aghiotanţi şi aghiotante, alegea mărfuri cu duiumul, cerea, din vîrful limbii, dar cu asprime, sume considerabile pentru „operele" ei filantropice şi părăsea biroul sau prăvălia la fel de trufaşă, cu un mers teatral, compus, desigur, cu migală acasă. Trecuse prin viaţă fără a fi pătruns nimic. Se zicea că pe vremuri ar fi fost dansatoare de muzic-hol, de unde ar fi luat-o Mareşalul, pasionat de „numărul" ei excentric. Se mai zicea că, datorită tot ei, Antonescu a uneltit şi a izbutit, sprijinit de nemţi, să ajungă călăul ţării : voia să-i „impună", să şi-o „cucerească" a doua oară.

Mareşăleasa a imaginat, întemeindu-se pe planurile samsarilor din jurul ei, acel Consiliu de Patronaj care aduna milioane de lei şi mărfuri de tot felul : covoare, cusături, bijuterii, care îşi „apropia" ferme, vii, păduri, cai, vaci, oi.

Pe lîngă mareşăleasă se fîţîiau, cît era ziua de lungă şi noaptea de mare, tot felul de cucoane, o legiune de botoase şi de saşii, de stătute şi de încinse, nişte busturi răsuflate, nişte laţe mult vopsite, „consilierele", „secretarele" şi „intimele" ei. Toate îşi aveau oamenii, „protejaţii" lor.

— Ar trebui, propunea cîte una mareşălesei, urmînd îndemnul „expertului" ei, să strîngem toate cîrpele. E o afacere minunată.

— Da, da, e o idee !

— O idee genială !

— O aplicăm imediat !

A doua zi, ţara era inundată de apeluri : se pornea „marea bătălie a cîrpelor".

Fiecărei propuneri de acest soi, mareşăleasa îi răspundea maşinal :

— Ideea e bună, e foarte bună !

Şi a doua zi — chiar a doua zi — se înfiinţau alte sucursale — de tot felul — ale Patronajului.

— Sporim sectoarele activităţii noastre, afirmau, plini de importanţă, „specialiştii" Antoneascăi.

— Foarte bine !

Prin cafenele, figuri şirete de bătrîni puşcăriaşi, eliberaţi de curînd, se interesau de noi „propuneri" pe care să le facă aceleiaşi „instituţii".

Interesaţii au răspîndit o vorbă : Mareşalul e „deasupra", nu se atinge de un ban, e un fel de sfînt, nu mănîncă, nu bea, nu fumează. Mareşăleasa, însă, „aranjează" toate ! Cu mareşalul nu se poate face nimic ! Cu mareşăleasa, însă...

Mai tîrziu s-a dovedit că Antonescu cunoştea aproape tot ce „învîrtea" nevastă-sa.

— Ce pot să-i fac, mîrîia el, e încăpăţînată ! Nu m-ascultă ! S-o bat ? S-o arestez ? Să divorţez de ea după atîţia ani de convieţuire ? N-am ce-i face !

...Doamna Nina (Ninişor) constata — pentru a cîta oară ? — că nu prea are noroc cu „filantropia" femeilor israelite.

— Ai văzut, spunea fabricantul, acu am „scuipat" gologanii ! Îmi pare rău ! Şi de ce fel de acţiune e vorba ?

— O, e vorba de evreii săraci, deportaţi în Transnistria !

— Sărmanii ! se izmenea fabricantul, aprinzîndu-şi ţigara.

O conducea pînă la uşă.

— Dacă ai fi venit mata ieri, puteam să-ţi dau ceva ! Dar acu... după Patronaj.

În altă parte era primită cu indiferenţă calculată.

— Nu, nu sînt de părere că în acest fel se poate rezolva problema, îi spunea patronul depozitului de pielărie. Trebuie organizat ceva în mare...

— De acord, da pînă atunci...

— Pînă atunci, pînă atunci... Nu trebuie făcut nimic în grabă, cine ştie ce se mai poate întîmpla... Să studiem, să examinăm, să...

— Mor de foame bătrînii, femeile, copiii...

— Uite, asta e cu noi : sîntem prea sentimentali ! Aici trebuie să lucrăm cu capul, nu cu inima. În interesul, chiar, al nenorociţilor ălora... Şi, deodată, inspirat : Ştii ceva, madam ? Hai să redactăm împreună un proiect de ajutorare efectivă — pricepi dumneata ? efectivă — a deportaţilor. Îţi surîde ideea ? Ce zici ?

Cîte-un bancher îşi compunea o mină enigmatică. O asculta adînc îngîndurat, şi-apoi, precaut, privind inutil în dreapta şi-n stînga cabinetului gol, îi şoptea misterios :

— E foarte primejdios ce facem noi !

— Cum adică ?

— Foarte simplu ! Nenorociţii ăia de evrei n-au fost deportaţi de guvern ?

— Ba da !

— Ei, vezi ? Însemnează că guvernul nu-i agreează, însemnează că sînt potrivnici stăpînirii. Şi noi, noi venim să-i încurajăm ? Fiecare ban pe care-l dăm, guvernul o să-l considere un semn de vrăjmăşie din par-

tea noastră ! Nu se poate ! Îmi pare rău, doamnă, nu se poate !

Dacă organiza un festival, la care erau chemaţi scriitori, actori şi muzicanţi, mulţi dintre cunoscuţii nevestei negustorului se scuzau astfel :

— Chiar în seara asta avem un banchet !

— Bine, dar biletele... le puteţi cumpăra !

— Nu, nu putem, credeţi-ne, avem atîtea obligaţii, ce crezi dumneata ?...

...Domnul Armand Solomon a ajuns la cafea şi la cataif.

— Grele vremuri, Ninişor ! spuse el înghiţind ultima rămăşiţă a prăjiturii, şi cu toate astea, cum spunea şi Nicolescu, cum spunea şi Mildiadis, războiul e necesar.

Se zvonea că alte contingente de evrei trebuia să se prezinte la munca obligatorie.

— Tu ce-ai să faci, Mandi dragă ? Te-ai aranjat ?

— Nici o grijă ! Iau carnet de la Centrală.

Luase de curînd fiinţă un fel de organizaţie tutelară a evreilor din România. Un comisar special o controla, ajutat de cîteva duzini de evrei aleşi pe sprînceană.

„Comisarul" sau „împuternicitul", cum i se spunea, era un bărbat spătos, cu înfăţişare de atlet pensionar, cu o faţă răvăşită de alcool şi de nesomn şi cu nişte ochi nesiguri în orbitele lor, neînstare să înfrunte vreodată privirea altora. Obîrşind dintr-o veche familie moldovenească, amestec de Fanar şi de Occident, n-a făcut în viaţa lui nimic, n-a învăţat nici o meserie, n-a iubit florile, muzica, femeile. În afară de vinuri şi de jocul de cărţi, n-a găsit nimic interesant în lume. A fost, rînd pe rînd, simbriaşul englezilor, al francezilor, al nemţilor. S-a oprit la nazişti. Flămînd de bani, a vă-

zut în această Centrală un mijloc de chivernisire, de adunare de bunuri de tot felul ; şi nu s-a înşelat.

Cîrmuirea, decretînd munca obligatorie pentru evrei, ştia că ea va fi făcută de cei de jos, de sărăcime. Ceilalţi : fabricanţii, negustorii, bancherii, „afaceriştii pe picior", vor plăti şi vor fi scutiţi.

Pe lîngă persoana sa, în permanentă stare de semibeţie (o lua de dimineaţă cu coniacurile tari şi termina noaptea, tîrziu, cu şampania), mişunau samsari de toate felurile : foşti ofiţeri, foşti poliţişti, foşti patroni de tripouri — o lume stranie de trîntori, în mijlocul căreia el se simţea foarte bine. Aceştia licitau carnetele de scutire. „Împuternicitul" îşi numise un comitet alcătuit din evrei — nişte pîntecoşi înfometaţi de „onoruri".

...Nina reveni :

— Va să zică, ai carnet ? — şi în vocea ei se zbătea puţină îngrijorare.

— Fii liniştită ! E ca şi cînd îl am ! Aranjez eu cu cine trebuie !

— Foarte bine, Mandi, foarte bine ! Şi-apoi, ca şi cînd şi-ar fi adus aminte de ceva : Numai să nu neglijezi, te implor, să nu neglijezi... Aşa distrat cum eşti tu... Şi mai ales acum, de cînd cu nenorocirile astea pe capul evreilor...

Nu, el n-are să uite. Zîmbi. Munca obligatorie — are cine s-o facă : hămesiţii, dezbrăcaţii, ăi din gloată. Ei n-au de unde plăti taxele de scutire şi trebuie să salahorească. N-au ce face ! Cîteodată îi întîlnea spre seară cînd, în maşina trecută pe numele prietenului său Grigore Niculescu, se îndrepta spre localul din centru — vestitul cabaret Mignon... Ce ochi, Doamne, cîtă încruntare în apele lor ! S-a întîmplat, nu demult, la o încrucişare de drumuri, că fu nevoit să oprească ma-

şina. Un tînăr cu obrazul supt, înălţîndu-şi fruntea, îi ţintui cu o privire aprinsă. În spatele său, alţii căutau să-l vadă. Aceiaşi ochi sticloşi, aceeaşi uitătură aspră. Mda, sînt băieţii cartierului, care se înapoiază de la munca obligatorie : croitori, cizmari, zugravi, tinichigii — mulţimea amărîtă. El şi-a ferit privirea — părea că-l frige căutătura celorlalţi.

Din rîndurile tinerilor străbătură pînă la dînsul, vătuite, cîteva vorbe :

— Ce-i pasă ?! Huzureşte, burtosul !

— E „blat" cu „ştabii".

— Dă-l în mă-sa !

— Ăsta se înhaită şi cu legionarii, şi cu...

Maşina porni, şi Armand Solomon îşi simţi obrajii uşor asudaţi...

— N-ai nici o grijă, Ninişor ! Scutirea e sigură ! îşi linişti el soţia.

Radioul continua să transmită alte ştiri...

— E îngrozitor, constată Armand.

— Într-adevăr, îngrozitor ! Îl privi, clătinînd din cap a compătimire, ca şi cînd suferinţele celorlalţi l-ar fi apăsat pe el. Şi alarmată :

— Linişteşte-te, pentru Dumnezeu, linişteşte-te !

Apoi apăsă pe butonul soneriei. Mai adă, te rog, un cataif pentru domnu ! porunci ea moale către servitoare. Şi către bărbat : Trebuie să mai iei ceva, dragă, te consumi atîta de cînd cu nenorocirile astea !

În cameră se ivi servitoarea. Ca de obicei, fata călca pe vîrfuri, să nu-i stingherească — Doamne fereşte — pe boieri.

— Ce-i ? se miră Armand de apariţia servitoarei.

— E afară un domn... cică Zvarţ îl cheamă ?

Armand Solomon se încruntă. Ştie cine-i „Zvarţ". E unul dintre funcţionarii Bazarului, unul din gloată.

Șloim Schwartz. Vînzător priceput — n-are ce să-i imputе —, dar cam colțos. Ceilalți — chiar dacă mai puțin pricepuți — sînt modești, îl salută frumos, cu plecăciuni, la sosire și la plecare. Se interesează de ziua lui de naștere și-l felicită. Cînd intră în bazar și se îndreaptă spre biroul său din fund, funcționarii se înșiră unul după altul, ca în fața unui general sau a unui ministru în inspecție. Singur Schwartz ăsta o face pe „indiferentul". Și cînd îl salută — nici că-i pasă că are în fața sa pe patron, pe stăpîn — e rece, încruntat, aproape dușmănos. Adică dușmănos în toată regula — ce mai ?! Și acu a venit aici — cum dracu de a cutezat să-l stinghereaască acasă ?

„Un tip ca ăsta e în stare de orice. Privirea lui aspră nu-i a bună. Ar fi capabil să mă și ucidă. Cîte nu se întîmplă ?!" Contabilul lui — bătrînelul acela adus din spate, care îl slujește de douăzeci de ani și i se arată atît de credincios — i-a și strecurat o dată la ureche că Schwartz citește cărți periculoase. Ce fel de cărți — asta n-a știut contabilul să-i spună.

— Și e singur ?

Își privi nevasta, și pe frunte i se ivi o dungă.

— E singur, Mandi dragă, de ce ar veni în delegație ?

— E, nu po' să știi niciodată ce zace în dealde ăștia ! Eu i-am păscut !

— Asta așa e, consimți Nina, dar nu văd de ce te-ai îngrijora.

— Nu sînt îngrijorat, rosti el, apăsînd pe fiecare silabă. Își ridică ochii spre fata în casă. I-ai spus că sînt aici ?

— Nu i-am spus nimic !

Armand Solomon înțelese că fata, speriată de chipul în care se rostise, îl mințea. Nu încape nici o în-

doială că, văzîndu-l aşa prăpădit, a năpădit-o mila. „E aici boierul, l-o fi asigurat, stai să-l anunţ !" Ehe, pe el nu-l înşală amărîţii ăştia ! Cunoaşte la calici, oum ar zice Grigore — prietenul lui, Gore.

— Nu i-ai spus nimic ! L-ai lăsat să aştepte — şi atîta tot.

Fata tăcea, din ce în ce mai stingherită.

— Şi ce vrea ? să adresă el din nou servitoarei, şi de astă dată glasul lui se aspri — ca şi cînd fata purta vina nedoritei vizite.

— Cică să vie la 'mneavoastră...

— Să vie la mine ! murmură cu năduf Armand. Auzi obrăznicie ! Nemîncatu ăsta întrece toate îndrăznelile. Ce zici, Ninişor ?

Femeia îşi mişcă umărul — gest pe care Armand ştia cum să-l tălmăcească.

— E, Mandi dragă, parcă nu-i cunoşti ? Dacă noi sîntem israeliţi şi el e tot israelit îşi închipuie că-şi poate permite orice !

— Atunci, îl dau afară ! La birou n-are timp să mi se prezinte ?

Voia să-i trimită vorbă prin servitoare că e foarte ocupat şi că acasă nu-şi primeşte salariaţii. Dar Nina găsi cu cale să intervină :

— Acum, că a venit, lasă-l să intre ! Vezi ce vrea.

Armand pufăi neliniştit :

— Ce vrea, ce poate să vrea unu ca ăsta ? Să mă supere, asta vrea !

Un tînăr scund, cu o privire vie, sticloasă aproape, sub o frunte înaltă, uşor brăzdată, îşi făcu apariţia în cameră. Purta un fel de manta de ploaie descheiată, aşa încît i se vedea haina prea veche, roasă de atîta periat, şi cămaşa, peticită pe-alocurea. Nu părea intimidat. Îşi plimbă privirea peste cadrele din pereţi, peste

mătăsăria care acoperea mobilele, și înaintă liniștit cîțiva pași spre Armand.

Acesta îl urmărea în aparență mirat, dar convins că știa el ce clocesc indivizi de teapa lui cînd îndrăznesc să i se anunțe — unde ? — acasă ; și cînd ? — la cele mai nepotrivite ceasuri. Ardea de nerăbdare să-l „repeadă" — așa cum obișnuiește el cînd e furios. Dar amintirea întîlnirii cu golanii cartierului, atunci cînd a fost nevoit să oprească un minut, două mașina, îl obliga să fie prudent, să nu întindă coarda, cum ar spune și Grigore Niculescu, prietenul isteț și priceputul său asociat în atîtea afaceri. A fost o scenă penibilă, gîndi Armand, și, în pofida dorinței sale de a o înlătura din minte, nu izbutea s-o uite.

Și slujbașul ăsta e aidoma ălora. Uite-l, tras la față, cu ochii în febră, înțolit în niște vechituri („o să pui servitorii să-mi curețe bine odaia") și pornit pe ceartă — nu încape nici o îndoială : individul a venit aici ca să-i strice ziua.

Zîmbi totuși, și întrebă :

— Ce-i, Schwartz, ce te-aduce la mine ? Nu-i dădu răgazul să răspundă, și continuă : Nu era mai bine să te fi prezentat la birou ?

Tînărul tăcu cîteva clipe. Privea obrazul patronului și parcă întreaga lui făptură i se refugiase în ochii aceia arzători care îl stinghereau pe Armand.

— Nu mai era timp să vă fi căutat la birou, dar de prezentat... poftim !

Își vîrî mîna osoasă în buzunarul de la piept și scoase o hîrtie verzuie, ștampilată :

— Trebuie să mă prezint la munca obligatorie.

De astă dată, Armand tăcu. Într-adevăr, mai toți „funcționarii" lui au fost mobilizați la căratul pietrelor, la zăpadă, la calea ferată, pe diferite șantiere. Au

rămas la bazar cîţiva boşorogi, cîţiva bătrîni nevolnici. Are să scape de ei — prezenţa lor la bazar nu mai rentează.

— Mda, rosti el după o tăcere pe care şi-o impusese, te-a chemat, va să zică, şi pe tine... Ce să-i faci ?!

Ridică din umeri a înţelegere. Adică : asta-i, n-ai încotro.

— E război, continuă Armand — şi era cît p-aci să repete frumoasele cuvinte ale Niculescului („floarea naţiei"...). Dar privirea sticloasă a tînărului îl opri.

— E război, dragă Schwartz, reluă el, şi atîţia mor pe front... Contribuim şi noi cu ce putem... Ostaşii pe front — noi la muncă... E normal, nu ?

Schwartz zîmbi. Dar zîmbetul nu-i lumina, ci îi întuneca faţa.

„I-auzi, îşi spuse, ce vorbe frumoase ! «Ostaşii pe front — noi la muncă» !"

Şi alt patron la care fusese în slujbă (marele magazin de încălţăminte de gata : La gheata modernă) se rostea tot aşa. Şi altul... şi altul...

— Noi, dom'le Armand, *noi* la muncă, nu ?

— Da, şi nu-ţi convine ! glăsui patronul. E război, ce vrei ?

— Să lăsăm astea, dom'le Solomon, ştii ca şi mine ce-i cu războiul ăsta...

Vîrî hîrtia verzuie în buzunar şi repetă cu asprime în glas, ceea ce îl făcu pe Armand să tresară :

— Să lăsăm astea... Am venit aici la dumneavoastră acasă pentru că nu mai am timp : mîine dimineaţă plec undeva în Argeş, la piatră, şi...

— Şi ce ? se semeţi deodată Armand, dîndu-şi seama că a prevăzut din capul locului în ce scop a venit aici Schwartz.

— Şi am venit pentru bani ! Trebuie să las ceva acasă... Trebuie...

— Pentru bani ? Ce-nseamnă asta ? Obrajii patronului se împurpurară în chip subit. Îţi sînt dator ceva ?

Tînărul îşi aţinti privirea în ochii lui Armand. Cîteva clipe, cei doi se înfruntară în tăcere.

— Dacă-mi sînteţi dator ? De zece ani salahoresc la bazar ! Şi în zece ani n-am izbutit să am o cămaşă ca lumea.

— Asta nu mă priveşte !

— Mă priveşte pe mine ! Plec şi n-am ce lăsa acasă. Desigur că *ştii* (i se adresa acum la persoana a doua) că facem muncă obligatorie şi nu ni se plăteşte nimic. Nu ni se dă nici o bucată de pîine, nimic, absolut nimic. Trebuie să muncim fără a mînca — sau a mînca pe banii noştri, ăi de-i au ! Eu n-am ! Da acasă, nevestii şi copiilor trebuie să le las ceva !

— I-ascultă, Schwartz, scrie undeva că trebuie să-ţi dau bani pentru că ţara te-a chemat... cum să zic... te-a chemat... la datorie ? Ce mă interesează pe mine chestiile astea „familiare" ? Ţi-am plătit totdeauna leafa la zi... De Anu nou ţi-am dat gratificaţie ! Nu ! Nu ! Nu te gîndi c-ai să capeţi de la mine aşa pe gratis...

— Pe gratis ?

Vocea lui Schwartz răsună puternic în cameră (mai mult urlet decît voce).

— Mandi dragă, interveni împăciuitor Nina, tu eşti un om bun... O să-l ajuţi cu cît poţi... N-ai idee, dragă domnule Schwartz, cîte ajutoare împărţim nevoiaşilor !

— N-am nevoie de pomana dumneavoastră, răspunse cu acelaşi glas ridicat Schwartz. Eu cred că

mi se *cuvine*, după zece ani de muncă, acum, cînd sînt chemat...

— Nu ţi se cuvine nimic, ripostă acru Armand. Nimic ! Soţia mea înţelege să-ţi oferim... aşa... un mic cadou... dar asta pentru că... de !... oameni sîntem... da obligaţi... de unde ai scos-o că ţi se cuvine ?

Pronunţînd ultimele cuvinte, îşi coborî privirile, stingherit de jarul din ochii tînărului.

— De unde am scos-o. Mai e nevoie să ţi-o amintesc, domnule Armand Solomon ? Unde scrie că-mi eşti dator ? Dar cei zece ani de robie la bazarul dumitale nu te *obligă* la nimic ? Întorcînd capul spre Nina : Cadoul păstrează-ţi-l ! N-am nevoie de pomană ! Cred că e dreptul meu să *pretind* cînd plec la munca obligatorie...

— N-ai nici un drept, ţipă Armand, ocolindu-i mereu privirea. Nici un drept ! Şi dacă refuzi un mic cadou... cum ţi-a propus soţia mea... n-am ce-ţi face !

— Porcilor !

Cuvîntul răsună ca o palmă pe obrajii lui Armand şi ai Ninei.

Înainte ca soţii Solomon să se dezmeticească, Schwartz ieşi din odaie, trîntind uşa.

Nina se repezi la Armand :

— Nu te mai enerva, Mandi dragă, te implor ! Nu te mai enerva !

— Nu mă enervez, dar...

— Nici un dar, Mandi dragă !

— Asta ce-i ? întrebă, subit alarmat, Armand.

— N-am fost atentă !

— Ssst ! făcu el furios către fata în casă, care intrase iar, şi umbla, ca întotdeauna în vîrful picioarelor, dar iscînd totuşi puţin zgomot.

— S-auzim ! şopti Nina.

Servitoarea rămase nemişcată, întocmai ca stăpînii.

Radioul anunța buletinul bursei de acțiuni.

— Ai auzit ? Creditul Minier e-n urcare ! Mereu în urcare, spuse gîfîind de plăcere Armand.

— Și tu, care ești contra „hîrtiilor" și ai luat atît de puține !... îl dojeni cu miere în voce femeia.

— Nu, n-am luat puține, îi răspunse el, nemulțumit de întrebare. Mă crezi ageamiu ? Sînt, e adevărat, contra hîrtiilor — prefer aurul ! Dar și unele hîrtii sînt aur !

Îi făcu semn cu mîna : să fie liniște, vrea să asculte mai departe buletinul bursei.

— Ai văzut ? izbucni deodată, plin de veselie, am brodit-o ! Vreau să zic : și de *astă dată* am brodit-o ! Și către fata în casă : Mai adă niște frișcă !

*

...Armand Solomon s-a întins iar pe canapea și fumează, dulce obosit după atîtea consultări cu „bursierii". E gata să aținpească zîmbind unor imagini vesele. Dar nu izbutește să-și mențină buna-dispoziție. Și asta numai din pricina temperamentului său „prea sensibil", cum îl dojenește Ninișor mereu.

Cînd bărbatul oftează, soția sa, Ninișor, pricepe imediat.

— De ce te iriți, Mandi dragă ? Oof, Doamne-Doamne ! Ești atît de sensibil !

Și, repede, îi aduce o cafea și alt cataif, cu frișcă dublă.

— Nu te-nțeleg, îți jur că nu te înțeleg. Uite, Marcel... Marcel Haimovici al nostru ! Nu-i și el evreu ? Nu-l doare și pe el inima de cîte vede ? Nu suferă și el... moralmente ? Și cu toate astea, și el — ca și Niculescu — zice c-are să fie foarte bine după război !

— Da, are dreptate !

Suflă în cafea, vîră adînc linguriţa în frişcă şi oftează. Un oftat calm, de om care se supune vremurilor. „Nu se poate altfel, îşi zice el, războiul e binevenit."

Şi îşi închipuie că războiul se desfăşoară aşa cum doreşte el — şi cum doresc ai lui.

Nemţii vor fi bătuţi de ruşi, iar aici, la noi, vor veni americanii, şi atunci : alte afaceri, alte lovituri la Bursă, alte „combinaţii". Păcat că nu s-a lansat mai de mult în afaceri de bursă ! Are stofă de mare tactician, omul ideilor senzaţionale, producătoare de venituri grase. Dar şi aşa, ca negustor cu faimă şi proprietar urban, nu se poate plînge. Să bată în lemn, să nu supere pe Dumnezeu !

Făcu doi-trei paşi prin cameră şi se uită la ceas.

— Ninişor, strigă el, grăbeşte-te ! Nu trebuie să întîrziem.

Fuseseră invitaţi la masă, la domnul Grigore Niculescu.

— Imediat sînt gata. Am trimis după maşină.

— Bravo !

Se ridică şi zvîrli o privire pe fereastră. Se vede că iar s-a înteţit frigul, oamenii păşesc grăbiţi, cu gulerul pardesiului ridicat. „Vine prea tîrziu primăvara", reflectă el.

Pe dinaintea casei sale treceau, obosiţi, vecini şi cunoscuţi. Bine că el s-a „aranjat", cum se lăuda în familie. S-a întîlnit cu misitul „împuternicitului" la cafeneaua din centru şi, în mai puţin de un sfert de ceas, s-au înţeles. I-a dat o sumă — taxa oficială a carnetului de scutire de muncă — şi altă sumă, rotundă, pentru „oboseală". Firește, din bani, partea leului o ia „împuternicitul". La urma urmei, recunoscu Armand

Solomon, merită ! Că „împuternicitul“ ăsta e sluga nemților ? Lui ce-i pasă ? Că războiul aduce foamea, bolile, moartea ? E adevărat, dar toate vin de la Dumnezeu ! Prin urmare, și stăpînirea nazistă ! Ceva nu prea pricepe el : ce dracu au hitleriștii ăștia cu evreii ? Civilizație ca la ei — mai rar ! Și tocmai ei să se poarte așa ? Altceva e să-i stîrpească pe bolșevici...

— A venit mașina, Mandi ! Ești gata ?

Nevastă-sa, într-o rochie de seară, decoltată, îl aștepta în cadrul ușii.

— Nu mi-am pus decît colierul. E mai cuminte așa, nu ?

— Desigur ! Nu trebuie să facem paradă cu bijuteriile ! Înțelegi : atîta lume suferă...

Au ajuns la Niculești în clipa în care invitații se așezau la masă.

— Unde ați întîrziat, porumbeilor ? îi luă în primire gazda, glumind.

— Vă rog să ne iertați, credeam...

Voia să spună că au săvîrșit o impoliteță crezînd că vin prea devreme, și cînd colo...

— Lasă-lasă, dragă, nu te mai scuza ! Se vede că tu ai avut vreo aventură... iar coana Nina o partidă de pietre.

— Vai ! Cum vă închipuiți una ca asta ? Cînd sîntem invitați la dumneavoastră... se apără soția lui Solomon, iar Armand se mulțumi să zîmbească servil gazdei.

— Nu vă formalizați, am vrut să vă pișc puțin !

— Uite și pe doamna Solomon ! glăsui soția Niculescului.

Aceasta se îndreptă spre noii-sosiți, cu un aer de bunăvoință forțată :

— Bine-ați venit !

Întinse apoi lui Armand vîrful degetelor, pe care el i le sărută, însoţind gestul de o înclinare exagerată a bustului său plin, ceea ce îi aduse sîngele în obraz.

„Bogată casă, gîndi Armand, chiar foarte bogată !"

În afară de locuinţa din Bucureşti, încăpătoare, cu multe odăi, cu o curte-grădină, Niculescu mai avea şi alte clădiri, în diferite oraşe. Cînd sosea, în automobil, de la ţară, se adunau copiii mahalalei să-l vadă, să-l miroasă. Spuneau ţîncii că boierul pute a busuioc, dar cîte-o femeie mai dezgheţată îi repezea :

— Nu-i busuioc, mînzule, e sudoarea ălora care trudesc la boier. A sudoarea lor miroase, şi toate unsorile, toate descîntecele n-au să-i alunge mirosul !

Pe acea vreme a lipsurilor, cînd stăpînirea nepricepută da din colţ în colţ ca să se descurce şi pînă la urmă chema străinii să cumpere grîul şi petrolul şi lemnul ţării, Grigore Niculescu era în stare să benchetuiască seară de seară. Războiul nu-l supăra ; dimpotrivă, în saloanele sale, puternic iluminate, la adăpostul perdelelor groase de pluş, el aduna pe proprietarii caselor din centru, pe cîţiva fabricanţi, doi-trei mari avocaţi, foşti sau viitori dregători şi un taraf de lăutari. Printre prietenii săi (le spunea „prieteni" surîzînd cu tîlc) era şi Solomon.

— Poftiţi, poftiţi, fără mofturi ! îndemnă doamna Niculescu pe noii-veniţi, care, puţin stingheriţi de privirea sfredelitoare a oaspeţilor sosiţi mai din vreme, luară loc la masă.

Gazda avusese grijă să-şi prevină invitaţii :

— L-am chemat şi pe Armand cu nevastă-sa. Băgaţi de seamă : nici o anecdotă cu „şahăr-mahăr". Sînt israeliţi, da-s oameni foarte cumsecade !

— Asta-i adevărat, îl aprobă o chelie prestigioasă, domnul Grigore Brateş, care devenise peste noapte devotatul Antonescului, fără a-i părăsi pe liberali. („Sînt liberal din tată-n fiu.") E un om la locul lui : are avere, e foarte patriot !

După două pahare de vin, atît Armand Solomon, cît şi nevastă-sa începură să se simtă mai la largul lor.

— Să ne trăieşti, Gore dragă ! închină Armand.

— Să trăim cu toţii, răspunse modest amfitrionul.

— Să trăiască România ! strigă Brateş, şi toată lumea se ridică în picioare.

— Trăiască armata şi Mareşalul ! se auzi altă voce.

Era a lui Iani Palicaris, angrosist de coloniale şi războinic furios — mai ales de cînd a obţinut un permis de import serios.

Era şi el „omul" Mareşalului.

— Ura ! Ura ! întări, plin de entuziasm, Armand Solomon.

Îşi spunea : „De ce nu ? Adică nu-i mai bine să fie una cu alde Niculeştii decît cu te-miri-cine !" În clipa aceea i s-a şters cu desăvîrşire din minte privirea ascuţită, sticloasă, tăioasă ca briciul, a băieţilor care s-au ivit atunci, în faţa maşinii. A uitat şi de cîrdurile de calici care pornesc, o dată cu ivirea zorilor, la munca obligatorie. Şi de Auschwitz, şi de Maidanek, şi de miile, sutele de mii de ostaşi care muşcă ţărîna pe atîtea fronturi de luptă şi mor departe de ai lor. A uitat de toate — şi-i pare bine, cît se poate de bine.

Se pomeni ridicat în picioare, repetînd vesel !

— Ura ! Ura !

Niculescu închise uşor ochii. Ia te uită ! Armand !

îi deschise, satisfăcut de spectacol, şi constată :

— Ce v-am spus, fraţilor ? Ovrei-ovrei, dar patriot ! Asta nu se mai discută !

— Nu se mai discută ! constată, din ce în ce mai vesel, Armand.

Îi plăcea aici. Avea în dreapta şi în stînga şi în faţa sa numai bogătaşi : care moşier, care fabricant, care negustor. Dar ce fel de negustori ! Elita Gabrovenilor şi a Şelarilor. Totdeauna s-a simţit bine între asemenea oameni de vază.

Unii spun că o asemenea societate e numaidecît putredă. De ce ? Dimpotrivă : e o societate care plesneşte de sănătate ; fiecare invitat e o cadră. Iată-l, de pildă, pe Brateş. E un om bine, un fruntaş al regimului, o „figură". Solomon cunoscuse la început din auzite familia acestui bărbat impozant, apoi se statorniciseră între ei legături care cu fiecare an ce trecea deveneau tot mai strînse. Brateş fusese în tinereţe prefect al judeţului Ilfov. Lui i-a venit ideea să îmbrace mii de copii, elevi de şcoală primară, în uniformă de dorobanţi şi să-i poarte la diferite parade, ca pe nişte arătări de bîlci. Pentru isprava asta, a fost felicitat de Vodă. Era atît de împătimit de politică, susţinea el, încît n-a avut răgazul să vadă care dintre fabricanţii de postav vinde mai ieftin : s-a lăsat convins de Urmuz Artemian, mare textilist, care a primit *toată* comanda de uniforme. N-a avut timp nici să se tocmească asupra comisionului. A încasat la iuţeală cît i s-a dat. Coana Hortansa, nevastă-sa, franţuzoaică, adusă aici de-a dreptul de la *Moulin-Rouge*-ul Parisului, a fost foarte supărată.

— Toată viaţa, i-a strigat ea ascuţit (vocea ei ascuţită, cu care îl cucerise cu ani în urmă, la cabaretul parizian), toată viaţa ai fost un idealist ! Mai bine co-

mandai uniformele în străinătate şi luai un comision mai gras !

— Nu se putea, Hortansa, nu se putea, se străduia s-o convingă bărbatul, sînt prea naţionalist ca să lucrez cu străinii.

— Ce tot vorbeşti, se răstea la el coana Hortansa, şi pornea a rîde făcînd să-i tremure cărnurile bogate, ce tot vorbeşti ? Dar cu acţiunile cum ai procedat ? Nu le-ai vîndut belgianului ? Dar cu afacerea aia cu făina? Da cu...

— Încetează, te rog ! o implora Brateş. Imaginez eu altceva, şi atunci am să fiu mai precaut !

— Să fii precaut, *Georges* (îi spunea şi aşa), să laşi dracului idealismul tău nenorocit ! Asta-i ţară de sălbateci !

— *Hortans' !*

— Da, da, de sălbateci ! Un' s-a pomenit să prinzi ursul din pădure şi să-l faci să joace la oraş ? Să legi tinicheaua de coada cîinelui şi să-l dai în *tîrboacă ?* (Pronunţa cîte-un cuvînt greşit). Să ai ţărani care nu ştiu să mănînce ?

Femeia îl privea dispreţuitor. Apoi :

— Nu mă fixa aşa, Brateş (din cînd în cînd îl striga pe numele de familie, în ironie), nu sperii pe nimeni ! Sînt sculă bătrînă ! Mai bine ia exemplu de la Palicaris ! Ăla deştept ! Toamna şi iarna — la Nisa, la Ostanda, la Paris... Primăvara, şi o lună în vară, acasă la moşie, la Bucureşti... Cît mai puţin în ţară, obişnuia să spună. Numai atunci îţi place moşia, Bucureştii, îţi plac femeile de-aici, vinurile, fripturile, numai atunci cînd stai puţin, cît mai puţin în ţară. Trebuie evitată indigestia ! Şi cînd stai tot timpul în ţară, *capeţi* indigestie !

De cum începea să sufle un pui de vînt mai aspru, Palicaris dădea poruncă să i se întocmească bagajele şi să i se cumpere bilete de tren pentru Nisa. Nu suferea iarna, nu se putea obişnui cu poezia zăpezilor, cu asprimile lui Gerilă.

Meridional, avea obiceiul să se scuze în cercul alor săi : „Ce vreţi să fac ? Eu, de fapt, trăiesc numai la căldură !"

Cunoscuse în ţară şi alte timpuri, cînd nu-şi putea îngădui aceste evadări peste fruntarii. Era cam golaş pe-atunci... Începuse prin a ţine o moşioară în arendă, undeva în Gorj. Sprinten la minte şi chipeş (era înalt, avea obrazul uşor bronzat, ochii negri şi o mustaţă deasă, care-i dădea un aer de semeaţă bărbăţie), se făcuse necesar stăpînului, care, din străinătate, i se adresa pentru cel mai neînsemnat serviciu. De la acest stăpîn — „os domnesc", un oarecare trîntor veşnic absent — a învăţat Palicaris cum să se poarte mai tîrziu, cînd a devenit la rîndu-i proprietar de pămînt : cîteva luni, puţine, două-trei, în ţară, mai mult la Bucureşti, şi restul anului dincolo, sau „afară", cum spunea. Proprietarul moşiei, care nu izbutea nici să-şi încheie singur nasturii ghetei (purta ghete cu nasturi) sau să-şi înnoade cravata, mărturisea o adevărată slăbiciune pentru arendaş.

— Îmi place grecu, recunoştea el în cercul familiei ; e binecrescut, e simţit !

Stăpînul l-a poftit adesea acasă, la diferite praznice. Şi s-a întîmplat că mătuşa proprietarului, văduvă, să-l placă.

Puţin trecută, puţin jignită de lipsa de interes cu care era privită în societate, după aproape cinci ani de la moartea soţului, s-a simţit bine din capul locului în preajma acestui viguros, după toate aparenţele, bărbat,

care-i zîmbea cu dantura întreagă şi o înţelegea numai din privire. Se credea încă tînără (nu împlinise cincizeci de ani), iar cei patruzeci ai arendaşului nu i se păreau o piedică în calea proiectului pe care şi-l făcuse de la cea dintîi întîlnire a lor. „Nu ştie franţuzeşte, observa ea, dar e foarte *chic*." Şi s-au luat.

Moşierul a rămas surprins de toată întîmplarea, fără însă a-i da prea mare importanţă. Era chiar mulţumit, pe de o parte, că mătuşă-sa punea temei într-un om priceput care să-i îngrijească moşiile, iar pe de altă parte că-l va avea şi mai la îndemînă pe Palicaris, devenit un membru al familiei...

Franţuzeşte a învăţat el repede. A stat, cu o încăpăţînare de catîr, peste gramatici, peste vocabulare, peste manuale, şi într-un an a izbutit s-o rupă mulţumitor, întrebuinţînd chiar unele expresii strict pariziene. Călătoriile în străinătate cu nevastă-sa şi cu adormitul ei de nepot au împlinit restul.

— Nu te supăra, dar pe Palicaris ar trebui să-l iei de exemplu, hotărî coana Hortansa.

— Şi de ce, mă rog, să-l iau de exemplu ? se supăra Brateş.

— Uite-aşa ! (Îi plăcea să vorbească „pe şleau", cum auzise că se exprimă „prostimea", exagerînd chiar cîteodată limbajul direct, ca mulţi „meteci" care vor să pară mai români decît românii.) Uite-aşa, repetă ea, că-i deştept, că ştie ce vrea, că-şi dă seama că de aici trebuie să mulgă ; să mulgă vaca de lapte, să stoarcă strugurele de must, pe ţăran de vlagă, iar de trăit, de petrecut : *afară !* Nu-l vezi ? Cînd la Nisa, cînd la Ostanda. Şi nevastă-sa, babaca, s-a priceput la om. Ce-mi trebuie mie neam de boier (şi-l privea cu tîlc), dacă-i molîu ? Auzi ? Să comanzi atîtea mii de uniforme pentru puştii ăştia de „dorobanţi" şi să te mulţumeşti c-un

fleac de comision ! Prea idealist, Brateş, prea idealist ! Palicaris ar fi ştiut el cum să le-ntoarcă !

Bărbatul asculta îngîndurat. La urma urmei, îşi spuse, femeia are dreptate ! Prea s-a lăsat amăgit. Şi i-a fost de învăţătură pentru viitor.

— Mde, îşi zise Armand clătinînd din cap, mde, Palicaris ăsta e într-adevăr un tip ! A jucat tare. A făcut carieră. Om de soi. Ca toţi care s-au chivernisit prin mijloace proprii, că, doar, n-a moştenit pe tat-su. A fost arendaş ; ei, şi ? A ştiut să profite de împrejurări. Foarte bine a făcut.

...Ospăţul se prelungea. Grigore Niculescu închină pentru „victorie".

— Trăiască România mare !

— Trăiască războiul ! Fără război, ne înghit bolşevicii !

— Bolşevicii ? Nu, nu se poate !

Niculescu ţipă :

— Nu se poate !

— Ce s-a întîmplat, coane Gore ? se repezi spre el Palicaris, răsturnînd ceaşca de cafea pe faţa de masă mult înflorită.

— Nimic !

— Off, făcu nevastă-sa, plină de arţag, e aşa de stîngaci !

— Nu face nimic, îl scuză Gore Niculescu, şi zîmbi la gîndul că mîine-poimîine, dacă mai ţine războiul, poate s-ajungă şi ministru ! De ce nu ? Ce mutră ar face Brateş, de pildă, cînd l-ar zări „la frac" şi „la joben", depunînd jurămîntul ? Dar Palicaris ? Dar... Are o înfăţişare solemnă — asta-i vădit. Păcat că s-a însurat ! De ce dracu s-a mai însurat el ? Nu-şi dă seama. El, care a avut atît de uşor cîte femei a vrut ! Făcea doar un semn, şi ele veneau ; femei de toată

mîna şi îndeosebi boieroaice. Avea o ţinută, o privire, un farmec care le zăpăcea. Mai greu era la ţară. Fetele acelea simple de ţopîrlani nu-l îndrăgeau. Gusturi !... Poate că, plictisit de atîtea femei, a dorit să rămînă cu una, numai cu una, să nu mai aibă „complicaţii" — trebuia să ţină, doar, o întreagă contabilitate. (Cînd o vede pe Margot, cînd pe Jeana şi cînd pe Marilena.)

Deodată, se auzi glasul unui bătrîn, care pînă atunci mîrîise ceva de unde se putea înţelege că el aşteaptă ... o armă nouă.

— Ne speriem degeaba, izbuti el, în cele din urmă să articuleze mai clar, nemţii îi dau peste cap !

— Nemţii ? întrebă brusc, dezumflat, Gore. Nemţii ai spus ?

Toţi cei de la masă, în lumina plumburie a dimineţii de primăvară timpurie, tăcură.

— Da, nemţii, vorbi şi Brateş, dar glasul lui era stins şi pronunţase cuvintele ca şi cînd şi-ar fi cerut iertare.

— Dom'le, se sculă, clătinîndu-se uşor, Palicaris, trebuie să fim... patrioţi ! Să nu pierdem curajul ! Eu, cum ştiţi, am fost cu Căpitanul ! Trup şi suflet ! Dar cînd i-am văzut la 21 ianuarie, cînd cu rebeliunea... mă-nţelegi... imediat am trecut la Mareşal... la Mareşalul *nostru !* Şi de aceea... Îşi căuta cuvintele. Zic... Căpitanul... ăsta... Mareşalul ştie, zic... Căpitanul... ăsta... Mareşalul... ştie ce face ! Aşa că... noi... să strigăm : Trăiască România mare !

Taraful de lăutari sublinie cu un marş scurt închinarea lui Palicaris.

— Trăiască, reluă el, arr... armata română !

Alt marş.

— Trăiască mareşalul Averescu... pardon... Antonescu !

— Ia mai stai jos, *mon cher !* îl îndemnă nevastăsa, apucîndu-l de umeri şi trîntindu-l aproape în scaun. Fii cuminte !

Armand Solomon, care se întîmplase să fie, după după multe schimbări de loc (trecuse de cîteva ori în altă încăpere, jucase cărţi şi se întorsese la masă), lîngă doamna Palicaris, o aprobă zgomotos :

— Foarte bine ! Foarte bine !

Dar femeia îl măsură rece şi-i întoarse spatele. Se prefăcea a fi interesată de o convorbire cu soţia lui Niculescu. La scurte răstimpuri, izbucnea într-un „Ha-ha-ha !" strident.

Armand Solomon se silea să-şi păstreze buna dispoziţie.

— Ce noapte frumoasă !...

Fu trezit de vocea ascuţită a doamnei Niculescu :

— Uite, asta păţim, Gore, cu „devotaţii" tăi !

Şi agita în mîna-i crispată o foaie de hîrtie tipărită, de mărimea unei pagini de caiet.

— Ce s-a întîmplat ? Ce s-a întîmplat ? se interesă doamna Palicaris.

Şi alte voci, alarmate, izbucniră deodată :

— Ce-i ? Ce-i ?

Doamna Niculescu îşi îndreptă ochii spre doamna Palicaris şi se încruntă. Se părea că are în faţă o duşmancă. Nu o învrednici cu un răspuns.

— Off, Doamne, Doamne, e îngrozitor !

— Da ce e îngrozitor, să ştim şi noi !

— Off ! se căina ea. S-a întîmplat ceva oribil... ceva inimaginabil ! Închipuiţi-vă, am ieşit o clipă să văd dacă s-a preparat îngheţata... Răsufla greu, urmărită febril de invitaţii care îşi reveniseră puţin din beţie. Şi am intrat în bucătărie... Ce să vezi ? Pe

frigider : *Scînteia !* Dracu ştie cum a ajuns acolo ! Te pomeneşti că şoferul o fi adus-o...

Trînti hîrtia pe masă, furioasă, făcînd să răsune farfuriile şi paharele.

— ...Poftim ! Secera şi ciocanul ! Articole contra războiului...

Alb, nesigur în mişcări, Brateş luă foaia de hîrtie şi o ridică la lumină. Încercă să citească.

— Ce faci, dom'le ? îl repezi, din ce în ce mai furioasă, coana Hortansa. Poftim de ce-i arde dumnealui : vrea să citească... asta... cum îi zice... *Scînteia !*

— Asta-i, dom'le Brateş, sări şi Niculescu, asta-i inconştienţă... da, da, ai auzit bine : in-con-şti-en-ţă ! ...Sau te pomeneşti că te-ai resemnat !

Lui Brateş începură să-i tremure buzele.

— Eu... Eu...

— Ia mai taci, îi strigă, tot mai otrăvită, nevastă-sa ; crezi c-am uitat ce-a fost la fabrică ?

Brateş îşi lăsă capul în piept. „Ce-a fost la fabrică" !... Retrăia, în cîteva clipe, întîmplarea. Într-o dimineaţă, intrînd în biroul său, găsi acolo cîţiva funcţionari — oamenii lui de încredere.

— Ce-i cu voi ? i-a întrebat.

— Ne-a călcat poliţia ! îi răspunse, vădit tulburat, unul dintre slujbaşi.

— De ce ?

— Păi... au dat şi acolo de manifeste !

— Aici? La mine ? îl întrerupse, uluit, Brateş.

— Da !

Şi i se aduse la cunoştinţă, pe scurt, ce se petrecuse acolo în cursul dimineţii. Funcţionarii au venit la ora opt. Au găsit atelierele răscolite de poliţie. Dăduseră buzna oamenii stăpînirii, la crăpat de zi, în toate încăperile. Au găsit manifeste. Ce fel de manifeste ? De-

astea... de-ale lor ! I-au pîndit pe cîţiva muncitori... Pe cei mai pricepuţi, observa un funcţionar, şi cînd au sosit le-au şi pus cătuşele. Pe alţii i-au ridicat de-acasă, din pat. Şi tot dintre ăi mai pricepuţi...

Brateş nu-şi mai putea asculta funcţionarii. Le făcu un semn cu capul să plece, şi el se repezi la telefon.

Cînd a cerut poliţiei să i se spună în chip mai amănunţit ce li se impută lucrătorilor în afară de răspîndirea manifestelor, de care şi el auzise mai demult — ba unul, două le găsise chiar în propria-i maşină —, primi următorul răspuns :

— În fabrică trebuie să existe o organizaţie comunistă. Am arestat pe cîţiva. Să ştim cine tipăreşte manifestele. Cine sînt capii. Cine pregăteşte gloata de răscoală.

— Doamna Niculescu le vede bine ! întări Palicaris, căruia îi dispăruse în chip subit starea de beţie. Auzi ? Organizaţie ! În ce scop se organizează ? E clar că împotriva noastră. Şi atunci, are dreptate doamna Niculescu să anunţe poliţia.

— Da înţelege că asta nu se poate ! se străduia Gore Niculescu să-şi convingă nevasta, şi vocea i se muie de parcă ar fi fost gata să izbucnească în plîns.

Auzi, îşi zise, ce idee ! Nevastă-sa îi cerea să anunţe imediat poliţia, să telefoneze subsecretarului de stat de la Interne, dulcelui lor Niky, cu care se au atît de bine, să-l pună în lanţuri pe bolşevic — adică pe Anton, şoferul —, s-o vîre în puşcărie şi pe bucătăreasă, să-l închidă şi pe fecior, s-o aresteze pe subretă — întreg personalul să fie pedepsit. I se pare femeii atît de simplu ! Cîtă uşurinţă, cîtă pasiune, cîtă lipsă de judecată !

— Stai ! Stai ! îi strigă Gore, fii cuminte !

Nevastă-sa pusese mîna pe telefon.

— Ce faci, omule, la ceasul ăsta ?

— Da, la ceasul ăsta, ce te miri ? Niky petrece noaptea, şi tocmai la ceasul ăsta obişnuieşte să „aterizeze" acasă ! Aşa că...

Dar Grigore Niculescu o îndepărtă uşor de la receptor.

— Fii cuminte, dragă, îi şopti el, am să-ţi explic de ce *trebuie* — auzi tu ? — de ce *trebuie* să procedăm cu tact !

Înjurîndu-şi în gînd bărbatul, femeia se retrase de la telefon. Voia să iasă din salon, să nu-şi mai vadă oaspeţii, să se înfunde în camera ei şi să plîngă.

Se simţi jignită ca niciodînd. Auzi, în casa ei, servitorimea cutează...

— Gore !

— Ce-i, dragă ?

— Va să zică, îi lăsăm de capu lor !

— Da nu înţelegi că aşa e cuminte să procedăm ?

— Bine !

Femeia ieşi din salon, trîntind uşa în urma ei. Grigore Niculescu privi cîteva clipe în gol, făcu un pas spre uşă, ca şi cînd ar fi pornit după soţie, dar se opri descumpănit în mijlocul încăperii.

Brateş, cel dintîi, se apropie de el, îi puse mîna pe umăr şi-l întrebă :

— Ce-i cu tine, Gore ?

I se mai alăturară Palicaris şi Armand Solomon, cu aceleaşi figuri răvăşite de alcool, nedumerite, întrebătoare : „Ce-i cu tine, Gore ?"

El ridică din umeri : Ce să fie ? Nimic deosebit, adică.

Îi pofti să-şi reia locurile şi, fără a mai suna subreta sau feciorul, le umplu paharele.

— Şampanie franţuzească ! murmură în timp ce le turna băutura, mi-a trimis-o Niky !

— Cunoaşte la vinaţuri ! constată Palicaris cu un plescăit zgomotos, ceea ce displăcu coanei Hortansa, care îl fulgeră din ochi.

— La vinaţuri şi la... încercă să-l completeze Brateş, dar Gore îl tăie :

— Pentru victorie ! închină el, şi broboane de sudoare îi acoperiră fruntea.

— Ura ! Ura ! se înfilăcără fals Palicaris.

Ceilalţi îl supralicitară cu strigăte şi îndemnuri războinice adresate unor eroi invizibili.

Gore Niculescu profită de prilej şi se strecură fără zgomot pe uşă — trecînd, cu paşi vătuiţi, în dormitorul soţiei. O găsi despletită şi plînsă.

— Lasă-mă, îi strigă de cum îl văzu, lasă-mă !

Era obişnuită de mică să nu i se împotrivească nimeni. Părinţii se amuzau descoperind în fiica lor o încăpăţînare, o dîrzenie, o cruzime nepotrivită cu vîrsta ei. La moşie se încrunta la ţărani şi-i ocăra din te-miri-ce. Taică-su avea obiceiul să spună :

— Fata asta ştie ce vrea ! Nu-i molîie, nu-i sentimentală ! Îmi place !

Nu împlinise opt ani cînd, văzîndu-l pe administrator cum loveşte pe-un argat, i-a smuls cravaşa.

— Să-l croiesc *eu* ! a strigat, şi a pornit să-l lovească pe ţăran cu sete.

De-atunci, ţăranii au botezat-o „diavoliţa"...

— Lasă-mă, lasă-mă !

Grigore Niculescu se aşează pe marginea patului şi, neţinînd seama de furia nevesti-si, îi şopti :

— Ce-ai zice dacă şoferul ar deschide pliscul ? Şi pentru că femeia se încăpăţîna să nu-i răspundă, Gore continuă : Ştii... chestia cu aurul... cu bijuteriile tale... găleata cu bijuterii...

— Ce-ai spus ? Bijuteriile ? Ce-i cu bijuteriile ?

N-au fost cuvinte iritate — urlete au fost.

Femiea se ridică în picioare şi-l apucă de reverele hainei.

— Repetă, Gore, repetă : Anton ar fi în stare...

— De ce nu ? Dacă-l dăm pe mîna Siguranţei, e normal să vorbească ! Întîi va arăta cum au ajuns mai multe bijuterii aici la noi. Va afla toată tărăşenia un comisar, apoi altul, şi încă unul, şi încă altul. Într-un ceas află şi ministrul, scumpul nostru Niky. Şi crezi că el are să tacă ? Are să-şi spuie : „Grigore Niculescu, «prietenul» meu Gore, a pus mîna pe o comoară — fără ştirea mea ; ei, şi ? Îl las în plata Domnului !" Nu, draga mea, toate le poate ierta Niky, dar ca să-i iei prada, asta n-o poate îngădui. Şi şoferul nostru, Anton, cît de nepriceput ar fi, ştie că avem comoara ! E adevărat, nu ştie cum a ajuns la noi, dar e destul de grav că ştie. Luat la rost, la Siguranţă, va da în vileag şi chestia cu bocancii... afacere veche, în care e amestecat Niky, dar n-are nici un interes şi nu-i face nici o plăcere să afle că un pîrlit de şofer a pălăvrăgit faţă de subalternii lui. Anton, şoferul, ne e devotat, bineînţeles, ca şi Jean, valetul, ca şi bucătăreasa, ca şi subreta. Am grijă să-i îndop cu bacşişuri, să le fac viaţa uşoară. Dar dacă-i arestează, cine îi poate opri să dea din clanţă ? Şi la urma urmei, de ce te agiţi atît de nebuneşte ? Au găsit *Scînteia* şi au citit-o ? Să le fie de bine ! Anton nu-i comunist. Nici Jean. Nici femeile. Trăiesc prea bine la noi ca să rîvnească altă viaţă. Şi sînt şi proşti : s-au învăţat să slugărească şi nu năzuiesc la nimic altceva. Atunci ? Să-i lăsăm în pace şi să ne vedem de treabă şi de treburi.

O strînse de mînă, apoi îi sărută vîrful urechii, un vechi obicei al bărbatului, prin care punea capăt totdeauna măruntelor lor neînţelegeri.

— Acum îţi dai seama de ce nu se cuvine să-i stîrnim ?

Cu faţa încă răvăşită, cu ochii plînşi, femeia articulă printre sughiţuri :

— Anton... va să zică Anton ar fi în stare... Şi celelalte brute ?

— De ce n-ar fi, draga mea, de ce n-ar fi ? Şi nu numai din răzbunare — nu ! — ar da el drumu gurii, nu ! Dar îţi repet : luat în cercetare la Siguranţă, e cu neputinţă să nu se afle tot, pricepi ? Tot !

— Atunci... atunci...

— Atunci, rămîne aşa : ne întoarcem în salon şi ce-a fost e ca şi cînd n-a fost.

Pe obrazul lui Gore apăru un zîmbet.

Nu, nu se putea să nu înţeleagă pînă la urmă femeia că e mai cuminte să tacă. Ehe, aurul ăsta o încălzeşte lăuntric, o înfierbîntă, o înnebuneşte. A fost una din „loviturile" lui. S-a întîmplat aşa : directorul de cabinet al „dulcelui" Niky a fost însărcinat să confişte aurul şi bijuteriile deportaţilor aflaţi în Transnistria. Firesţe, cei mai mulţi, imensa majoritate a nenorociţilor, erau goi şi flămînzi. Printre zecile de mii, printre sutele de mii de internaţi, se afla, însă, şi un număr oarecare de înstăriţi. *Ei* l-au interesat pe Niky.

Directorul lui de cabinet găsi cu cale să ceară sprijinul lui Grigore Niculescu.

— Dumneata te pricepi mai bine, eşti expert, dă-ne o mînă de ajutor.

O parte din aurul jefuit a mers la Niky, alta în buzunarul lor, al lui Gore şi al directorului.

Şi Anton, şoferul, transporta comoara. Nu e prea isteţ, nu se bagă de loc în „combinaţiile" şi afacerile patronului, dar e mai bine să nu-l stîrnească nimeni.

— Hai, draga mea !

Intrară în salon, şi nici unul dintre oaspeţi nu găsi de cuviinţă să-şi arate, de astă dată, în vreun fel nedumerirea, să-i întrebe de ce-au dispărut atîta timp, de ce sînt atît de palizi, de ce le e privirea adumbrită.

...Afară se luminase de-a binelea.

Şoferul, cu capul lăsat pe un umăr, moţăia obosit.

— Dă-i drumul ! îl îndemnă Armand.

Automobilul porni pe străzile trezite la viaţă. Umbre treceau grăbite pe lîngă maşină. Armand privea ceva mai atent pe fereastra limuzinei. Desigur muncitori, funcţionari — gloata... Dacă le-ar vedea ochii s-ar simţi prost. Îi răsunau în ureche vorbele zvîrlite de tinerii aceia într-o seară cînd plecase la cabaretul Mignon : „Huzureşte, burtosul !" „E blat cu ştabii !" „Dă-l în mă-sa !"

Într-adevăr, huzureşte, trebuie s-o recunoască. Aidoma lui Gore, Grigore Niculescu, lui Palicaris, lui Brateş. „Blat cu ştabii !" Firește ! Şi el, şi Niculescu, şi Palicaris, şi Brateş ! Grigore Niculescu a vîndut statului macaroane stricate — vagoane întregi de macaroane stricate — şi lumea — lumea lui — l-a felicitat : se pricepe Gore, e „uns cu toate alifiile". Şi cîte n-a mai „combinat" isteţul !... Palicaris face contrabandă de pietre preţioase, obţine permise de export şi stîrneşte şi el admiraţia grăsanilor. Brateş e astăzi mai patriot ca odinioară : face afaceri numai cu autohtonii. Bineînţeles, nu-l exclude pe el, pe Armand Solomon, („ovrei-ovrei, dar patriot")...

Străzile se însufleţeau pe măsură ce maşina înainta spre casă. Acum deslușea bine feţele trecătorilor.

Ciudat, sau, poate, nu era ciudat de fel : în ochii trecătorilor se zărea o lumină.

Deodată, în fuga maşinii, zări ochii lui Schwartz ; o clipă, două — atît. Ochi mari, încercănaţi, copleşiţi de mînie : ochi acuzatori.

Îşi vîrî capul între umeri şi oftă.

— Iar ? îl certă moale Nina.

Armand se mulţumi să clatine din cap.

„Ce ştii tu ?“ voia să zică, şi se afundă în tăcere ca într-o apă adîncă.

Destinul unui om pierdut

Stă pe trotuar, cu ochii pierduți în zare, și așteaptă. E flămînd și înfrigurat, și toamna tîrzie a acestui an e bîntuită de vînturi ca nicicînd. Pe dinaintea ochilor i se perindă crîmpeie din propria-i existență. Ani grei... ani răi...

*

Iată-l acasă. Noapte de iarnă. Doar în casa lor mai stăruia lumina unei lămpi de gaz.

Taică-su, Matei Bogdan, zis Catîrul, îl privea cu un ochi încruntat.

— De mîine, rosti el, treci la curte. Și îndulcindu-și dintr-o dată glasul : Ce să-i faci, copile ? Sîntem săraci ! Acolo, la boier, ai d-ale gurii cît încape-n tine, ai țoale și simbrie... Sau nu vrei ?

— Ba vreau, dacă așa gîndești tale ! răspunse Vasile.

Ținea capul în podea. Simțea el dincotro bate vîntul. Pe boier îl știa din vedere. Înalt, slab, cu o mustață stufoasă și cu niște ochi cît vîrful acului, vîrîți în orbite. Și glasul îi era de femeie. Mergea vorba prin vecini că știe, cu glasul ăsta muiat în miere, să-și înșele oamenii la socoteli și să-i muncească peste învoieli. Era

bisericos, avea pereţii plini de icoane, dar niciodată nu s-a înapoiat omu de la curtea lui cu o baniţă de grîu sau cu un sac de mălai în zile de iarnă grea.

— Nu prea gîndesc eu aşa, reluă vorba Matei, da n-avem ce face, băiete ; dacă te duci la conac mai scăpăm de-o gură.

— Bine, taică, bine !

La curte, argaţii l-au amănunţit din ochi şi au cam făcut nazuri.

— Cînd o sufla vîntul, i-a spus cineva, să te ţii de gard : te doboară, mă, pirpiriu cum te arăţi !

— Mă voinicule, i-a strigat altul, tu eşti Sfarmă-piatră... Vezi să nu te dai la noi, că ne betegeşti pe toţi !

— Ia uitaţi-vă, se auzi alt glas, ce mai opinci are ăsta : cu răsuflători, să-i ţie răcoare !

Vasile Bogdan tăcea, închis într-însul, şi ofta. De cînd era ţînc apucase, înverşunîndu-şi părinţii împotrivă-i, să ofteze. Îi spunea maică-sa că oftează urît, bătrîneşte. Nici cînd l-au dat la şcoală n-a scăpat de meteahna asta.

Domnul învăţător îl repezea cîteodată :

— Mă ăla oftăreţu, ce-ai de te amărăşti aşa ?

Vasile, cu ochii dintr-o dată umeziţi, privea în podea şi tăcea. Nimeni nu ştia să tacă aşa ca el „Tăcea ca un păgîn, susţinea popa ; ar trebui să-l afum şi să-i fac şi o citanie."

Ehe, ştia Vasile de ce oftează, de ce scînceşte. Nu s-a săturat niciodată şi ofta de foame. Tot de foame tăcea.

Şi s-au scurs anii plumburii, trudnici, obositori. Viaţa la curte era aşa cum bănuia el c-are să fie, şi nu cum îl amăgise taică-su ; mîncare cît încape-n el, ţoale, simbrie... dar... Dormea în grajd, alături de vite, pe

paie, iarna învelit cu o pătură găurită. Mînca te miri oe : cîte-un boț de mămăligă, ciorbă de ștevie sau pește sărat — cu care mai mult își amețea decît își potolea foamea. Se scula înainte de ivirea zorilor și salahorea cît era ziua de lungă. Boierul se prefăcea că nu-l bagă în seamă, că habar n-are de el, dar Vasile, fără să vrea, l-a auzit o dată spunînd grăjdarului :

— Vezi de ăl mic, să nu se lase pe tînjală. E cam șubred, nu-i vorbă, da se vede c-așa-i el din născare ! Să-l strunești, ai priceput ?

Și grăjdarul a priceput.

N-are să uite Vasile Bogdan nopțile nedormite, peștele stricat, înjurăturile și palmele zvîrlite de vechili.

La conac se adunau destul de des oaspeți de-ai stăpînului. Începea cheful de cu seara și nu se sfîrșea nici dimineața. Alăturea de slujnicărime — care fată în casă, care ajutoare la bucătărie —, Vasile era pus să deretice, să măture salonul, să deșerte scrumierele, să vîre buștenii în cămin, să lustruiască pantofii, bocancii, șoșonii invitaților, nevoit, din porunca boierilor, să le spună săru' mîna și să umble după ei, ghicindu-le din ochi dorința — cum îl învățaseră vechilii.

A fugit de la conac și a nimerit tocmai la București, într-un atelier de croitorie. Cîțiva ani a salahorit acolo, da nu s-a prins meseria de el.

Era pus să facă treburi de tot felul, să cumpere lucrătorilor de-ale gurii, să plimbe copilul meșterului, să-i aducă și să-i ducă oala de noapte. I s-a făcut lehamite, și într-o bună zi și-a luat valea. Umbla haihui prin Bucureștiul ăsta mare, flămînd și în zdrențe. Ajuta piețarilor să-și rînduiască marfa, făcea pe hamalul clandestin la gară, tăia lemne gospodarilor, le bătea covoarele, le făcea parchetul și aduna într-însul, zi de

zi, tot mai multă otravă împotriva „soartei", pretindea el.

Într-o seară, plimbîndu-se pe o alee a grădinii Cişmigiu, a făcut cunoştinţă cu un tinerel bine îmbrăcat, cu părul lins şi mirosind tare a colonie. I-a spus că e fecior în casă la un mare industriaş care a fost şi ministru de cîteva ori.

— Şi e bine acolo ? l-a întrebat Vasile Bogdan.

— Foarte bine ! Cu munca nu mă prea omor. Avem personal berechet : servitoare, bucătăreasă, şofer, secretar... Eu am grijă de garderoba boierului şi de comisioane... Zîmbi cu subînţeles.

— Comisioane pentru maimuţe, pricepi ? Bileţele, flori, bijuterii, prăjituri...

Vasile Bogdan a înţeles : viaţă uşoară, haine bune, apă de colonie...

Proaspătul său prieten i-a împrumutat o carte : *Dragoste dincolo de mormînt sau Cavalerul cu pumnii de granit* — roman în 60 de fascicole.

L-a întrebat dacă i-a plăcut şi, cum Vasile Bogdan a ridicat din umeri — ceea ce l-a făcut pe celălalt să înţeleagă că noul său prieten n-a prea fost încîntat de carte —, s-a grăbit să-i spună :

— Am şi altele. Eu te-am crezut cam... înţelegi... cam gîlmă... Nu te supăra.

Şi i-a împrumutat o serie de broşurele de ştiinţă populară : despre planete, despre viaţa din adîncul oceanelor şi al mărilor, despre obîrşia omului şi multe tălmăciri din operele filozofilor de pretutindeni şi din toate timpurile.

Asemenea cărţulii, Vasile Bogdan le înghiţea pe nerăsuflate. Începuse să-şi noteze impresiile, ba să şi scrie cîte-un articolaş, cu care colinda, zadarnic, redacţiile.

Noul său prieten îi spunea :

— Mă frăţioare, tu eşti bun de profesor... Asta mi-i crucea ! Profesor de... filozofie !

— Cum dracu ? se minună Vasile Bogdan. N-am şcoală.

— Nici nu-i nevoie. Te faci profesor particular.

Vasile Bogdan a rămas pe gînduri. Profesor de filozofie !...

Au trecut anii peste el şi i-au încovoiat tot mai mult spatele. A încercat să intre la o prăvălie, vînzător. L-a primit patronul după ce l-a măsurat din creştet pînă-n tălpi.

— Uite, dom'le, te primesc, da pune o haină mai acătării pe dumneata. Am clientelă selectă, cum să te prezinţi în halul ăsta ?

A făcut rost de un costum, l-a spălat şi l-a călcat, şi patronul, clătinînd din cap a încuviinţare, l-a primit în slujbă, alăturîndu-l unui vînzător mai vechi să-l instruiască.

Trebuia să fie la şase dimineaţa la prăvălie şi să plece de-acolo seara tîrziu. Măcar că băiatul muncea de se spetea, patronul se dovedea mereu nemulţumit. Nu-i răspundea la bună ziua, aproape că nici nu-l vedea. Iar cînd binevoia să ia act de prezenţa lui, din bou, tîmpit şi vagabond nu-l scotea.

A plecat şi de la prăvălie, şi a început din nou să cutreiere oraşul, în căutare de lucru cu ziua...

*

Vasile Bogdan a pornit, cu paşi grei, pe uliţă... S-a oprit în dreptul unei case ponosite de mahala. Aici locuieşte Gheorghe Mînzat. L-a cunoscut la ceainăria din Calea Văcăreşti. Tobă de carte. Intelectual — de ! — da n-are nasul de ceară. Inimă bună.

Vasile Bogdan stă, cu barba crescută, cu părul în neorînduială, cu ochii sticloşi ca ai înfometaţilor, stă şi aşteaptă, nehotărît. În cele din urmă, începe să bată încet, cu o mînă slăbită, în lemnul putrezit. Bate fără convingere, ca şi cînd şi-ar căuta de joacă.

Un băieţandru îl întîmpină, mirat oarecum de înfăţişarea oaspelui, pe care l-a mai văzut din cînd în cînd, la fratele său. („Da parcă era mai îngrijit.")

— E acasă nen-tu ?

— Acasă !

Bogdan o ia înaintea băieţandrului şi intră în odăiţa lui Gheorghe.

— Salve, binefăcătorule ! îi strigă, şi se aşază pe pat. Uff ! Mare mizerie !

Gheorghe Mînzat, cu o carte în mînă, îşi înalţă o clipă capul şi continuă să citească.

— Ce faci, mă frate-miu, ce faci ?

Cum nu i se răspunde imediat, Bogdan îşi strîmbă gura într-un fel de zîmbet amar.

— Nici nu mă învrednicesti c-o vorbă, Gheorghe, parcă aş fi... adică nici nu mai vreau să fiu ceva !

— Ce-i cu tine, Vasile, ce s-a întîmplat ?

— Ce s-a întîmplat ? îl îngînă Bogdan. Ce se mai poate întîmpla ? Nimic ! Nu se întîmplă nicăieri nimic ! Dă-mi o ţigare ! Mersi !

Trase un fum şi izbucni în rîs.

— Ce te-a apucat, mă ?

Bogdan îşi şterse, cu mîneca, gura.

— Mă uit la tine şi m-apucă aşa...

Nu-şi sfîrşi gîndul.

— Gheorghe ! strigă el, şi obrazul i se întunecă.

— Ei, ce-i ? făcu celălalt, calm.

— Mă frate-miu, cînd mă gîndesc la voi îmi vine să plesnesc de rîs ! Ce faceţi voi, mă ? Tu stai cu cea-

surile la biroul fabricii şi te speteşti peste cifre şi hîrţoage. Altul ca tine salahoreşte în fabrică ! Sau la Calea Ferată. Sau asudă pe arie. Şi mereu aşa, zi de zi ! De ce faceţi asta, mă ? Ca să vă umpleţi burta, ştiu ! Eu visez o invenţie... Ce-i, la urma urmei, boala ? Am citit eu. M-am specializat. Boala e un dezechilibru al organismului — atîta tot. Dacă inventez ceva care să menţie organismul în stare de echilibru, nu mai e nevoie de hrană... Şi dacă mai inventez un aparat, mic cît un degetar, ca să menţie corpul într-o stare... termică egală... nu mai e nevoie nici de ţoale ! Ai să zici : Ce te faci cu ploaia, cu ninsoarea, cu vînturile, cu crivăţul ? Îţi trebuie un adăpost, lemne, cărbuni, calorifer ! O altă invenţie, şi s-a terminat cu toate astea : casa impermeabilă. Aparatul termic îşi bate joc de intemperii, îşi pune lepra asta de om aparatul (să-i zicem o brăţară) la mînă — şi nici că-i pasă de ce-i afară ! Plouă, ninge, viscoleşte : el nici nu... Şi uite aşa, am scăpat de toate angaralele !

Gheorghe Mînzat închise cartea şi-l amănunţi cu privirea obosită.

— Bogdane, te-am mai întrebat o dată şi mă întreb mereu : Ce fel de om eşti tu ?

— Vezi, asta e cu tine, cu voi toţi : vă întrebaţi mereu. Şi nu-i nevoie să vă întrebaţi ! Vă faceţi sînge rău degeaba ! N-o să ajungeţi la nimic cu întrebările voastre. Am fost de te-am căutat şi pe la jupînu.

— Unde ?

— Pe la birou. Am dat de o huidumă care puţea a parfum. Puţea ca un prieten al meu de pe vremuri : fecior de casă la altă fiară... Frumos bărbat patronu tău, mînca-l-ar păduchii ! L-am întîlnit acolo şi pe Ciobanu, farmacistul. Mă privea chiorîş — ştia că sînt prieten cu voi. Da ştiu că i-am ars la ficaţi ! Şi fără

a se sinchisi de băieţandrul care intrase în odaie, îi povesti cum s-a desfăşurat întîlnirea cu farmacistul : „Mă uit la mustăria dumitale, i-am zis, şi te plîng. Mîine, n-o să mai fie nevoie de farmacii ! De nici o farmacie!“ „Cum aşa ?“ s-a burzuluit Ciobanu. „Uite-aşa, cînd oi inventa aparatul de menţinere a echilibrului psihofiziologic n-o să mai existe boli !“ „Şi ce vrei dumneata să spui ? Dacă se inventează — ce să se inventeze ? o maşină, un aparat, vreo drăcie oarecare (se supăra şi-şi simţea nervii stîrniţi), atunci n-o să mai fie bolnavi ?“ „N-o să mai fie ! E de-ajuns să se inventeze ceva : un inel, o centură... o brăţară... ceva...“ „Şi atunci, m-a fulgerat cu privirea spiţerul, atunci dăm foc preparatelor noastre ? Nu mai e nevoie de medicamente, nici de doctori ?“ „Nu, inelul sau centura — nu m-am fixat nici eu asupra aplicării pe teren a proiectului ! — va menţine organismul într-un perfect echilibru...“ „Ia mai slăbeşte-mă, dom'le cu fanteziile !...“

Şi era atît de otrăvit, încît gîfîia ca un tanc. Da nu l-am lăsat ! „Dom'le Cristo... şi cum îţi mai zice, îl înghesui eu, mă uit la briliantul ăsta din degetul dumitale — briliant cît fasolea ! Ce-o să faci cu el mîine, cînd o să... mă-nţelegi ?...“ „Cînd o să ce ?“ se prefăcea el a nu fi înţeles. „Cînd o s-o mierleşti... Toţi o mierlim, nu-i aşa ?“

S-a uitat la mine cu ochi de fiară şi-a amuţit. „Ascultă, jupîne, nu trebuie să te superi ! Eşti doar om de ştiinţă ! (Îl flatam ; ştiu că toate cămilele astea fac în pantaloni de plăcere cînd le lauzi !) Şi ca om de ştiinţă îţi dai seama că viaţa nu e veşnică. Şi ce te faci atunci cu briliantul ? Cu casele ? Cu rafturile dumitale pline de c... — ce te faci atunci ? Închizi ochii, şi gata !“

Aprinse altă țigară. L-am lăsat cu gura căscată și am trecut pe la tine.

Gheorghe Mînzat nu-l scăpa din ochi. („Ce obraz, ce privire!")

— Ți-e foame, Bogdane?

Celălalt ridică din umeri, și gestul putea fi înțeles în două feluri: Ce mă întrebi? sau: Și dacă?

Gheorghe Mînzat ar fi vrut să adaoge: Știi, pînă se inventează aparatul", dar se stăpîni.

— Trebuie să îmbuci ceva, mă, te prăpădești, nu te vezi?

— Mă puștiule, se adresă el fratelui, dă o fugă pînă-n colț și cumpără niște salam, niște brînză... Poftim!

Și-i întinse o bancnotă. Băiatul luă banii și dispăru, grăbit.

— Mă, dragă Gică, oftă din adînc oaspetele, mi-e greață de tot... de toate... Să nu crezi că de foame... M-am obișnuit. Pot să rabd. Cu un pahar, două de ceai (vorba vine: apă fierbinte), c-o bucată de zahăr și cu o coajă de pîine mă satur. Nici de dormit n-am unde. Da mă descurc. Sînt atîtea grădini, vara, atîtea cinematografe cu sălile lor de așteptare, iarna... Măcar pînă la miezul nopții pot sta acolo, apoi întîrzii în gară; aștept — cică un tren, oricare tren — și dorm buștean pe o bancă lîngă alte huidume, și nu-mi mai pasă că le put picioarele; m-am obișnuit. Mai dau buzna la cîte-un prieten burlac, care mă îngăduie o noapte. Da viața... pur și simplu viața m-a plictisit, m-a scîrbit...

— Ar trebui, îi răspunse Gheorghe liniștit, ca și cînd n-ar fi înregistrat nimic din spusele lui, ar trebui să-ți cauți o îndeletnicire.

O îndeletnicire ? De ce ? Ca să adun la cifre cît e ziua de mare într-un birou prăfuit, sau te pomenești că la asta te gîndeai ? Să învăț, la vîrsta mea, o meserie — strungar în lemn, de pildă, sau forjor ? Să mă port frumușel cu salopetă, să mă însor, să mai fac și niște bestii mici care să mi se alinte („tată, vreau bomboane !"), să mă înscriu în Sindicat — și asta ar fi cu adevărat ceva „grandios" — nu ? Să lupt pentru... binele... clasei muncitoare !

Gheorghe Mînzat, păstrînd mereu aceeași atitudine, îl îndemna :

— Ia te rog, mănîncă ! și-i oferi mezelurile cu grijă rînduite de băiat pe o farfurie.

— Bea și un pahar de vin ! Așa !

După ce a înfulecat salamul și brînza, după ce a dat pe gît cîteva pahare, Bogdan, îmbujorat, mîrîi :

— Blestematul ăsta de pîntec... Mă laud că n-am nevoie de... nutreț, și cînd colo — uite că mă simt acu mai bine !

— Ar trebui, repetă pe același glas Gheorghe Mînzat, să-ți găsești o îndeletnicire ! Să ai bucata ta de pîine...

Făcu o pauză, plimbîndu-și ochii pe obrazul lui Bogdan, pe bărbuța lui nerasă, cel puțin de două săptămîni :

...Să te bărbierești la timp... ai o bărbuță... frumoasă... Ar trebui să ai unde dormi !...

— Ți-am spus eu : știu unde bați ! Ai vrea să mă alătur și eu de voi, nu ? Să lupt și eu pentru...

— Bogdane, te înșeli tu pe tine însuți. Vrei să pari mai rău, mai decăzut decît ești. Te vrei — ce te vrei ? Anarhist, nihilist, blazat, în afară de timp, în afară de clasă...

— Lasă-mă cu lecţia ! O cunosc ! Omenirea e împărţită în clase. Bine : să lupt pentru binele clasei muncitoare, şi adineauri — d-abia adineauri — ţi-am debitat şi în felul ăsta cupletul, nu ? Acu — după părerea voastră — am greşit : Clasa ! Fie şi aşa ! Pentru clasa muncitoare...

— Da, şi ce găseşti în asta de rîs ?

— De rîs ? Nu, nici măcar ! Găsesc că e inutil, i-nu-til !

— Şi de ce ?

— Fiindcă nu simt nevoia să lupt pentru nimeni şi pentru nimic !

— Dar să ai bucata ta de pîine, ţoala ta curată, patul tău...

— Mde, ce să zic ? Acu, după salamul ăsta, după vinul ăsta, ce să zic ? Mi-ar place să le am astea în fiecare zi... Dar ca să le dobîndesc trebuie să muncesc, nu ? De-a gata nu-mi vin !

— Nu ! Şi nu-ţi place să munceşti ?

— Nu !

— Mă Bogdane mă, ai picat din nori !

— Ştiu ! Nu mă dăscăli, te rog ! îţi răceşti gura de pomană. Mai dă-mi o ţigară. Mersi !

— Bogdane !

— Ce-i ?

— Nu eşti tu, mă, nu poţi fi cum vrei să te arăţi !

— Adică, nu te laşi, Gicule. Atunci... Se ridică. Atunci, trebuie să plec. Nu ştiu unde, dar trebuie să plec. Şi izbucnind deodată într-un hohot de plîns : Nu... n... n... nu înţelegi că nu mai pot ? Nu mai pot ! Se lovi cu pumnii în cap. Lasă-mă !

Îl împinse pe Gheorghe, care încerca să-l reţină.

— Lasă-mă ! ţipa printre lacrimi.

Şi, cu pasul hotărît, se îndreptă spre uşă. O deschise în grabă şi o trînti în urma lui, furios. Răcoarea nopţii îi outreioră trupul. Balul stelar începuse şi era prea multă linişte în uliţă. Unde să meargă ? Unde să mai meargă ? Îşi aprinse altă ţigară şi iar rămase în loc, sprijinit într-un zid şi navigînd cu ochii deschişi pe apele visului, ceasuri multe, grele. Apoi, se hotărî : „mă duc în parc !..."

...Zgîlţîit puternic de cineva care înjura de mama focului, Vasile Bogdan se trezi buimac. După ce colindase toată seara parcul albăstrimii, fusese nevoit, la un ceas tîrziu de noapte, să ia drumul gării. Intrase în sala de aşteptare a clasei a treia şi se aşezase pe o bancă, între un moşneag care aci moţăia, aci se trezea, întrebînd mereu de trenul personal de Galaţi, şi o femeie, umflată în cojoace, care ţinea în poale un coş cu găini hămesite. Păsările se tînguiau, moşneagul scuipa gros pe ciment, şi cineva, un soldat, cînta răguşit o romanţă de mahala.

Vasile Bogdan îşi făcu loc printre cei ce aşteptau trenul, şi cînd banca se goli răsuflă din adînc, mulţumit ca de o biruinţă, asupra cine ştie cărui duşman. Se întinse pe lemnul tare şi adormi.

— Ce-i ?

Îşi frecă ochii roşii de somn. În faţa lui, înoruntat şi agitat, un gardian cu obrajii purpurii.

— Ce-i cu ti... cu dumneata, mă ?

Vasile Bogdan îl privea desoumpănit. Nu ştia ce anume să-i spună. Cunoştea pe gardienii din gară, cu care mai avusese şi în alte dăţi neplăceri. Umflatul ăsta era însă mai dîrz, mai pornit pe harţă ca nici unul dintre paznici. Îl împungea cu o privire de gîde şi-l scutura de haină, furios.

— Ce-aştepţi, aici, dom'le ?

— Trenu ! izbuti el să articuleze, şi îşi simţi glasul slab, străin.

— Care tren ? Nu mai există nici un tren ! A plecat toate !

Şi după ce-l văzu ridicat de pe bancă :

— Mă, tu eşti un vagabond, mă ! Ia să-ţi văz actili ! Să văz ce hram porţi !

Cum Vasile rămăsese stană de piatră, gardianul hotărî :

— Hai !

Şi-l strînse de braţ.

Ieşiră pe peron şi ajunseră în faţa unei cămăruţe dinspre intrarea secundară a gării. Pe uşă, Vasile desluşi, ca prin ceaţă, inscripţia de pe tăbliţa neagră : „Comisariatul de poliţie". Gardianul îl împinse înăuntru.

Cu capul pe masa plină de hîrţoage, dormea, sforăind, un mustăcios între două vîrste, chel şi purpuriu la faţă. Sub masă, o sticlă de vin golită şi un sifon.

— S'trăiţi, dom' şef !

Mustăciosul se trezi. Privi îmbufnat spre gardian, apoi spre Vasile Bogdan.

— Ce s-a-ntîmplat ?

Şi căscă lung, cu mîna la gură.

— Individul ăsta doarme în gară !

— Ce faace ?

— Doarme, să trăiţi, în a treia. L-am mai indentificat de cîteva ori, dar mi-a dispărut din ochi. Acu l-am dibuit. N-are nici acte.

Comisarul îşi mişcă de cîteva ori chelia, gonind în felul acesta mahmureala care-l stingherea, şi rosti, apăsat :

— Aşa, va să zică !... Vagabond ! Şi către gardian : Întoarce-te la post !

După ce paznicul salută şi plecă, mustăciosul se adresă lui Vasile pe un ton şi mai răstit :

— Cine eşti, mă ? Cum te cheamă ?

Vasile tăcea. Privea spre capul burzuluit al comisarului şi-i venea să rîdă, în pofida unei triste ţi de moarte care-l copleşea.. Dar se stăpîni. Nu de teamă, nu. Dar i se părea straniu să izbucnească în rîs în faţa mustăciosului, care l-ar fi socotit, fără nici o îndoială, nebun.

— Eşti mut, mă ? Te-am întrebat : Cine eşti ? Cum te cheamă ?

— Sînt profesor... Mă cheamă Vasile Bogdan.

— Profesor ? Ce fel de profesor ?

— Profesor de filozofie.

— Zău ? Şi la ce şcoală eşti cu serviciu ?

— Sînt profesor particular.

— Cum adică ?

— Dau lecţii... acasă !

— Zău ? Şi cui ?

— Cui se întîmplă !

— Zi-mi cui, că dau cu tine de pămînt !

— Păi, acum, momentan, n-am nici o lecţie !

— Aha !... Şi din ce trăieşti ?

— Păi... mai mă... ocup şi eu !

— Cu ce ?

— Sînt şi dresor de cîini ! Şi Vasile Bogdan scoase din buzunarul prăpădit al hainei o hîrtie boţită. Poftim !

Comisarul o luă şi citi : „Societatea pentru protecţia animalelor, Bucureşti, sediul central, Şplaiul..."

— Ţine-ţi aiureala !

Îi zvîrli hîrtia în obraz.

— Şi cîţi cîini ai ?

— Acum, momentan, n-am nici unul !

— Așa ! Și-atunci, te întreb încă o dată : De unde scoți de haleală ?

— Păi... sînt și ziarist ! Poftim ! Scoase o legitimație. Sînt colaborator extern la *Vocea Craiovei.*

— Ce-i aia ? N-am auzit !

— E un ziar foarte bun ! Mai scriu și la *Gazeta chelnerilor.*

Comisarul rămase pe gînduri. Ce dracu să facă el cu arătarea asta ? Îi fixă preț de-un minut bărbuța prăfuită, și, zărind o cărțulie în buzunarul lui Vasile, întrebă, de astă dată cu o voce mai moale :

— Aia ce-i ?

— O carte !

— O carte ! Văz și eu că-i o carte, că nu-s chior ! Ia dă-o-ncoace !

O luă, o întoarse pe dos, o cîntări în mînă și apoi silabisi numele autorului și titlul de pe copertă : Max Stirner, *Unicul și proprietatea lui.* Îl țintui cu privirea.

— Mă, nu care cumva ești... *fracmazon ?*

Vasile zîmbi, superior.

— Nu te rînji, că te bag la beci ! Auzi ?

— Nu, nu sînt... *fracmazon !* Sînt, dacă vreți, libertar ! Dar numai ca ideologie. Sînt libertar... teoretic.

— Așa ? Liberal ? Păi de ce nu spui ?

Și se înveseli subit. Pe obrazu-i lat apăru o roșeață mai vie.

— Și nașu-meu — poate-l știi : Sile Pleașcă, Depozit de vinuri *en gros* în Obor — vechi liberal ! Acu, însă, e pe șest. Toată lumea — mă-nțelegi ? — cu domnul general Antonescu. Făcu, viclean, cu ochiul. Mă-nțelegi ? Apoi, oficial : Dom'le, cum îți zice, Bogdan, întinde-o ! Și să nu te mai prind dormind în gară !

Vasile Bogdan ieși împleticindu-se. Noaptea era pe sfîrșite. Pe întinsul cerului mai stăruia o stea. Mirosea a

benzină şi a praf şi a răcoare. Ce să facă ? Unde să se ducă ? O luă pe Calea Griviţei, încet, strîngîndu-şi haina pe trup. O tuse seacă îl sîcîia de la o vreme şi-i dădea febră.

Întîlnea cîte-o femeie sulemenită, care îl îmbia :

— Nu vii cu mine, frumuşelule ?

A ajuns în dreptul ceainăriei. Se luminase de-a binelea. În faţa localului desluşi chipul ţiganului care voia cu tot dinadinsul să-i vîndă o pijama. Păcat că n-a avut bani ! I-ar fi prins bine acum.

Rămase, descumpănit, în loc. Să intre şi să-i ceară lui Şloim o porţie de ceai pe datorie ? Nu, nu cutează. Mai are o datorie la chelner şi se teme să nu fie repezit de lungan.

După ce dădu tîrcoale ceainăriei, istovit de drum, se îndreptă spre biserica din apropiere. Are să intre să se odihnească puţin, acolo, pe o bancă.

— Încotro, fiule ?

Întrebarea o rosti cu glasul lui răguşit părintele Toma Iordan, legionarul, cum i se zicea în cartier. Vasile Bogdan zîmbi.

— Nicăieri, mă plimb !

Popa îl examină în tăcere. Îl cunoştea. Ce faţă galbenă şi ce ochi rătăciţi are omul ăsta — şi ce haină ponosită. A dormit, firește, îmbrăcat — cine ştie unde.

— Dom'le Bogdan, s-ar părea că eşti bolnav.

Celălalt mişcă din cap a tăgadă.

— Da de unde ?! Sînt puţin obosit. Şi mi se pare c-am răcit. Apoi, cu o sforţare : Trece ! Nici o grijă !

Părintele Toma Iordan, înalt şi tuciuriu, îl bătu pe umăr, ocrotitor.

— Ehe, fiule, ce rol ai mai avea dumneata în mişcare ! Numai să vrei ! Comandant legionar te fac ! Îşi

adînci flacăra privirii smolite în ochii lui Bogdan. Vrei ?

— Vreau să dorm, părinte, asta vreau !

— Să dormi ? Bine, vino cu mine !

Ocoliră cîteva străzi strîmte din cartier şi se pomeniră în faţa casei arătoase a familiei înstărite a Alexandreştilor.

— Uite, aici stă un băiat de-al nostru, un suflet credincios.

Apăsă lung pe butonul soneriei de la poartă. Un flăcău cu părul în neorînduială se ivi în spatele grilajului şi se închină adînc, zîmbind prosteşte preotului.

— Săru' dreapta, părinte ! Poftiţi ! Boierii doarme ! Da-i puteţi aştepta.

— Mă Căpriţă, îl luă repede popa, Şoricel e acasă ?

— Domnişoru e gata să plece la şcoală !

— Bine ! Deschide ! Am cu el o vorbă !

Cînd se aflară în faţa băiatului, popa se depărtă puţin de Vasile Bogdan şi şopti ceva la urechea Şoricelului. Acesta părea nehotărît. Atunci, popa se încruntă, îi mai spuse ceva, tot în şoaptă, şi băiatul înclină capul afirmativ.

— Uite, dom'le Bogdan, are să te conducă dumnealui... Ia să mi te recomanzi, Şoricel.

Băiatul întinse mîna oaspetelui.

— Alexandrescu ! rosti el apăsat, ca şi cînd ar fi pronunţat un nume vestit.

— Bogdan !

— Băiatul ăsta e de mare viitor ! se simţi popa obligat să-l laude. Ei, camarade, pe cînd avansarea ? Şoricel îşi schimonosi faţa într-un fel de surîs stînjenit. Nu te sfii, dragă, ai tot dreptul s-ajungi departe. Hai, du-l să se culce ! Eu am întîrziat slujba.

Dădu mîna — întîi lui Bogdan, apoi lui Şoricel — şi plecă grăbit cu pas de lup spre ieşire.

— Poftiţi, îl invită băiatul, p-aici !

Trecură printr-un coridor îmbîcsit de naftalină şi urcară pe o scară. Nu era chiar podul, ci o odăiţă care da spre pod.

— Uitaţi, aici puteţi dormi ! Şi cu mîna îi arătă un pat de scînduri, dat spre perete. E curat, să n-aveţi grijă ! Aici doarme Căpriţă, şi băiatul îşi curăţă cuiul cu gaz.

Într-adevăr, patul mirosea a petrol şi a sudoare.

— Pe Căpriţă o să-l culcăm în magazie. Căpriţă e şi el în mişcare şi execută ordinele. Bună ziua !

— Mulţumesc, domnule...

— Alexandrescu ! răsună iar numele, cu someţie pronunţat de Şoricel.

(Parcă ar fi spus „Napoleon", gîndi Vasile Bogdan, şi încercă să surîdă.)

— ...domnule Alexandrescu... Vă mulţumesc.

Rămas singur, n-a mai simţit îndemnul să se dezbrace şi s-a trîntit, aşa cum se afla, în patul pătruns de gaz şi de sudoare. Îşi trase pătura — o zdreanţă — peste cap şi închise ochii.

În pofida oboselii, nu izbuti s-adoarmă. Prin unghere se fugăreau şoareci — poate şi şobolani. Zgomotul iscat aducea cu o succesiune de gemete. Li-e foame, desigur. Şoareci înfometaţi. Şi lui îi e foame. Şi pe întreg întinsul planetei se plimbă, nepăsătoare, foamea. Leoaica se tînguie în imensitatea pustiului : e hămesită şi i-a secat pieptul şi n-are ce le da puilor. Şi lupii, cu ochii aprinşi, rătăcesc în marea noapte a iernii, bătută de crivăţ după o vietate, s-o sfîşie, s-o înghită. Foamea ! Prin marile oraşe se înghesuie în faţa cantinelor mii, zeci de mii, sute de mii de fraţi de-ai noştri

în adăstarea ceaunului cu zeamă. Şi prin atîtea ţări se sting copii şi femei şi bărbaţi în toată firea — se sting de foame. Şi de ce ? De ce se întreucid fiarele din pădure, peştii în ape, zburătoarele în văzduh ? Cine a alcătuit ordinea asta stupidă, oribilă, îngrozitoare ? Întreaga planetă, poate toate planetele sînt nesfîrşite cîmpuri de luptă — şi cimitire. Ce porcărie, ce mizerie !

Spre seară, de-abia izbuti s-adoarmă. Un somn greu, adînc, mineral. Se trezi a doua zi. Lumina răzbătea prin odăiţă şi înfăşura totul într-o culoare aurie, plăcută.

Vasile Bogdan sări din pat şi rămase nemişcat în mijlocul încăperii. Lîngă perete era o poliţă, unul din acele obiecte de bucătărie cărora timpul îndelungat le-a dat altă faţă, şi pe ea nişte cărţulii. „Sînt, firește, ale flăcăului ăluia cam nătîng !" îşi zise, şi luă o broşură : *Amorul în Franţa sau cum se cuceresc femeile.* Luă alta : *Cartea şefului de cuib.* Citi la repezeală încă un titlu : *Educaţia sexelor.*

Cînd să iasă din curte, se întîlni cu Şoricel.

— Da ştiu că ai dormit, şefule ! De ieri dimineaţă dormi... Pe cinste !

Vasile Bogdan mişcă din cap stingherit. „Ce sigur e de el prostănacul ăsta !" Dar îşi curmă repede reflecţia ; toate astea n-au nici o importanţă.

— Ai halit ceva ? Uitai să-i spui lui Căpriţă... Şi întorcîndu-se spre casă : Căpriţă ! Căpriţă ! Nu-i. S-a dus la biserică. Aşa cum îl vezi, e foarte credincios, băga-l-aş... măcar că e şi el în legiune ! N-ai încotro, dom'le, trebuie să-ţi iei cafeaua undeva în oraş. Salve !

Vasile Bogdan porni cu pasul lui tărăgănat, ca de obicei, prin străzile cartierului. Din cînd în cînd, tuşea ; o tuse uscată. „Unde să mă duc, se întreba, n-am mîn-

cat de alaltăieri, şi, cu toate că am dormit, mă încearcă oboseala. Oboseala foamei, desigur."

Se opri în faţa bisericii. Un bătrîn cu un ochi bandajat vindea lumînările şi iconiţe.

— Moşule, fii bun şi spune-mi dacă părintele Toma e aici.

Bătrînul dădu din cap, fără a rosti un cuvînt. Gestul putea fi tălmăcit în toate felurile.

— E aici ? vru să ştie Bogdan.

— E aici, mormăi el, nu ţi-am spus ?

Toma Iordan îl primi în cancelarie, îi oferi un ceai cu o bucată mare de pîine, şi în timp ce Vasile Bogdan mînca, ochiul de gîde al popii îl privea atent.

Cînd termină ceaiul, Vasile îşi vîrî în buzunar o coajă de pîine care-i mai rămăsese. Popa se repezi la un dulap, scoase de acolo o pîine întreagă, cam uscată, o înveli într-un ziar şi i-o dădu.

— Poftim ! Nu te sfii ! Apoi, pe neaşteptate : N-ai vrea, domnule Bogdan, să intri în mişcare ? Cu inteligenţa dumitale, cu talentul dumitale... Român eşti, creştin ortodox... ce mai vrei ? Ce mai aştepţi ? Locul dumitale e la noi !

*

...S-au scurs de atunci cîteva zile şi cîteva nopţi şi mai cernite, şi mai luminoase. De cîte ori se culca flămînd, Vasile Bogdan simţea anotimpul vrăjmaş şi odăiţa cutreierată de şoareci ca un fel de anticameră a morţii. De cîte ori se ospăta la părintele Toma Iordan, care nu dispreţuia nici el vinaţurile şi-l silea şi pe Vasile să se ameţească, de atîtea ori timpul — în plină viforniţă — i se părea un dar al cerului, iar odăiţa igrasioasă şi îmbibată de gaz şi de sudoare — un palat.

Fusese de cîteva ori la şedinţe de cuib, îi auzise pe mai-marii Legiunii rostind cuvinte tari şi se gîndi că toţi viţeii ăştia sînt convinşi — sau vor să pară — că prin ei glăsuieşte însuşi Dumnezeu.

Într-o seară, stînd la masă, de astă dată la părinţii lui Şoricel, cineva întoarse butonul aparatului de radio, şi o voce — bubuit de tunet — izbucni, vijelie, în cameră.

— Hitler ! Vorbeşte Hitler ! şopti covîrşit de fericire bătrînul Alexandrescu.

Vasile Bogdan se înfruptase ca nicicînd din multele „feluri" şi băuse trei soiuri de vin. Se simţea bine. Tusea nu-l mai sîcîia. În odaie era cald, şi o moleşeală plăcută îl cuprinse ca niciodată. Şi Hitler vestea lumii „noua" lui „ordine"...

Plecă pe două cărări, dar fericit, spre patul îmbîcsit de gaz şi de sudoare. În vis îi apăru un general foarte decorat, care i se închină adînc, şi, cu mîna la chipiu, îl înştiinţă că Hitler l-a uns şef al statului român. Atunci îşi va putea cumpăra o pijama. Să vină grănicerii, porunci el în nemţeşte, şi i se păru că de cînd lumea grăieşte în această limbă ; să vină şi să i-l aducă îndată, mort-copt, pe ţiganul cu pijamaua lui Franz Joseph. Bine, dar ce face cu taică-su, care i se plînge că n-a împlinit boierescul şi se teme de jandarm şi de perceptor ? Şi el izbucneşte într-un rîs de se cutremură reşedinţa şefului de stat — reşedinţa lui. Cum adică, taică-su e atît de slab cu duhul că nu pricepe nici măcar atît : că el, Vasile Bogdan, e astăzi regele ţării ? Că nimeni nu mişcă în faţa lui ? Că face un semn cu degetul, şi norodul îngenunche la picioarele sale ? Ăsta-i Gică, Gheorghe Mînzat ! Şi ce pofteşte, mă rog ? Ia te uită ! Îi aduce o bucată de salam şi o pîine lungă-lungă, de nu se mai sfîrşeşte, şi în stare să potolească

orice foame... foamea lumii !... Atunci, ce mai caută în gară între țărani și negustorese băloase ? De ce nu-și cumpără un palton mai acătării ? Sau chiar o blană ? Nu, nu vrea o porție de ceai ; nici jupîn David nu-l știe ? Să sune trîmbițele ! Va rosti un discurs. Toate lampadarele să ardă, nici un vaiet, nici un geamăt. Poftiți, e loc și pentru dumneavoastră, generalii mei, căpitanii mei !

Îl încercă iar tusea și se trezi asudat și cu gura infectată de un iz greu, parcă i-ar fi umplut-o cineva cu bălegar. Și-acum, ce fac acum ? Jos, în subsol, e o adunare legionară, și părintele Toma Iordan l-a rugat să vină și el neapărat. Adică : i-a poruncit. Ochii de drac ai omului în sutană l-au străpuns, și el a consimțit.

— Vino mai aproape, camarade Bogdan ! răsună vocea popii. Camarazi, iată-l, a venit !

Mai bine de două ceasuri, a ascultat cuvîntarea unui găligan cu gîtul lung, înfășurat într-un fel de basma verde. Nu prea pricepea ce voia el cu „Arhanghelii", „trăirile" și „moaștele sfinte", nici cu „marele festin din slăvile cerești", dar simți că-l chinuie iar tusea.

Părintele Toma Iordan nu-l scăpa din ochi, și cînd Vasile și-a scos batista și a scuipat în ea, cineva îi puse mîna pe umeri.

— Camarade, hai afară, la aer !

Popa îi șopti la ureche :

— Nu-i nimic. Ai înroșit puțin batista. Trebuie să te cauți ! Vii cu mine la Colțea. Am acolo un prieten radiolog. Să-ți vadă plămînii ! Mîine, la opt ! La opt dimineața !

Vasile consimți. Fie și așa ! Și, despărțindu-se de preot, se duse ață spre cîrciumă. Era mai galben ca niciodată și cu ochii vîrîți în fundul orbitelor.

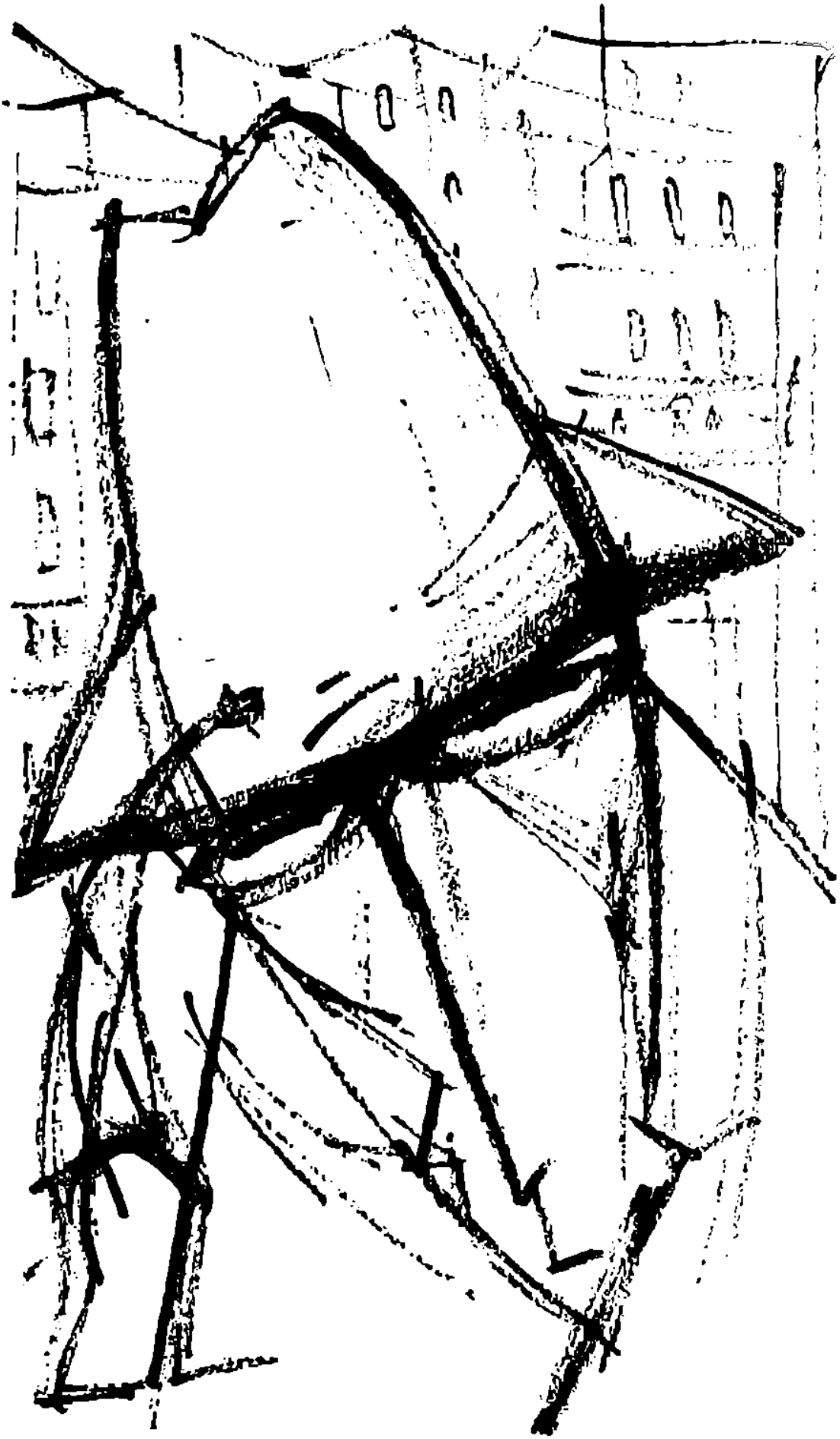

În sala muiată parcă toată în fum, deslușii aceleași chipuri : zileri, negustori ambulanți, măcelari, băcani, perceptori și cîte-o față bisericească. La tejghea, în picioare, șoșotind cu nea Mandache, patronul, era farmacistul. (Îi plăcea să se abată la o țuică și își măgulea persoana, considerîndu-se, din pricina asta, foarte „popular".)

Ar fi vrut să bea ceva tare, să retrăiască orgia din casa Alexandrescului. Își pipăi buzunarul. Un biet bănuț căpătat de la un prieten de ocazie, întîlnit în stradă. Rămase lîngă ușă, cu privirea incertă fixată pe o cadră din perete : „Tăierea capului lui Mihai Viteazu", citi el, și nu izbuti să-i prindă sensul.

A scuipat sînge... Sus, lîngă pod, e un pat de scînduri cu miros greu, apăsător, chinuitor, de gaz și de sudoare... Ce a făcut el toată viața ? A fugit de acasă, a rătăcit prin cîteva ateliere, a încercat de toate. Dar n-a găsit nicăieri un sprijin, o muncă pe măsura lui. Nimeni nu i-a surîs. Poate că trebuia să fi rămas lîngă ai lui, să fi devenit învățător, să-l fi respectat babele și copiii. Scuipă îngrețoșat. Ce poezie stearpă !

A doua zi, cînd părintele Toma Iordan, după ce se sfătuise îndelung cu medicul radiolog, i-a spus că va trebui să-l interneze în spital, el a ridicat din umeri : „Fie !"

— Să nu crezi că te băgăm între toți oficoșii — nu ! De dumneata avem nevoie. Vei fi într-un pavilion special. Și... ai să te faci bine !

Ultimele cuvinte le rostise cam șovăielnic, și, absent cum se dorea, Vasile Bogdan le prindea totuși înțelesul. „Și... ai să te faci bine" !... „Te înțeleg, popo, își zise, Se vindecă ele cavernele, nu încape nici o îndoială. Mișcarea legionară are nevoie de mine !"

— Atunci, pe mîine ! Pregătește-ți un cufăraș.

— Da, da ! Un cufăraş. La revedere !

Iarăşi în uliţă. Ce nerod şi popa ăsta cu privirea de gîde ! „Un cufăraş"... De unde dracu ? Şi dacă l-ar avea ?... Caverne... Şi atîtea chipuri de stăpîni încruntaţi... atîta nedreptate...

„Ah, ce măgărie să te prosteşti în halul ăsta ! îşi spune, şi îşi scutură capul ca de o povară. Va să zică... nimic de făcut... Caverne..." Şi patul din pod, cu mirosul lui spăimîntător de gaz şi de sudoare. Şi cafeneaua unde aştepţi cu ceasurile ivirea unui prieten. Masa la două zile. Vremuieşte afară. Ca mîine — zăpezi şi vifore. Şi el în haină subţire... Caverne... Şi de nicăieri o rază de lumină... Tusea îl supără... calcă greu, din ce în ce mai greu, şi umerii i se încovoaie spre pămînt.

— Am venit, părinte... Tuşi în batistă şi, cu ochii înlăcrimaţi, adăogă : Da... fără cufăraş !

Popa Iordan îl fixă cîteva clipe, tăcut, ca şi cînd ar fi luat o hotărîre :

— Bine, spuse, nu face nimic... nici n-ai nevoie de cufăraş. Hai la spital !

*

...Ieşi din spital într-o dimineaţă mohorîtă. Îşi strînse pardesiul prea lung pe trupu-i slăbit şi porni grăbit spre ceainărie. Acolo, îşi spunea, va întîlni pe cineva, pe oricine, şi-i va cere un gologan, doi şi un adăpost. De ce să-i fie ruşine ? Ce rost au izmenelile astea de mironosiţă ? El, Vasile Bogdan, cu plămînii ciuruiţi (i se spunea în salonul tebeciştilor „nebunul cu caverne") n-are — nu mai vrea şi nu mai poate să aibă — nici un fel de reţinere : le va spune răspicat ce-l doare, le va isca mila, pur şi simplu mila. Nu mai poate dormi în gară, şi nici pe la popa nu se mai duce. Părintele Iordan Toma s-a

dat la fund, iar la Alexandrescu Şoricel îi e lehamite. Poate că nici ei nu-l prea au la inimă.

Mergea grăbit şi, fără să vrea, i se înfăţişa, după atîţia ani de rătăcire prin străini, casa lor de la marginea satului, la gura pădurii, unde, copil în zdrenţe, îşi ameţea foamea cu te-miri-ce. De pe atunci îl încerca din cînd în cînd tusea, şi degeaba îl ciocănea doctorul, degeaba îi spunea maică-si şi lui taică-su ce fel de medicamente să-i cumpere şi ce să-i dea să mănînce : ei n-aveau nici de unele şi li se prăpădea sub ochii lor, adesea umezi, copilul. Dintr-o dată, imaginea satului se pierdu cu totul şi, pe cînd cotea colţul străzii, se văzu în casa Alexandreştilor, ascultînd la radio răcnetul lui Hitler.

Vasile Bogdan mişcă din cap furios. El nu vrea să facă parte din nici o mişcare, nu vrea să „lupte" pentru nici o idee, pentru nimeni, pentru nimic. Vrea să aibă unde dormi şi — pînă o inventa alimentul acela sintetic — să aibă ce mînca. Atît. Dar — şi rînjetul îi reapăru pe buza lividă — pentru asta, i-a spus Gheorghe Mînzat, trebuie să muncească, să oboseaşcă în vreun birou peste hîrţoage, să dea poate lecţii copiilor de şcoală primară (nu s-ar încumeta să se încurce cu cei din liceu), să facă orice altă muncă numai să facă ceva. Nu, nu merge. De cîte ori a vrut să se aciuieze undeva, la un atelier, la o prăvălie, la un birou, a întîmpinat numai ură, numai nedreptate.

— Domnu ! Hei, domnu !

Un obraz gras, nişte mustăţi stufoase, nefireşti, şi un licăr de beţie în ochi. „Cine-o mai fi şi balena asta ?" se întrebă Vasile Bogdan răspunzînd, sfios, la salutul insului care îi strîngea mîna.

— Pe unde-ai mai fost, pe unde-ai mai umblat ?

Vasile Bogdan îl privea nedumerit. E o figură cunoscută, fără nici o îndoială, dar de unde ? Ochii ăştia înveseliţi de alcool, faţa asta cărnoasă, viu colorată, vocea asta de bas ieşit la pensie... Cînd a mai întîlnit el matahala asta ?

Celălalt îşi dădu seama de stinghereala lui şi-l ajută :

— Nu mă recunoşti, că sînt în civil !

Şi rîse, un rîs gras care făcea să-i tremure întregul trup mătăhălos. Nu-l recunoaşte pentru că e „în civil" ? A, da, ăsta-i comisarul gării, la care a fost adus cînd l-a găsit gardianul dormind în sala de aşteptare. Încearcă să-i zîmbească.

— Vă recunosc, am onoarea, şopti el, cum de nu ?

Comisarul îl luă de braţ.

— Hai să te fac o ţuică, liberalule ! (Ultimul cuvînt îl rostise foarte încet, privind atent în juru-i.) Ce, crezi că te-am uitat ? Mie, frăţie, liberalii mi-e dragi, că naşu-meu... pricepi ? Da acu ne ferim, că... vorba aia... toată naţia cu domnul general !

Intrară în cel mai apropiat restaurant.

În timp ce Vasile Bogdan sorbea cu mişcări potolite din păhărelul de ţuică, tuşind sfios în batistă, comisarul răsturna pe gît un ţoi după altul, fixîndu-şi mereu invitatul.

— Mă gulie, încă de-atunci te-am simpatizat, ştii, cînd mi te-a adus gealatul din sala de aşteptare, unde dormeai *clandestin*, îl încredinţă el, şi ochii îi jucau sub fruntea asudată, gata să-i iasă din orbite. Cînd am auzit că eşti şi liberal... ştii... naşi-meu... Se opri. Ia spune, dom'le, nu cumva ţi-o fi foame ? Nu te jena ! Băiete, ia fă-te-ncoa cu zece mici şi două fripturi ! La iuţeală !

Vasile Bogdan mesteca înfrigurat dumicatul şi din cînd în cînd îşi scotea batista şi tuşea într-însa, stingherit de uitătura stăruitoare a comisarului, care voia

să-şi dea cît mai repede seama de starea în care se află „liberalul". Îşi plimba ochii pe fruntea asudată a omului, pe gîtlejul slab, apoi pe preasubţirele său pardesiu („Asta-i haină de dar, se cunoaşte de la o poştă că-i a altuia !") şi înţelese că „profesorul", „ziaristul", „dresorul de cîini" o duce greu.

— Şi-acu, îl întrebă el, cum merge ?

Vasile Bogdan ridică din umeri, din ce în ce mai stingherit.

Ce să-i spună ? Ce-ar putea să-i spună depozitului ăstuia de grăsime, care rînjeşte, debordînd de fericire ?

— Mde, făcu el, merge !

Un hohot de rîs izbucni din gîtlejul comisarului.

— „Merge", ă ? Să se facă aşa ăl care minte ? Cu mine, gulie, e greu s-o încurci ! Sînt trecut şi prin ciur, şi prin dîrmon. Ce-i aia „merge" ? Ai luat servici ? N-ai luat ! Nu-ţi răci gura de pomană : n-ai luat ! Nu te-am mai văzut prin gară, pentru că m-a avansat : am o circumscripţie — aici la doi paşi, d-aia mă şi cunoaşte p-aici toţi ! Da sînt sigur că tot prin gară-ţi faci veacul, nu ?

Vasile Bogdan surîse îngăduitor.

— Da de unde ? ! Am fost bolnav... azi... chiar azi am ieşit din spital !

Comisarul deschise ochii mari, ca la o veste neaşteptată.

— Zău ? Şi acu... ce-ai de gînd să faci ?

Poftim, toată lumea cu aceeaşi întrebare : ce are de gînd să facă ? Acasă, în sat, pe cînd administratorul boierului îl punea să păzească vacile sau să-i frece dușumeaua, avea şi el obiceiul să-l întrebe : Ce-ai să te faci, mă pui de năpîrcă, mai tîrziu, cînd ai să-ţi mai ştergi caşul de la gură, cînd ai să creşti, adică ? Nu-i

răspundea nimic. De frică. I-ar fi spus că ar vrea s-ajungă moşier, asemenea stăpînului lor, boierului.

Cînd fugea la oraş, rămînea adesea îngîndurat după vreun film de aventuri. Marinar, asta i s-ar fi potrivit să fie. Bereta pe-o sprînceană, o şuviţă — d-a dracului ce e — să-i decoreze tîmpla, şi în gură o lulea — fără lulea nu merge — şi să cutreiere mările şi oceanele. Ce femei sînt dincolo de ecuator ? Sau prin porturile mai apropiate, nemţeşti, englezeşti, franţuzeşti ? În fiecare port îl aştepta — firește, pe *el* îl aştepta — aventura, marea aventură. Treceau zilele ca şi nopţile, şi nopţile aidoma săptămînilor şi lunilor, şi Vasile Bogdan îşi schimba proiectul. Va fi un gînditor excepţional. Va scrie un tratat cu privire la unificarea sistemelor filozofice şi va lua premiul Nobel, va fi citat în toate manualele şcolare şi se va pomeni de el în facultăţi, în universităţii. („L-ai citit pe Bogdan ?")

După aceea s-a legat de alt proiect, şi încă de unul... Şi-acum, matahala asta care se interesează ce are de gînd să facă ?

— Ei, ce-i cu 'mneata, dom'le, ai amuţit ?

Vasile Bogdan răspunse cu moliciuni în glas :

— Păi... ştiu şi eu ?! O să caut ceva !

Comisarul rîse din nou, şi din nou îi tremurau cărnurile în accesul lui repetat de veselie.

— L-auzi ? O să caute ceva ! Mă gulie, degeaba cauţi, acu e greu să găseşti ceva pe potriveala ta... adică a dumitale ! Cu stăpînirea nu eşti, cu toate că liberalii... hm... cum zice naşu... în fine... într-un servici e greu să intri, e foarte greu !

Făcu o pauză, mai dădu pe gît un păhărel de ţuică, şi cu o voce de om care a chibzuit ceva şi a hotărît :

— Te iau la mine, la circumscripţie ! Nu pe stat, că n-am cum ! Te dau în primire unui subcomisar, ca

să-i împarți citațiile... așa... neoficial... O să te alegi în fiecare zi cu un gologan de haleală. Ai să dormi în localul secției, da tot așa, pe neve, c-altfel nu pot. Iar dacă se ivește v-un control, n-o să-l facă într-un fund de cămară, unde-ți întocmești culcușul !

Îl bătu pe umăr, și Vasile Bogdan se simți zguduit de-a binelea.

— E bine ?

— E bine, vă mulțumesc !

— Atunci, într-un ceas bun !

A doua zi, comisarul îl prezentă unui bondoc cu ochii de broască.

— Uite, Dinule, ăsta-i... adică 'mnealui e... știi tu... ți-am vorbit...

— Știu, dom' șef ! E-n regulă !

Vasile Bogdan îl privi pe furiș pe subcomisarul pe care avea să-l servească. Prea colorat la față, prea rece căutătura ; trebuie să fie întocmai ca șeful : un mîncău și un bețiv...

— O să ne înțelegem bine ! îi spuse subcomisarul. Treaba-i ușoară. Împarți citații... Mai primești cîte-un „cadou" — omu se simte, ce vrei ?! Obiceiul pămîntului ! Mai ales cu gujbeidării, cu prăvăliașii *mei* ai să tențelegi de minune. Eu le ard cîte-o contravenție numai așa... de plan... Și-apoi vii dumneata și... toate se aranjează ! În cîteva zile, prinzi meseria !

Într-adevăr, după o săptămînă, Vasile Bogdan simțea în buzunar că are de cheltuială ; putea să-și îngăduie și un pahar de vin și un pachet de tutun clasa-ntîi...

*

...Cineva îi făcu semn cu mîna să se așeze.

— De altfel, spuse omul, sînt grăbit și-ți las masa !

Vasile Bogdan înțelegea. De cîteva ori încercase, intrînd în sala mică a ceainăriei, să stea de vorbă cu prieteni — care muncitor, care slujbaș, care profesor.

I se răspundea scurt, și el își dădea seama că e zadarnic să stăruie. Unul dintre cunoscuții săi a fost și mai aspru. L-a măsurat din creștet pînă'n tălpi și l-a repezit :

— Să mă lași în pace, Bogdane, m-auzi ? N-am nimic cu tine, n-ai nimic cu mine ! E limpede ?

— Mă frate-miu, a încercat el — și tocmai cu acela care era atît de pornit pe el ! Vreau să-ți spun că...

— N-ai ce să-mi spui, n-am ce să-ți spun ! Nu mă scoate din pepeni !

Atunci n-a mai scos o vorbă și a plecat, cu aerul omului plictisit. Nu simțea nici un fel de părere de rău că e îndepărtat în felul acesta de „băieții" care pînă mai an îl îngăduiau la masa lor. Nu ținea cu tot dinadinsul să le fie mai departe prieten. Nici pe la Gheorghe Mînzat n-a mai dat.

De cînd cu „slujba" la secție, n-are nici un motiv să-l caute acasă — de obicei la ceasul cînd știe că prînzește. Și-apoi, nu mai vrea să-i audă „predicile". Băiat bun, inimos Gheorghe Mînzat, dar prea-i sîcîitor !

— Mă Vasile mă, trebuie să faci și tu ceva... să muncești... să ai banul tău, să te mai aduni de pe stradă...

Sau :

— Ce fel de dihanie ești tu, Vasile ? Ce gîndești ? Cum te simți tu așa, fără nici un rost, în lumea asta atît de prost croită ?

Și el, ce să-i mai răspundă ? Să-i spună că azi are gologanul lui și că se simte bine în lumea asta — așa cum e ? Că nu vrea nimic, absolut nimic ?

Aproape că-i vine şi acum să plece din ceainărie. Pînă şi cel mai îngăduitor prieten l-a făcut atent că e grăbit şi-i „lasă masa" — auzi vorbă ?

— Poate că te stingheresc ? a şoptit el, vădit atins de atitudinea prietenilor care se depărtaseră de el cu toţii, parcă ar fi fost ciumat.

— De loc, de ce să mă stinghereşti ? Adevărul e că sînt foarte grăbit. Acum, ca să-ţi mărturisesc sincer, Bogdane, nici *mie* nu-mi place că te cam scalzi în toate apele...

Hait ! Şi ăsta ! Ce-au cu el, ce vor de la el ? Ar avea poftă să-i trîntească una, aşa de la obraz, ca să-i lecuiască de boala asta a „moralizării" altora. Nu cutează, însă, şi nici nu-şi dă seama din ce pricină se simte vinovat în faţa omului ăstuia îngăduitor, în faţa tuturor prietenilor şi chiar faţă de — cum s-ar exprima ei — propria-i conştiinţă.

— Un om ca tine, Bogdane, să rămîie atît de nepăsător... să nu vrea — ăsta-i adevărul : să nu vrea să vadă unde e locul lui şi să se ameţească, prosteşte, cu fantezii... s-o facă pe anarhistul sau pe omul nelegat de nimeni şi de nimic !

— Păi chiar că nu mă simt legat de nimeni şi de nimic ! Poate că ai vrea şi dumneata să mint ? Mi-ar fi lesne să îndrug şi eu fraze d-alea luate de-a gata din broşuri...

Tuşi în batistă, îşi şterse sudoarea de pe frunte şi tăcu.

— Nu te simţi legat de nimeni şi de nimic ? Tu, fecior de ţăran sărac care a cunoscut biciul şi ocara stăpînului ? Care a flămînzit şi căruia i-a intrat oftica în trup ? Şi mă întrebi dacă eu aş vrea să te aud minţind ? Că ţi-ar fi uşor să îndrugi la vorbe goale ? Păi bine, mă Bogdane, asta înţelegi tu din frămîntarea noastră ? Noi

vrem să te auzim mînuind fraze... asta ai înţeles tu că vrem ? Mă, noi vrem să te vedem acţionînd !... Nu-mi închipui că socoţi că lumea de azi e bine rînduită. Că-ţi închipui că aşa trebuie să rămîie !

— Eu...

Omul îl privi de astă dată drept în ochi şi se întunecă.

— Nu mai am nevoie de nici o explicaţie. Vrei să spui iar că nu te interesează nimic — nu-i aşa ?

Vasile Bogdan înclină capul a încuviinţare.

— Atunci...

Omul se ridică şi, fără a-i întinde mîna, fără a mai rosti un cuvînt, părăsi ceainăria.

Rămas singur, Vasile Bogdan zîmbi acru, îşi aprinse o ţigară, din care trase cîteva fumuri şi o zvîrli pe podea.

„Mde, e greu să-i scoţi din ale lor ! Şi ce convinşi, cît de hotărîţi sînt să schimbe lumea, s-o facă «dreaptă». Şi de ce s-o schimbe ? De ce s-o facă «dreaptă» ? Ca să aibă fiecare cu ce-şi umple pîntecele ? Asta-i tot ! Dacă inventez o pilulă, un fleac de pilulă care te satură şi nu mai ai nevoie de pîine, de carne, de cîte şi mai cîte ? Şi dacă, pe deasupra, mai vii şi cu un aparat termic şi te dispensezi de ţoale ?" Şi după aceea : de ce ţin ăştia cu tot dinadinsul să-l schimbe ? Dacă el nu simte nevoia să fie decît cum e ? Ce dracu vor cu el ? Se simţi dintr-o dată pornit pe toţi „băieţii" care îl disprețuiesc, care se feresc de el ca de un lepros, care — fără nici o îndoială — îl văd iremediabil „pierdut"...

— Şloim, o porţie de ceai şi adu-mi de vizavi nişte salam şi un pachet d-a-ntîia ! Repede !

Bău, pe îndelete, cu sorbituri domoale, apa fierbinte, mestecă încet salamul, şi cînd sfîrşi îşi aprinse altă ţigară. De astă dată fumă cu îndîrjire, pînă îşi fripse buza.

Privi în săliță, și îl zări pe Naftule, un pierdevară trecut la catolicism și ajuns „propagandist" religios. Spunea ceva la urechea chelnerului. Desluși nemulțumirea „misionarului" și-l auzi murmurînd :

— Mă duci cu zăhărelul de azi pe mîine, și are să-ți pară rău ! Ai să intri de-a dreptul în iad, păcătosule !

N-așteptă răspunsul chelnerului și se îndreptă spre ușă. În dreptul lui Vasile Bogdan se opri o clipă și, fără a-l saluta, i se adresă, ca și cînd ar fi continuat cu el o dispută :

— Auzi ? să mă ție așa... să mă fiarbă... să-și bată joc de mine...

— Da ce s-a-ntîmplat ? întrebă fără prea mare curiozitate Bogdan.

— Ce să se întîmple ? După ce mi-am scuipat plămînii și i-am arătat că trebuie să se boteze... după ce m-a făcut să-l trec pe lista sfîntului părinte de la catedrală... mă amînă iar !

Chelnerul se apropiase și el de masa lui Bogdan și spuse cu aerul omului pocăit :

— Nu e vina mea că-l amîn ! Am și eu ale mele.

— Ai pe dracu ! O să intri în iad, asta-i lege ! Îți bați joc de mine, crezi ? Nu, îți bați joc de tine !

Vasile Bogdan se uită la Naftule subit înveselit și zîmbind.

— Și de ce ții tu neapărat să-l botezi ?

— Țiu ? Cum adică ? Păi el mi-a declarat că vrea să treacă la dreapta credință creștină... catolică... ol și cu nenorocitu ăla de covrigar...

— Bine, dar tu ai stăruit !

— Da, am vrut să-l salvez ! Și pe toți aș vrea să-i salvez ! Nu avem decît un singur drum de urmat...

Naftule porni să se exprime întocmai ca în carte.

— Da pe mine de ce nu vrei să mă salvezi ?

Naftule rămase cîteva clipe descumpănit. Îl privi pe Vasile Bogdan în ochi, îi văzu faţa ca de ceară şi brazdele din jurul gurii şi i se aprinseră deodată în cap toate lămpile : „Cu ăsta merg la sigur !“

— Cum să nu vreau, dragă, iubitule, scumpe dom'le Bogdan ? Că zice sfîntul apostol Pavel...

După ce a predicat cîtva timp, Naftule, care stătuse tot timpul în picioare, obosit, îşi îngădui să se aşeze, pe un scaun.

— Mîine, dacă vrei, mergem la catedrală ! Vrei ?

Vasile Bogdan clătină din cap, zîmbind mereu amuzat.

— Nu !

— De ce ?

— Pentru că trebuie să mă gîndesc. Nu se face o asemenea treabă aşa, pe nepusă masă.

Naftule păru dezamăgit. Va să zică şi cu ăsta s-a înşelat. Sau poate...

— Şi cînd îmi dai răspunsul ?

— Păi... zilele astea, Naftule, zilele astea...

Se ridică, plăti şi ieşi în stradă. Dintr-o dată, îi dispăru buna dispoziţie. Ce rost avea jocul cu Naftule ? Ce rost au toate... toate ? Se va întîlni cu subcomisarul bondoc, va primi maldărul de citaţii şi va porni să le împartă. Tot în drum va „parlamenta“ cu cîte-un negustor, aşa cum îi poruncea „şeful“, va primi „cadoul“ la Carul cu bere. Acolo, subcomisarul se va descheia la vestă, după a patra halbă de bere, şi, în prezenţa cîtorva amici de băutură, măcelari, perceptori, agenţi de poliţie, îl va „judeca“.

— Mă dom'le Vasile, nu prea te pricepi la „măhăreală“ ! Păi să te laşi „atins“ cu cîţiva sutici, cînd dacă ştiai să te strîmbi puţin la jidan plecai cu un „cearşaf“,

pe puţin cu un cearşaf ! Şi, doar ţi-am spus : la jidani, la armeni, la greci — acolo-i de noi !

După a cincea halbă şi după ce primea încurajări din partea prietenilor de băutură, care, mai toţi, îl priveau cam chiorîş pe Vasile Bogdan, acest slăbănog cu aere de filozof, subcomisarul devenea şi mai agresiv :

— Mă Bogdane, cum mă-ta-ţi zice, eşti gulie, ascultă la mine, gulie ; nu fac nimic cu tine. Arzi gazu degeaba ! O fi vrînd şefu să te ţie, da eu n-am ce face cu tine, mă ăsta... cum îţi zice ! Şi întorcîndu-se spre cine se nimerea — un perceptor sau un pieţar chivernisit : Auzi, dom'le, să nu ştie cum să-l ia pe „contravenient" ! Şi cîtă şcoală am făcut cu el ! Cît l-am dăscălit! Îi zici : Ascultă aici la mine, nu e nevoie musai să aibă ăla o bubă anume... Te prefaci că-i cauţi vo hîrtie. Dacă-i armean, de pildă, şi caşti şi tu ochii şi vezi că-i merge mustăria, îl iei deoparte : „Jupîne, îi şopteşti, e groasă ! Vrea să te mobilizeze, nu-ş'ce dracu am făcut cu ordinul de chemare." Odată îl vezi că îngălbeneşte. Nu mai e nevoie să-l strîngi de gîlci. Unde nu-l auzi că zice : „Cît ?" Atît zice : „Cît ?" Şi-atunci tu-i spui : „Douăzeci, adică douăzeci de miare". Şi scuipă creştinu douăzeci de bucăţi cît ai zice peşte. Da tu, după ce ai vîrît lovelele în buzunar, mai arunci acolo, ca în treacăt, o vorbă : „Jupîne, să ştii : te ţin şi eu cît pot !" Asta ca să nu se întîmple să-i vie peste o lună, două un ordin de chemare adevărat, şi el să „cînte" : „Am dat douăzeci de mii, m-a înşelat, m-a dus cu cobza". Tu-i spui, în treacăt, cinstit : „Te ţin şi eu cît pot !..." Se întîmplă şi altă trăsnaie : vii la armean, îi faci jocul cu căutarea hîrtiei, şi el, de colo : „Păi eu sînt supus persan, cum să mă mobilizeze ?" Tu, nu te dai bătut ! Să nu vadă fraierul că te-a prins — nu ! Îi zici : „Se poate, jupîne, să fii supus persan — şi supus ja-

ponez po' să fii, da pînă te descurci, te înhaţă ! Aşa că e mai bine să te aranjezi cu mine, să nu mai pierzi vremea, cine ştie de cine dai şi te şperţuieşte fără milă ! Aşa noi între noi, ca oameni ce sîntem, ne înţelegem !" Şi să vezi, mă Bogdane, cum te-alegi... De la ăsta te-alegi numai cu cinci miare, nu face să te înfigi la zece, că-l pierzi de muşteriu !

Bondocul îşi priveşte prietenii şi face un gest plictisit cu mîna.

— Da crezi că ai pe cine învăţa ? Aş ! Mă gulie, mă Bogdane, cum mă-ta-ţi zice, tu aici, la noi, la circă, purici n-ai să faci ! Nu te pricepi ! Ce vrei să scot din tine, cînd n-am ce ? Asta e : n-am ce !

Asemenea scene se repetau zi de zi, şi Vasile Bogdan îşi spunea că va trebui să le suporte mereu.

Avea la circumscripţie o cămăruţă, totdeauna bine încălzită, avea bani de buzunar şi putea să-şi îngăduie şi cîte-o distracţie : o seară la Operă. Dar întîlnirile cu subcomisarul în prezenţa măcelarilor, a perceptorilor, a agenţilor de poliţie începură să-l doară ca o rană care coace.

Dintru întîi şi-a spus, cu felul lui de a le lua pe toate foarte uşor : „E, n-are nici o importanţă că berbecul ăsta rîde de mine. Dacă-i face plăcere, n-are decît ! Dar de-o săptămînă bondocul se arăta burzuluit şi taciturn."

Cînd venea seara la Caru cu bere nu-l mai poftea la masă şi-i cerea „raportul" cu glas răstit, ca unei slugi, chiar cînd n-apuca să bea a patra halbă.

— Repede, că aştept lume ! Ce scofală ai mai făcut pe ziua de azi ? Poftim, asta-i activitate ? Cînd ţi-am spus eu că nu te pricepi... Acu lasă-mă, c-am treabă ! Mă ţîcă mă, chema chelnerul, vino cu cele cuvenite !

Vasile Bogdan înţelegea că trebuie să plece. Se va plînge şefului secţiei, care, cum spunea, l-a „pus în pîine".

— Nu vă supăraţi, da mi-e imposibil să mai lucrez cu domnul subcomisar, i-a spus într-o dimineaţă, cînd i s-a părut că-l găseşte în toane bune.

Comisarul a făcut ochi mari. Părea că n-a auzit bine.

— Cum-cum ?

— Nu vă supăraţi...

— Nu mă supăr de loc ! Da n-am auzit, sau n-am priceput ? Ţi-e imposibil ! Ce ţi-e imposibil ? Dă-i drumu !

Vasile Bogdan şovăia. D-abia acum şovăia. Intrase hotărît să-i spună deschis că nu mai poate suferi purtarea subcomisarului, dar cînd i-a întîlnit privirea aspră şi în acelaşi timp nedumerită, s-a poticnit în cuvinte. Ce poate înţelege comisarul ăsta mătăhălos ? El l-a „adunat" — cum se zice — de pe drumuri, i-a dat o cameră unde îşi poate odihni tusea şi suspinele, l-a „pus în pîine", i-a dat, adică, prilejul să cîştige un gologan ca să poată mînca în fiecare zi, ba s-a îngrijit şi de o ţoală, să umble „ca lumea". Atunci ?... Ce mai vrea ?

— Ei, ce taci, dom'le ? Ce s-a-ntîmplat ? Cîntă !

Învingîndu-şi sfiiciunea, Vasile Bogdan îi povesti, în puţine cuvinte, felul în care îl tratează subcomisarul, cum îşi bate joc de el în prezenţa prietenilor săi de bodegă şi cum îl ameninţă că se va descotorosi de persoana lui.

— Susţine că nu mă pricep, că nu ştiu să procedez cu cetăţenii. Vedeţi, în asemenea condiţii nu mai pot lucra cu dumnealui !

Comisarul ţinea ochii în podea. Asculta plîngerea lui Vasile Bogdan cu vădită neplăcere. Ce şi-a închipuit

amărîtu ăsta ? Că va huzuri ? Păi, dacă subalternul lui îi cere să-şi facă meseria cum se cuvine, ce pretenţie are Bogdan ? Cînd dormea în gară era mai bine ? Cică-i profesor, dar n-are servici. Mai zice că-i ziarist, da nu scrie la *Universul*, nici la alte ziare mai mici. După ce umbla rupt şi el l-a înţolit, după ce făcea foame şi el i-a asigurat „tocana", acum o face şi pe rîiosul !

— Uite ce-i frăţie, şi comisarul îşi ridică obrazul, în care ochii săi uşor însîngeraţi aveau o căutătură rece, eu ţi-am ales un subcomisar de ispravă, cu care trebuie să te înţelegi. Fără fasoane, fără mofturi ! Dacă zici că nu poţi, n-am ce-ţi face ! Vrei să-ţi iei valea ? N-ai decît ! Cîţi nu jinduiesc după un aşa chilipir ! Că mai face şi el o glumă cu prietenii la Caru cu bere ? Ei, şi ? Ce dacă ? Ţi-a spus că nu te pricepi şi că o să scape de tine ? Las' să spuie ! Aşa e omu la chef : are gura mai slobodă ! Şi acum, fă ce vrei ! Am treabă !

*

Vasile Bogdan s-a închis în odăiţa din fundul curţii şi s-a trîntit, îmbrăcat cum se afla, pe pat.

Toată noaptea a stat cu ochii pironiţi în tavanul scund şi simţea cum i se scurg lacrimile pe obraji. Afară sufla vîntul şi ploua. Un iz de cenuşă arsă îi cotropi nările şi se pomeni deodată mai singur ca oricînd, mai izolat de lume, mai îndepărtat de toţi şi de toate...

...Din ziua în care Bogdan i se plînsese şefului, bondocul îi interzisese să-l mai aştepte, ca de obicei, în fiecare seară la Caru cu bere.

— Ai să mi te prezinţi, i-a poruncit, în fiecare dimineaţă la mine acasă, fix la ora şase !

De cîte ori, soulat înainte de revărsatul zorilor, fugea cu sufletul la gură s-ajungă acasă la subcomisar la

ceasul indicat, de atîtea ori îl găsea dormind. O femeiuşcă arţăgoasă îl lua la goană.

— Se vede că faci noapte albă după noapte albă de vii acu ! Bărbatu-meu doarme, că munceşte, săracu, n-are timp de chefuri.

Colţoasa era convinsă că Vasile Bogdan vine la ei de-a dreptul de la cine ştie ce petrecere, prelungită pînă în ziuă. A încercat el o dată, de două ori să-i spună că aşa a primit „dispoziţie" de la „dumnealui", să vină „fix" la ora şase dimineaţa, dar femeia nu l-a crezut, sau poate se prefăcea numai.

— Ce tot spui ? La şase ? Dar cînd vrei să doarmă, săracu ? Şi 'mneata să nu-mi torni mie la braşoave, că nu se prinde. E cu ochi şi cu sprîncene că faci noapte albă şi d-aia-ţi dă mîna să vii la şase. Apoi, oftînd : Cu mine e cu totul altceva. Mă scol devreme. Trebuie să mă ocup de gospodărie. N-am încotro !

Vasile Bogdan tăcea, tuşea în batistă şi aştepta.

Bondocul cobora din pat la nouă şi, în cămaşă lungă ţărănească, îi primea „raportul" : cîte citaţii a împărţit, pe cine n-a găsit şi de unde a încasat „cadoul" sau „dreptul", cum se exprima subcomisarul.

— Rău faci că te vaiţi mereu ! îl repezea în fiecare zi bondocul. Mi-a spus şeful că te-ai plictisit, că nu mai poţi lucra cu mine !

Şi continua aşa multă vreme, ameţindu-l cu observaţiile. Îi venea să-i trîntească servieta cu citaţii, să-l înjure şi s-o ia la goană. Dar pe fereastră se vedeau fulgii de zăpadă căzînd pe caldarîmul plin de noroi şi ramurile pomilor goi bătute de vînt, şi era atîta pustiu în uliţă şi într-însul... şi atunci Vasile Bogdan se închidea în propria-i făptură şi nu mai cuteza să facă nici un gest.

La plecare, subcomisarul nu-i răspundea nici la salut, mulţumindu-se doar să-i zvîrle o uitătură rea.

După cîtva timp începuse să tremure de frig şi să tuşească în alt fel, o tuse uscată, sîcîitoare, obositoare. Nu mai izbutea să vină „fix" la şase dimineaţa, cum îi poruncise bondocul, şi umerii obrajilor i se aprindeau uşor de cîte ori făcea o sforţare, fie ea cît de mică.

— Vii ca boierii ! l-a repezit o dată subcomisarul. Acu e nouă !

— Sînt de mult aici !

— Ştiu, mi-a spus nevastă-mea. Ai venit la şapte ! Este ?

— Da !

— Ei, vezi ? Nimic nu-mi scapă, dom'le, nimic ! Da cînd eu am dispus să vii la şase, la şase trebuie să vii ! Nu-mi place indisciplina !

Vasile Bogdan voia să-i spună că nevasta subcomisarului nu e mulţumită că soseşte prea devreme şi că, oricum, tot aşteaptă zadarnic pînă la ora nouă, cînd bondocul coboară din pat. Celălalt i-a ghicit gîndul.

— Vrei să zici că a mea cam mîrîia cînd te înfiinţai la şase ? Vrei să zici că şi aşa eu tot mai tîrziu mă trezesc ? Ei, şi ? Ce-ţi pasă ? Cum îndrăzneşti să te bagi în ale mele ? Nevastă-mea are aici cuvînt, sau „mandea" ? Cine e tare şi mare aici ? Găina ? Şi-apoi, eu mă scol cînd vreau ! Se înfierbîntă şi ţipă : Cînd vreau, dom'le, aşa să ştii ! Eu dictez ! De mîine îmi vii la şase — sau nu mai vii de loc !

Vasile Bogdan se pomeni în stradă. Se revărsase iarna peste case, peste arbori, peste inimi.

Şi-acum, ce să facă ? Dacă nu se mai întoarce la circumscripţie, pierde casa, pierde gologanul de fiecare zi, cu care îşi poate astîmpăra foamea. Se resemnează. Va trebui să colinde iar prăvăliile şi să împartă citaţii

şi să anunţe negustorilor sosirea închipuitelor ordine de mobilizare sau procesele de contravenţie, să se tocmească, aşa cum l-a instruit subcomisarul, cu fiecare, şi-apoi la şase dimineaţa să fie acasă la „stăpîn". (Adesea îi atrăgea atenţia că pe el, pe bondoc, trebuie să-l considere stăpîn Vasile Bogdan, şi pe nimeni altul, şi n-ar strica să i se adreseze aşa : „Porunca, stăpîne !" „Prea bine, stăpîne !")

Într-o seară, ieşind de la cîrciuma la Locu cu norocu, se lovi piept în piept cu Naftule.

— M-ai dus şi dumneata cu zăhărelul, dom'le Bogdane, se plînse omul, frumos din partea dumitale !

Vasile Bogdan îi răspunse ceva în doi peri, din care Naftule nu pricepea nimic.

— Mai mare ruşinea, dom'le Bogdane ! După ce am vorbit şi cu părintele, care m-a felicitat, aşa să am bine ! Că i-am spus că eşti om învăţat, profesor ! M-ai făcut de rîs !

Naftule avea obrazul brăzdat de cute şi vorbind i se umeziră ochii. Vasile Bogdan tresări.

— Plîngi ? îl întrebă el, şi se simţi tulburat ca niciodînd.

— Păi... păi... ce vrei să fac ? Mi-e ruşine să mai dau pe la catedrală ! Chelnerul m-a mînţit, mînca-l-ar păduchii de golan, ălălalt, bătrînul, ştii, covrigarul tot aşa... Acu dumneata ! Mi-am pierdut pîinea ! Părintele nici nu mă crede, şi are dreptate, zice că-l duc !

— Naftule, spuse Vasile Bogdan, hai la catedrală ! M-am convins : trec la catolicism.

Celălalt rămase cîteva clipe năuc, cu ochii scăldaţi în lacrimi. Îşi reveni anevoie, după ce Vasile Bogdan stărui :

— Hai, dragă, m-ai convins, Naftule, tu m-ai convins să trec la catolicism ! Hai !

Luminat la față, i-a luat brațul și amîndoi au pornit în dimineața îmbătată, toată, în zăpadă spre catedrală.

*

În pofida soarelui iernatic, care inundase cu lumina lui odăița din fundul circumscripției, Vasile Bogdan se trezi înfrigurat. Își duse mîna, cum obișnuia, la puls și-l găsi galopînd nebunește. Trecuse prin ceasuri grele, mai toată noaptea o dusese într-o tuse, care părea că nu se mai isprăvește, o tuse uscată, și de-abia spre ziuă adormise. Îl durea pieptul și își simțea capul pe umeri aidoma unui bolovan.

A ajuns tîrziu acasă la subcomisar și nu știa în ce chip să-și ceară iertare. Vorbea răgușit, avea ochii roșii și din cînd în cînd tușea în batistă. Femeia bondocului, pornită, îl străpunse cu o privire aspră. („E beat, și-a pierdut iar noaptea cine știe în ce cîrciumă, și acu vine, chipurile, la slujbă.")

— Am întîrziat fără să vreau. Nu mă simt tocmai bine... știți... o răceală !

Subcomisarul nu-l învrednici cu vreun răspuns. Îi întinse teancul de citații și-i întoarse spatele. Vasile Bogdan aștepta să-i dea însărcinările știute : la cutare pieptar are de luat niște bani, celuilalt îi aduce o „veste proastă"... Dar subcomisarul l-a lăsat în cameră și a ieșit în curte, mut.

Vasile Bogdan vîrî citațiile în servietă și se pregăti de plecare. În curte dădu un bună ziua înăbușit bondocului, care nu-i răspunse.

A doua zi, la șase dimineața, se afla în sălița subcomisarului. Era obosit după altă noapte albă. Femeia bondocului, de cum îl văzu, se răsti la el :

— Mi-a spus al meu să lași aici geanta și să-ți iei valea ! Nu mai are nevoie de ți... de dumneata !

Lui Vasile Bogdan îi pieri, subit, graiul. Își lăsă, cu o mînă care nu era a lui, servieta pe un scaun și rămase așa, fără cuvînt, cu privirea în podea.

Femeia, tăcută și ea, luă servieta subsuoară și trecu în altă odaie. Cînd reveni, se împiedică de Bogdan.

— Încă n-ai plecat ? Ce mai vrei ?

— Nimic ! Bună ziua !

— 'Nă ziua !

...Ah, preotul catolic, pîntecos și mieros, care îi pregătește „trecerea" la „dreapta credință", și comisarul care l-a „pus în pîine", și măcelarii și perceptorii de la Caru cu bere care rîd în hohote de el, și moșierul care își punea argații să-l istovească în muncă, să-l înjure și să-l lovească și patronul croitoriei, care își bătea joc de el, ca și marele negustor unde a salahorit pe mai nimic, și toată lumea „bine", toată lumea cealaltă, pe care o urăște, de care îi e silă, pe care n-o înțelege...

A intrat într-o cîrciumă. Se așază, obosit, la o masă. Un bărbier istorisea cum l-au repezit cei de la Muntele de Pietate cînd li s-a înfățișat cu pasărea lui dragă : canarul, să-l amaneteze.

— Sînt de felul meu om blajin, glăsui el, da aou mi-am ieșit din fire și n-am să mai caut : le dau la mir !

— Cui ? întrebă oineva, surprins.

— Știu eu cui ! Tîlharilor ălora de la Muntele de Pietate... Nu mă las, de-o fi să mor !

Și fața i se strîmba într-un fel de zîmbet aspru.

Unul dintre prietenii lui Vasile Bogdan, care se întîmplase și el în local, ridică din umeri.

— Nu faci nimic cu asta, bădie ! Și pe șoptite : Trebuie dărîmată șandramaua — asta trebuie !...

La altă masă, cîțiva lucrători de la fabrica de nasturi de pe chei își dădeau și ei pe față năduful împotriva Muntelui de Pietate.

La urma urmei, fie şi aşa ! E invalid. Şi ce dracu l-a găsit de se înduioşează de propria-i condiţie — el, care nu vrea să se „impresioneze" de nimeni şi de nimic ?

— Ce-i asta ?

Ajuns în fundul curţii, în faţa adăpostului său, pe uşa cămăruţei — un lacăt. Un lacăt mare, negru, urît — leit lacăt de temniţă.

Vasile Bogdan se înăbuşă. Sudoarea îi curge pe obrajii istoviţi, uşor împurpuraţi. Va să zică, iar nu mai are casă. Bondocul i-a luat servieta, comisarul i-a luat casa. Şi acum ? Din nou colindul sălilor de aşteptare ale cinematografelor, din nou gara... Nu, aşa nu mai merge...

El nu mai e în stare de nimic... de nici un efort... E sleit... E dezgolit de gînduri... E sfîrşit...

*

Paznicul parcului, făcîndu-şi rondul, a dat de-o mogîldeaţă care atîrna de-un pom.

Ridică felinarul şi tresări : era Vasile Bogdan, omuleţul acela cam haihui pe care îl întîlnea adesea pe alei sau şezînd pe cîte-o bancă, mereu îngîndurat. Era şi acum, cu bărbuţa lui blondă în neorînduială (nu se bărbierise de cel puţin două săptămîni) şi cu un ochi deschis spre poarta de intrare. Gura i se strîmbase într-un fel de rînjet...

CUPRINS

Fauna burzuluiţilor	5
Foştii...	67
Dumnealor...	95
Destinul unui om pierdut	135

Redactor responsabil: GHEORGHE ZARAFU
Tehnoredactor: IDA MARCUS

Dat la cules 07.04.1965. Bun de tipar 24.05.1965. Apărut 1965. Tiraj 8140 ex. broşate. Hîrtie tipar înalt tip B de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli editoriale 8,16. Coli tipar 11,5. Planşe tipo 5 A. nr. 2579/1965. C. Z. pentru bibliotecile mari 8R C. Z. pentru bibliotecile mici 8R—32.

Intreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918", str. Grigore Alexandrescu nr. 93—95, Bucureşti — R.P.R.
Comanda nr. 626

Lei 5